BÉCSI NAPLÓ

XLV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM
2024. JANUÁR–FEBRUÁR
MEGJELENIK 2 HAVONTA
ÁRA: 2,50 Euro
Erscheinungsort Wien
Österreichische Post AG •
20Z042085 M P.b.b.
VERLAGPOSTAMT 1010 WIEN

Diktátor – csak egy napra

Megkezdődött az amerikai elnökválasztási kampány. Egész pontosan egyelőre csak a republikánus, illetve a demokrata előválasztások startpisztolya sült el, de máris puskaporos a hangulat az Egyesült Államokban. A prímet Trump exelnök viszi, aki kortesutak és bírósági tárgyalások között osztja meg értékes idejét. A rá jellemző arroganciával Trump durván kiosztotta az ellene indulni merészelő Nikki Halley és Ron de Santis republikánus ellenjelölteket – Ron de Santis már vissza is lépett Trump javára – de elsősorban úton útfélen Joe Bident ócsárolja. Útszéli, demagóg stílusa nagyon tetszik a MAGA-híveknek (MAGA – Make Amerika Great Again) és látszólag nem más, mint ártalmatlan ripacskodás – néha engem is szórakoztat! – holott komolyan kellene venni.

Trump szavait komolyan kellene venni, nemcsak azért, mert a stílus maga az ember, ahogy Comte de Buffon 18. századi természettudós bölcsen megfogalmazta, hanem elsősorban azért, mert felelőtlen ígérgetéseit, folyamatos fenyegetőzéseit, ha Trump maga nem is, de egyes követői, háttértámogatói biztosan halálkomolyan veszik. Az újabb választási kampányban Trump szintet lépett és már kifejezetten fasiszta terminológiát használ. Ellenfeleit „kiirtandó férgeknek”, az illegális bevándorlókat az „amerikai vér megfertőzőinek” nevezi. Van még jónéhány ehhez hasonló aranyköpése, nem beszélve arról, hogy a diktatúrát is szó szerint megígérte, igaz, csak elnöksége legelső napjára, mely különleges napot az USA határainak azonnali lezárására, illetve az amerikai kőolajkitermelés instans felpörgetésére használná, mint mondja. „Drill, Baby, drill” (Fúrj, Babám, fúrj) kiált fel az exelnök hallgatósága eksztatikus ordibálása közepette. A második naptól aztán ismét nem lesz diktátor, ígéri Trump. Higgyünk neki?

Trump nem maga a kór, csak annak a tünete, a szimptómája. Az amerikai társadalom jó ideje beteg, ez teljesen nyilvánvaló. Hogy lehet az, hogy egy háromszázötven milliós társadalom nem tud jobb elnökjelölteket kitermelni magának, mint egy erélytelen, csetlő-botló globalista-imperialista elnököt, illetve a neki kesztyűt dobó kihívóját, egy nacionalista bohócot? Ha nem vigyáznak az amerikai választók, az amerikai álom könnyen rémálommá alakulhat, és ennek határozott előjelei vannak. Az idén pattanásig feszül majd az amerikaiak idegállapota, és ettől az állig felfegyverzett nemzettől, mely az iskolai lövöldözések világbajnoka, bármi kitelik. A Capitolium elleni, három évvel ezelőtti lázadás jó kóstoló abból, mi várhat a demokrácia védőbástyájára, az USA-ra, ha veszélyérzete elhagyja. Trump amúgy teljesen alkalmatlan a szó szoros értelmében vett diktátornak, de az „őrült császárságig” még elviheti. Az igazi kérdés az, hogy mi és ki áll az elnökjelöltek mögött?

Semmi, senki más, csakis a kapitalista tőke és annak kézbentartói, birtoklói a milliárdosok. Hogy ki, melyik elnökjelölt mögé áll be, az tulajdonképpen mellékes, hiszen mind ugyanazt a lelketlen, minden emberi és társadalmi

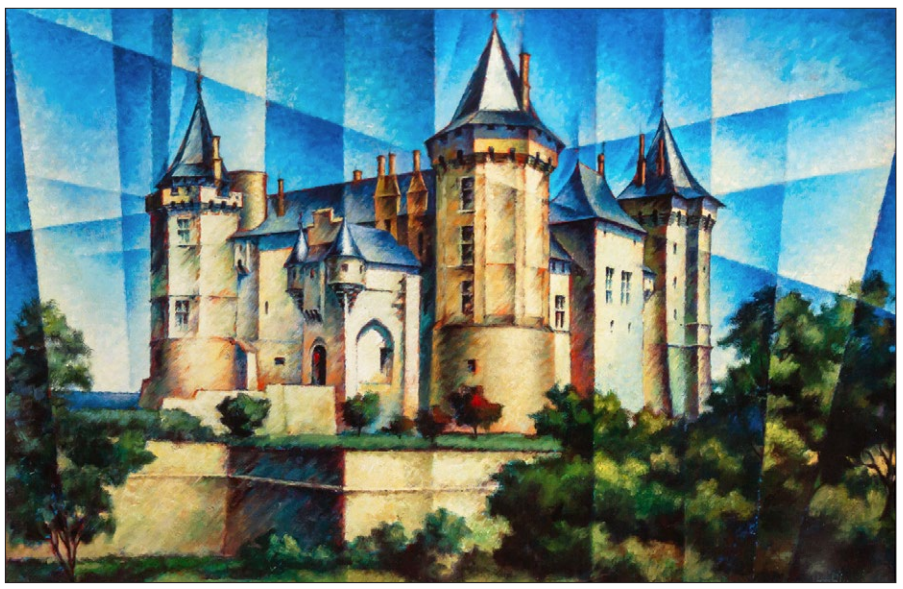

Saumur – Loire

érték iránt közömbös nagytőkés érdeket képviselik. A két elnökjelölt összecsapása csak látszólag az értékrendek – demokrácia, emberi szabadságjogok, jogállamiság – összecsapása, mivel gyakorlatilag a pénzügyi körök versengése, semmi más. Talán még ez is túlzás, hiszen szép számmal vannak olyan milliárdosok, akik mind a két pártot támogatják, így biztosítva be magukat, hogy bárki kerekedjen is felül a választásokkor, ők mindenképpen a nyertes oldalán álljanak. Ez persze egyáltalán nem új jelenség, ami viszont új, az egyrészt a társadalmi médiákban és mesterséges intelligenciában rejlő hihetetlen manipulációs és propagandalehetőségek, illetve a monopóliumok dominanciája. A sokáig valódi demokráciaként működő Amerikai Egyesült Államok mára már egy szépen alakuló áldemokrácia, vagyis igazi plutokrácia. Egyébként ez a jelenség nyomokban az EU-ban is fellelhető, de itt nehezebben ver talajt a rendszer sokkal összetettebb jellege által.

Végezetül juttassuk eszükbe az amerikaiaknak, hogy egykor ők kik voltak. George Washington és köre 1783-ban, az Amerikai Függetlenségi háború végén megalapította a ma is működő Society of the Cincinnatit, mely társaság eszménye az a Lucius Quinctius Cincinnatus római patrícius volt, akit a korai Római Köztársaság i.e. 458-ban diktátornak kért fel, hogy megszervezze a Köztársaság védelmét a rájuk törő aequusok ellen. Cincinnatus teljesítette kötelességét és földjét otthagyva élet és halál uraként a támadást visszaverte. Munkáját rövid idő alatt elvégezve, diktátori „megbízását” gondolkodás nélkül visszaadta, és visszatért földjére az eke szarvához. Így is ábrázolják a történelem egyetlen szépemlékű diktátorát a köztéri szobrokon. Cincinnatus a kötelességtudat, a haza iránti hűség és a polgári öntudat jelképe lett!

A sors fintora, hogy nem csak társaságot, de várost is neveztek el Cincinnatusról – az Ohio államban fekvő Cincinnatit – mely várost a 19. században az Amerikában legjelentősebbé vált sertéskereskedelme miatt a jellemző, de talán kevésbé jól hangzó Porkopolisnak is hívtak... Szegény Cincinnatus! Szegény Amerika!

MÁSRÉTI KATÓ ZOLTÁN

Szkülla és Kharübdis között

A vége nem fejezett be mindent. Már mikor úgy nézett ki, mintha az Európai Unió másik 26 tagállama belenyugodott volna abba, hogy a magyar miniszterelnök az év második felében döntő szerepet fog játszani – pontosan akkor összegabalyodott minden létező politikai szál. Mi történt? Egymástól első pillantásra függetlennek tűnő események sorozata bizonytalanította el a helyzetet nemcsak Brüsszelben. Február 1-én a 27-ek ott megszavazták a négy éven belül Ukrajnának nyújtandó 50 milliárd eurós támogatást, de csak azt...

Az első esemény: Törökország jóváhagyta Svédország NATO-csatlakozását. Ezzel biztossá vált: Magyarország nem tartotta be ígéretét, miszerint „nem mi leszünk az utolsók”. Állítólag az Országgyűlés a február végén kezdődő tavaszi ülésszakon fogadja el a skandináv ország társulását a katonai szövetséghez.

A második „eset” abból adódott, hogy egy beharangozott esemény nem következik be. Charles Michel, az Európai Tanács (ET) elnöke január elején azzal sokkolta az EU fővárosát, hogy indulni akar a júniusi EP-választáson. A frankofón Reformista Mozgalom (MR) listavezetőjeként biztosra mehetett, hogy mandátumot szerez az Európai Parlamentben. Legkésőbb július 1-én le kellett volna mondania – azon a napon, amelyen Magyarország a második félévre átveszi a soros elnökséget. Ha addigra nem sikerült volna megtalálni Michel utódját, Orbán Viktor vezérelte volna le a második félévi EU-csúcsokat.

Közben a belga politikus Facebook-oldalán bejelentette, mégis kitölti novemberig szóló mandátumát. „Politico”, a brüsszeli bennfentes lap kiemelte, hogy előbb öszsztűz zúdult Michelre azért, mert váltani akart az EP-be, most meg azért kritizálták, mert visszavonta döntését. „Politikai harakirit követett el, szemernyi hitelessége sem maradt” – idézett a lap egy EU-diplomatát. Egy belga hivatalnok még keményebben fogalmazott: „Mindenkinek elege van Michelből. Már csak annyi a dolga, hogy gondoskodjon arról, hogy a tárgyalás időben elkezdődjön, és hogy mindenkinek legyen olyan tolla, ami fog.”

Mielőtt Michel február 1-én gondoskodhatott volna mindenről, még ki kellett bírnia egy másik botrányt. A „Financial Times” (FT) londoni gazdasági lap alaposan felfűtötte a hangulatot egy cikkével, melyben arról értekezett, hogy az EU gazdasági szankciókat készít elő Magyarországgal szemben, ha Orbán Viktor nem támogatja az Ukrajnának nyújtandó 50 milliárd eurós segélycsomagot. Az Európai Tanács egy magas beosztású tisztviselője fél cáfolattal jelentkezett: Az FT által idézett dokumentum egy a Tanács titkársága által elkészített háttéranyag, amely a magyar gazdaság helyzetét részletezi. „A feljegyzés nem vázol fel ...

Folytatás a 2. oldalon

Ha békét akarsz...

A Julius Caesarnak tulajdonított mondás eredetiben így szól: *Si vis pacem, para bellum,* azaz Ha békét akarsz, készülj a háborúra, Ha megkésetten is, az Európai Unión belül, különösen Németországban konkrét formákat öltő fegyverkezés ezt a latin-római érvelést juttatja eszünkbe. Két év elteltével nemcsak a békére utaló jelek hiányoznak, hanem egyenesen az orosz-ukrán háború elhúzódásáról szokás beszélni. A békét legfőbb parancsként hirdető Európai Unió mindent megtett annak érdekében, hogy az orosz offenzívából agresszívvá fajult tűzfészek ne váljon világégéssé. A Krím-félsziget Oroszország általi bekebelezése még nem vont komoly következtetéseket maga után, az Ukrajna keleti peremét érintő csatározásokra is csupán szankciók voltak a válasz egyébiránt békés eszközökkel.

Aztán bekövetkezett 2021. február 24, és az orosz agresszió felborította a dogmaként kezelt béketervet, mert feltehetően erre épített Putyin is: az EU ugyan tiltakozni fog, esetleg lépéseket is foganatosít, de ennél többre úgysem telik neki. Ukrajna meg nem fejtve ki fegyveres ellenállást, egyszerűen behódol. Másképpen történt, igaz, a villámháború ugyan csak tartja magát, s Oroszország nem tudni hány éves fegyveres csatározásra kényszerül. Igen, így legalább vannak és nem kevesen olyanok, hogy az ellenállásnak tulajdonítják a hosszúra nyúlt háborút. Ennek alátámasztására nagyon sok magyarázat kap lábra, ezek között a leghatásosabbnak mutatkozik: az Orosz Medve nem győzhető le fegyverrel.

Nyugat eddig beérte fegyverszállításokkal, kerülve a katonai beavatkozást. A jelek szerint viszont ez egyre inkább az orosz fél szívósságának, mi több, egyre nyilvánvalóbb erőfölényének kedvezett. Ukrajnában nem csupán a muníció bizonyul elégtelennek, de az „emberi források” is a kimerülés jeleit mutatják. Mindebből az következtethető ki, hogy a háború csakis orosz győzelemmel végződhet. Szinte elképzelhetetlen, hogy ez Ukrajna állami fennállásának eltörlése mellett milyen kihatással lenne az Európai Unió létére. Ezért nem csoda, de meglepő, hogy Nyugat-Európa államai, ha nem is adták fel a békébe vetett feltétlen hitüket, egyre másra átértékelik eddigi politikájukat, legalábbis Oroszország vonatkozásában. Szintén nem megy csodaszámba, de

Folytatás a 3. oldalon

Szkülla és Kharübdis között

Folytatás az 1. oldalról

semmilyen Magyarországgal kapcsolatos tervet sem" – mondta a forrás.

Az FT-cáfolatot magyar részről senki sem hitte el. Orbán helyett egy trojka reagált. Varga Judit volt igazságügyi miniszter az Európában dúló traktoros tiltakozásokra utalt: „Kezdődik az EP-kampány, tanulunk traktort vezetni." Orbán Balázs, a magyar miniszterelnök politikai igazgatója azon mérgelődött, hogy Brüsszel „már meg sem kísérli elrejteni" a zsarolást. Bóka János európaügyi miniszter hasonlóan fogalmazott: „Magyarország eddig is és ezután is konstruktívan vesz részt az egyeztetésekben, de a zsarolásnak nem enged."

Ezzel a helyzet úgymond Szkülla és Kharübdis közé vitorlázott. Egy tisztségviselő szerint egy magyar mondás jól kifejezi a viszonyt Orbán és más vezetők között: „A diplomáciai kapcsolatok szintje jelenleg a béka segge alatt van."

A viszály vége előtt Orbán Viktor egy bejegyzéssel jelentkezett a Facebook-oldalán: „Brüsszel évek óta ideológiai háborút vív Magyarország ellen, és folyamatosan zsarol bennünket. Most már papírunk is van erről." Az FT által leírt akció „Armageddon lenne, amit nem fogunk hagyni. Megvédjük Magyarország érdekeit. Minket nem lehet megzsarolni!" A csattanó január 30-ára maradt. A „Le Point" nevű francia lapban megjelent egy Orbán-interjú, melyben a magyar miniszterelnök az FT-cikk cáfolatára azt mondta: „Nem az óvodából jöttünk ki. Ha a Financial Times közöl egy dokumentumot, amiben részletesen leírják a Magyarország elleni pénzügyi blokád és a vele szembeni zsarolás forgatókönyvét, akkor biztos, hogy létezik ilyen" – állította. Orbán osztja azt a nézetet, hogy az európai egység érték, így nem szívesen él a vétójogával.

Orbán nem élt a vétójogával, hanem percek alatt megegyezett a 26 másik vezetővel. „Találtunk egy jó megállapodást; mi nem küldünk fegyvert, megkapjuk a pénzünket Brüsszelből, és hozzá fogunk járulni Ukrajna civil fenntartásához" – mondta Orbán egy nappal a csúcs után a Kossuth rádióban. „Én elmentem a falig." A kormányfő hangvétele a csúcs előttihez képest tehát megváltozott. A környezete nem tudott ezzel lépést tartani. „Brüsszel továbbra is háborús lázban ég, a brüsszeli vezetők elvakultan menetelnek a fegyveres konfliktusba" – írta Facebook-oldalán Orbán Balázs. A miniszterelnök politikai igazgatója hozzátette: „Mi, magyarok nem adjuk fel az álláspontunkat, továbbra is a béke pártján állunk, fegyvert nem küldünk, a háborúban nem veszünk részt."

Vlagyimir Putyin orosz elnök környezete ezt nyilvánvalóan másként látja. „Nincsenek barátaink, egyedül vagyunk" – mondta Nyikolaj Szevosztyanov politológus egy orosz katonai Telegram-csatornának a brüsszeli döntés után. „Orbán, akit Oroszország barátjának neveztünk, megígérte, hogy megvétózza a források elosztását, de végül nem segített" – fogalmazott. „Először is azért, mert Orbán nem Oroszország barátja. Orbán tipikus magyar politikus, aki egy NATO-tagország vezetője. Teljesen természetes, hogy a hosszú távú alkudozás során maga és Budapest számára is a legjövedelmezőbb megoldást választotta, noha korábban Moszkvától jelentős előnyöket kapott – mint utólag kiderült, abszolút üres nyilatkozatokért cserébe."

Érdekes módon az ukrán külügyminiszter hasonlóan ítéli meg a magyar kormányt: nem tartja oroszpártinak. Dmitro Kuleba a Szijjártó Péter magyar kollégájával folytatott ungvári tárgyalásai után interjút adott a „Telex" nevű magyar internet-újságnak, melyben így fogalmazott: „Ha oroszpártiak lennének, akkor Péter a mostani találkozón nem jelentette volna ki, hogy tiszteletben tartja Ukrajna területi integritását és szuverenitását." Kuleba – és Andrij Jermak, az ukrán elnöki hivatal vezetője – szerint „Ukrajna EU-tagsága biztonságpolitikai, gazdasági és a magyar kisebbség szempontjából is egybeesik Magyarország stratégiai érdekeivel".

Szijjártó a budapesti elvárást ismételte meg, hogy „a kárpátaljai magyarok visszakapják a 2015-ben meglévő jogaikat" – idézte az MTI. „Ennek megfelelően a mai napon tizenegy pontban összegeztük a magyar kéréseket." Szijjártó üdvözölte, hogy az ukrán parlament által tavaly decemberben elfogadott törvény „a negatív spirált kétségtelenül megállította". Az ukrán külügyminisztériumban különbizottságot hoztak létre, melynek „tíz napon belül konkrét elképzelést kell beterjesztenie a két ország kormánya elé arról, hogy a magyar fél által benyújtott kérdések listájából mit és hogyan kell megoldani, illetve mit sikerült már megoldani" – fogalmazott Kuleba. Szijjártó válasza: „Mi nagyon szeretnénk, hogyha ez sikerülne".

Andrij Jermak a tárgyalások eredeti feladatára hívta fel a figyelmet: „Erőteljes lépést tettünk" Volodimir Zelenszkij és Orbán Viktor találkozójának megszervezése felé. „Azt szeretnénk, hogy ez a találkozó konkrét eredményekkel záruljon és új lapot nyisson a két ország kapcsolatában." Az ukrán elnöki hivatal vezetője szerint senki sem gondolhatja azt, hogy szomszédos államok „lehetnek nem jószomszédi viszonyban".

A magyar külügyminiszter szerint történtek biztató lépések, de „hosszú még az út odáig, és sok munkára lesz szükség, amire hazánk készen áll" – közölte Szijjártó. Egymástól eltérő részletvéleményektől függetlenül egyértelműen fogalmazott: „Magyarország kiáll Ukrajna területi integritása és szuverenitása mellett."

Ezt a következő négy évben EU-partnereivel együtt 50 milliárd euróval is kifejezésre juttatja.

MARTOS PÉTER

Szerkesztőségi levél

Kedves Olvasóink!

*Lapunk, **a Magyar Örökség-** (2004) és **Bethlen Gábor-díj**ra (2022) érdemesült Bécsi Napló 45. évfolyamába lépett. Négy és fél évtized sok megtapasztalással és tanulsággal jár, amit lehetőségeink szerint igyekszünk hasznosítani. Ez alatt az idő alatt a tömegtájékoztatás terén óriási változások mentek végbe. Manapság szinte minden sajtóorgánum működtet világhálós változatot is, anélkül, hogy feladná a hagyományos, nyomtatott kiadást. Mi is így cselekszünk: a Bécsi Naplónak a nyomtatott kiadás mellett megvan a web-oldala is, mindamellett villanypostán is hozzáférhetők egyes számai. Mégsem vonható kétségbe a hagyományos előállítás értéke.*

Mégis arról kell hírt adnunk, hogy ez kihat a lapunk iránti érdeklődésre is. Az okok között felmerül a külső forma és a belső tartalom kérdése. Ezúttal kisebb formátumban, nagyobb betűvel és simább, vékonyabb papíron jelenünk meg. Ez a változtatás az eddigi anyagmennyiség továbbvitele mellett bővítéssel jár: a korábbi 12 oldal 16-ra bővül.

Az újság tartalmát tekintve a pártpolitikai függetlenség mellett maradnak az eddigi irányelvek, a súlypontok, politikai-világnézeti szempontból pedig a pluralisztikus demokrácia elkötelezettjeként az európai irányultságú magyarság. Arra törekszünk, hogy mondanivalónk könnyebben megtalálja az utat olvasóinkhoz. Ez az út azonban kétirányú: olvasóinkra hárul a feladat, javaslatokkal, ötletekkel lehetővé tenni, hogy sikeresen megoldjuk az olvasottság kérdését.

Elgondolkoztató egyik terjesztőnk vélekedése: „az újságot örömmel olvassák, de előfizetésre nem vállalkoznak." A mindennapi életben mindenért árat kell fizetni. Már csak ezért is kérjük, hogy előfizetésükkel, támogatásukkal is juttassák kifejezésre, mennyire értékelik, hogy magyar nyelven szólunk valamennyi magyarhoz Nyugaton és Keleten.

A szerkesztőség nevében tisztelettel:

DEÁK ERNŐ

TÁMOGATÁSI KÉRELEM

Támogatási akciónk 2002. júniusi beindítása óta – ide értve az Őrség naptárunk révén átutalt adományokat – a Bécsi Napló 2023/2. számában közzétett 135.110,16 euró 2024. január 25-ig az alábbi támogatásokkal növekedett:

Adorján István	100,00	Gergely András	10,00	Kulmann Alexander, Mag.	50,00	Schuster Judith, Mag.	25,00
Albert Ludwig, Dr.	30,00	Gerzsényi Enikő	20,00	Kulmann Ernst	30,00	Schuster Hansgeorg, Dipl.Ing.	10,00
Andreewitch Edith	20,00	Girardi-Quintus Elisabeth	20,00	Lantos Ferenc, Dipl. VW	50,00	Siklódi Gyula	20,00
Avéd Levente, Dr.med.	50,00	Grasser Nikolaus & Judit, Dkfm.	20,00	Lanzmaier-Ugri-Katalin	25,00	Simó Géza & Gizella	30,00
Balasko Vilmos & Ana, Dipl.Ing.	25,00	Guthy Emma & László	15,00	Lauringer Peter, Dr.	50,00	Simonfay Maria, Dipl.Dolm.	20,00
Balázs Péter	25,00	Gyöngyösi István	22,00	László Zoltán	50,00	Simonffy Erika & Gábor	20,00
Balog Pál	20,00	György Erzsébet	20,00	Liszka Kristóf, Dr.	45,00	Szabó Attila, Mag.	30,00
Bazsó Ferenc	25,00	Haferl Helga	30,00	Löschl Josef	50,00	Szabó Ernst	20,00
Beck Andreas, Dr.med.	30,00	Hajdú Ildikó	15,00	Mathé Attila & Edit-Zs.	100,00	Szabó Lajos & Edit, Dr.	100,00
Behring Günter	20,00	Havasi Orsolya	20,00	Mészáros Helga, Dkfm.	10,00	Szakáts Mózes-Iván	50,00
Béla György	35,00	Hegyi-Balogh Judit, Dr.	30,00	Mihály István & Magdolna, Mag.	50,00	Szőke Dénes Róbert	20,00
Bencsics Miklós, Dr.	100,00	Hodor Mária-Magdolna, Dr.	25,00	Miklós Helmut	25,00	Teleky Béla, Dr.med.	50,00
Béres György	20,00	Höller Judit	10,00	Miletits Georg & Ingrid	50,00	Tichy Gertrud	40,00
Berger Mária, Mag. pharm.	20,00	Horváth Csaba, Dipl.Ing.	20,00	Molnár Ottó Antal, Mag. theol.	200,00	Tornyay Erzsébet	15,00
Bódi Franz, Dipl.Ing.	50,00	Horváth Ferenc	50,00	Nagy Ibolya	50,00	Törköly József	30,00
Bohuslav Maria	30,00	Horváth-Sárródi József, Dipl.Ing.	20,00	Németh Péter & Heidelore, Dipl.Ing.	35,00	Tsohohey Tamás	30,00
Csipkó László & Marianne	25,00	Hubbes Tivadar	20,00	Neumann Etelka	20,00	Udvari Katalin, Mag. pharm.	50,00
Csoknyai Wilhelmine	40,00	Hunyady Péter & Anni, Dr.	50,00	Pap Katalin	50,00	Ugri Ingrid	30,00
Csordás Ádám, Dr.	100,00	Izay Gábor, Ing.	20,00	Passl Mariana, Mag. pharm.	50,00	Unger Géza, Mag.	30,00
Czingraber Aladár & Anna	100,00	Juhász Árpád sen.	40,00	Pathy Ludwig, Dr.	50,00	Vadász Gábor	30,00
Demeter Györgyi	20,00	Kaiser József, Dr.	20,00	Pongrácz Vilmos	20,00	Vadon Mária, Dr.	50,00
Dénes Mária	20,00	Kaitán Wilma	20,00	Price Ilona Katalin	50,00	Vajna Gyula	20,00
Domberger Molnár Éva, Dr.med.	30,00	Kautny Endre, Mag. pharm.	10,00	Pusztay Csaba, Mag.	20,00	Vargha Tamás	20,00
Duris Paul, Mag.	20,00	Kemenesi Ferenc	50,00	Ráduly Etelka & Ferenc, Dr.	30,00	Vass Gyula, Dipl.Ing.	20,00
Endrédi Barnabás	20,00	Kocsis & Kocsis GmbH.	50,00	Ráduly Karin & Ferenc-Előd, Dr.	50,00	Vencser László, Dr.	20,00
Endrédi Gizella, DDr.	50,00	Koczó Endre, Dr.	100,85	Retek József	20,00	Veréb Ilona, Mag.	30,00
Fábián László, Dipl.Ing.	50,00	Koszmovsky Mária	30,00	Rudan Peter, Dr.	100,00	Veress Tamás, Dipl.Ing.	60,00
Fodor Mária, Ilona Stüberl	100,00	Kotsis Peter & Renate, Mag.	20,00	Scheibler Eduard, Dipl.Ing,	20,00	Vorster Maria, Varga Pál, Dr.	100,00
Forgó László, Dkfm.	100,00	Köves Zsuzsanna, Mag.	100,00	Scheidl-Kornis Luca	20,00	Wawzin Ágnes	20,00
Gall Mária	20,00	Kövi László	20,00	Schenk Gabriella	10,00	Wurmbrand-Hartmann Gerlinde, Dr.	15,00
Gáspár János & Anna	25,00	Krassay Antoinette	50,00	Schober Jolán	20,00	Wüster Marta	50,00
Gecse Linke Mária	25,00	Kraxner Josef, Ing.	25,00	Scholter Edit & Albert E.	20,00	Zaják András & Herlinde	30,00
Gellérd Andor Imre	20,00	Kriston Ferenc & Eveline	70,00	Schümatschek Andrea	20,00	Zimics Alexandra	20,00
						összesen:	**5.052,85**

A támogatások eddig befolyt teljes összege 140.163,01 euró.

Hálás köszönet mindazoknak, akik támogatásukkal lehetővé teszik a Bécsi Magyar Otthon fenntartását, amely a legkülönbözőbb rendezvények, társas összejövetelek mellett a Bécsi Magyar Iskolának is otthonul szolgál.

Mag. Hollós József elnök **Schenk Angyalka** főtitkár **Andorka Hanna** pénztáros

Autonómia - a román politika mérlegén

Az óév utolsó napjaiban, teljes politikai szélcsendben, lejátszódott a romániai szimbolikus autonómia-harc újabb epizódja. Akinek az ünnepek között volt érkezése politikára is figyelni, az tudhatja, hogy két magyar parlamenti képviselő (Kulcsár-Terza József és Zakariás Zoltán) a román parlament képviselőházában december 20-án három törvénykezdeményezést iktatott, ezek a Székelyföld autonómiastatútuma, a magyar nemzeti közösség kulturális autonómiastatútuma és a romániai nemzeti közösségek kulturális autonómiáját szabályozó kerettörvény tervezete. Ismerve a román politikai széljárást, aligha volt széles Kárpát-medencében olyan ember, akit az eredmény meglepett volna: a román parlament alsóháza sürgősségi eljárással tárgyalta a tervezeteket és mindhármat simán elutasította. A Covid idején vették be a nem jelenlétes szavazást a parlamenti munkarendbe, a mostani ülés jelenlét szempontjából hibrid volt, sokan a speciális táblagéppel léptek be, ki tudja honnan online a szenátusi ülésre, és szavaztak, egy nappal azután, hogy a képviselőház, szintén hibrid eljárással, negatívan szavazott. A szenátust ünnepi félálomban zavarták meg, hogy december 29-én legyen már szíves kimondani az elutasítást. Mert a hibrid eljárás a parlamenti vitát szinte kizárja. Tehát a benyújtástól számított 8 nap alatt lezavartak mindent: megvolt a szakbizottsági véleményezés – „természetesen" elutasító –, megvolt a törvényhozási tanács kötelező szakmai, szintén negatív véleményezése. Na, itt azért nem volt minden rendben, mert a szakbizottságokban úgy szavaztak (ismétlem, „természetesen") a kezdeményezés ellen, hogy a kötelező szakvélemény még nem futott be a bizottságokhoz. Zakariás Zoltán véleménye szerint a procedúra a parlamenti eljárásrendet kívülről súrolta – de a(z ünnepi) nyugalom érdekében az ilyen kis elcsúszásokat vállalják illetékesek.

Kérdéseink egyszerűek. Szükség van-e/volt-e olyan törvénykezdeményezésre, amelynek az elutasítása borítékolható volt? Jókor történt-e az előterjesztés, a politikai ágenda készenléti, karácsonyt megelőző, hagyjatok már békén üzemmódjában mi indokolhat egy ilyen előterjesztést? Az elutasítás tartalmaz-e olyan elemet, információt, amely nóvumként növelheti a jövőben hasonló kezdeményezések esélyeit?

Az első kérdésre a válasz: egy/bármely nemzeti kisebbség autonómia nélkül hosszú távon felszámolódik. Tehát az autonómiatervezetek benyújtása kötelező politikai gyakorlat, amelyről felelős kisebbségi politikus nem mondhat le.

A mikor kell benyújtani kérdésére kérdéssel lehet a legegyszerűbben válaszolni: mikor, milyen politikai konstelláció alatt lehetne/kellene a hasonló kezdeményezéseket indítani? Van-e a román politikának olyan (üres)járata, amikor a fogadó oldal hajlandó érdemi vitára legalább? Mert az autonómiára vonatkozó parlamenti kezdeményezések időben elég hosszú történetében (a mostani sorban az ötödik előterjesztése a törvénycsomagnak, vagy külön a székelyföldi autonómia-tervezetnek) eddig vagy elutasítás történt, vagy a döntéshozó testület „elaludt", nem tárgyalta időben a beadványt, s a határidő meghaladása miatt a „hallgatólagos elfogadást" kellett bejelenteni – szép kis politikai vihar kíséretében. Ez volt, ugye 2020 elején, amikor a Iohannis nevű „igazi román" államfő magyar cinkossággal vádolta meg a szociáldemokrata pártot, tételesen azzal, hogy Romániát kiárusítja a magyar államnak, Orbán Viktornak. Ez a kiváló logikára utaló megjegyzés jó hívószónak bizonyult, mindenki megszólalt, legtöbben olyanok, akiknek mondandójuk egyáltalán nem volt. De ez már ilyen, a politika bebizonyította, hogy a szél fuvatlanul is elindul olykor… A képviselőházi bakit követően, 2020-ban a román szenátus sürgősségi eljárással gyürkőzött neki a feladatnak, s annak rendje és módja szerint leseperte a székelyföldi autonómia tervezetét a szenátus munkaasztaláról, bele a politikai semmibe. Az eddigi tapasztalat, vagyis a tervezetek korábbi benyújtásának fogadtatása azt mutatja, nincs olyan politikai csillagállás, amikor a román politika felelős szereplői vállalnák az autonómia kérdésével való szakmai-politikai szembesülést. A vitát, az érvek ütköztetését. Eddig, bármilyen volt a tervezet benyújtását megelőző politikai helyzet, az RMDSZ kormánybéli partner-pártjai úgy kevertek-kavartak, hogy nem lett vita. 2005-ben a kormánykoalíció a jogszabály megszavazására tett ígéretet, hatott az Európai Unióba való felvétel előtti „legyünk jó fiúk"-kényszer, de vita akkor sem lett, csak elutasítás. 2021-ben, a kormányválság teljében az a koalíciós döntés született, hogy amennyiben a téma a koalíció napirendjére kerül, egy új törvénytervezetet nyújtanak be, ami pontosabban körülírja a kulturális autonómia intézményrendszerét. Az új koncepció kidolgozására az RMDSZ-nek valahogy nem jutott ideje, ezért az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) autonómiaműhelyében korábban kidolgozott törvénytervezeteket vették elő. Zakariás szerint a 2020-ban megválasztott parlament mandátuma utolsó évét kezdi 2024-ben, és nem lehetett tovább halogatni az autonómiapárbeszéd megkezdését. A román parlament bebizonyította: lehet. Vita most sem lett. Miért volt sürgős a tervezetek azonnali elutasítása? Alighanem azért, hogy az autonómia ne legyen hónapokig (rendes menetben valamikor március végén kerülhettek volna a tervezetek napirendre) a politika napirendjén, ugyanis a közbeszédet várhatóan a Románok Egyesüléséért Szövetség (AUR) szélsőséges, idegen- és magyargyűlölő szövegei uralták volna, s ez tovább emelte volna a párt már ma ijesztően magas, 20% körüli szimpátia-indexét. Vagyis a román koalíciós pártok félelmükben hajtották át az elutasítást 8 nap alatt.

A harmadik kérdés talán a legfontosabb a jövőt illetően. Hiszen ez jelenti az elutasítás szakmai hátterét, a jogi alapot. Az szinte várható volt, hogy a kérdésben a jogászi szakmaiságot képviselő Törvényhozási Tanács lényegében azonos érvek alapján fogja a tervezeteket visszautasítani, s mivel a kulturális autonómia az ország területi beosztását nem érinti, nézzük meg a kulturális autonómiára vonatkozó tervezetekre adott közös válasz érveit. Két érvet hoztak, az első a román alkotmány 1. paragrafusára utal (Románia szuverén és független, egységes és oszthatatlan nemzetállam), a második a 2. paragrafust idézi (A nemzeti szuverenitás a román nép sajátja, amely azt szabad, periodikus és tisztességes választásokon megalakult képviseleti szervein, valamint népszavazáson keresztül gyakorolja. Egyetlen csoport vagy személy sem gyakorolhatja a szuverenitást saját nevében.) Maradok a második érvnél. A Tanács véleménye szerint „Azokat a testületeket, amelyeken keresztül a magyar közösség kulturális autonómiáját gyakorolja, a magyar közösség tagjai szavazással választják meg, nem pedig az Országgyűlés. A tervezet szerint a Magyar Közösség Nemzeti Kulturális Önkormányzatának kell lennie. Önálló közigazgatási hatóság. Ezért e szervek ereje nem a nép akaratából fakad."

Burg Kreuzenstein – Ausztria

A Tanács jogászai nem látják a fától az erdőt. Részletekbe menő érvelésre itt nincs tér, de megállapítások tehetők. Szó sincs arról, hogy bárki a román nép jogosítványait, szuverenitását csorbítaná. Hiszen a jogi doktrína szerint a romániai magyarság a román nép része – akkor milyen csorbításról lenne szó? Másodszor vannak helyhatóságok, amelyek a hatalmi rendszerben külön szintet képviselnek, választott szervek. Vagyis vannak olyan közigazgatási szervek, amelyek nem az egész nép, nem mindenki szavazata útján jönnek létre. Szó sincs arról, hogy minden közigazgatási hatóságot a román parlament döntésével hoznának létre. Arról sincs szó, hogy a vizionált autonómiatanácsok kizárólagos döntési jogosítványokat kapnának – miként a helyhatóságok, illeszkednek egy létező rendszerbe. Végül a szuverenitásra utalnék, a jelentése önállóság, önrendelkezés, függetlenség. Az állami szuverenitás soha nem korlátlan, hiszen a társadalmi, világpolitikai erőviszonyok, belpolitikai körülmények, vállalt nemzetközi kötelezettségek sok mindent behatárolnak. Románia az Európai Unióhoz történt csatlakozással önként lemondott szuverenitása egy részéről. Ez is alkotmányellenes lett volna, ha nem módosítják ennek megfelelően a román alkotmányt. Az alkotmány soha, semmilyen esetben nem kőbe vésett, változatlanságra ítélt jogszabály.

Vagyis a román népet semmilyen veszély nem fenyegeti. Valójában nem a szuverenitás kérdése merül fel, hanem annak a Brătianu-féle politikai víziónak a kérdése, hogy megvalósítható-e valamikor, valahogyan a kisebbség-mentes Románia, az igazi nemzeti állam.

Mi, romániai magyarok azt reméljük: nem.

BODÓ BARNA

Ha békét akarsz…

Folytatás az 1. oldalról

Németország 180 fokkal megváltoztatta a hadviselésre vonatkozó terveit. Mindez ugyanazon személy, Olaf Scholz kancellár vezényletével történik, aki egy évvel ezelőtt még a fegyveres segélynyújtásról sem akart tudni. Nem csupán Németországban, de másutt is követelményszerűen felmerült a hadkötelezettség felélesztése, ill. bevezetése. Ennek egyik összetevője a hadikiadások növelése. Már évekkel ezelőtt zsinórként jelölték meg az állami költségvetés két százalékát. Érthető módon ezen a téren 3,9%-kal Lengyelország vezet, de eltekintve Görögországtól (3,0%) és Nagy-Britanniától (2,1%) a balti államok is nemzeti jövedelmük jóval több, mint két százalékát fordítják államaik önvédelmére.

Németországnak mindenféleképpen van pótolnivalója, ugyanis egyelőre 1,6%-ot ütnek meg a hadicélokat célzó kiadásai. Ebből következik a német hadsereg személyi állományának leépítése 250.000-ről 181.672-re 2023-ban. Szükségessé vált a sorkatonaság létszámának növelése, ami közvetlen érinti a hadkötelezettség újraélesztését is. 2031-ig 203.000-re akarják emelni a létszámot, de már három éven belül Litvániában két helyen 5000-es létszámú harci brigádot akarnak elhelyezni. A személyi állomány emelését érezhetően korlátozza az alacsony születési arány.

A fordulat jelei tehát egyre másra láthatók és érezhetők. Kérdéses viszont, mennyire van fáziskésésben Nyugat, történetesen az Európai Unió. Annyi azonban mégis megkockáztatható, hogy Nyugat felzárkózása világháború veszélyével járna, főként, ha úgy mérlegelünk, hogy fegyverrel nem győzhető le az Orosz Medve. Ha ez így van, igénybe kell venni azokat a szellemi eszközöket, amik az „európai értékek" minőségéről meggyőzhetik azokat is, akik meghasonlottságukban ezt kétségbe vonják, sőt, tagadják. Ehhez azonban nem árt félreérthetetlenül meghatározni az európai értékeket, amik nem lehetnek határtalanok; felelősséggel és önfegyelemmel ki kell szűrni belőlük a jóléti társadalom szülte szabadosság „melléktermékeit". Ez is egyfajta, talán a legfontosabb „honvédelem" a demokratikus sokrétűség megőrzése és védelme. Amennyiben szükséges, akkor fel kell vértezni magunkat, a hadviselés semmiképpen sem lehet cél, de hatásos eszköz a béke érdekében.

Pax, a béke minden korszak áhított célja, mert csakis békében nemesedhet meg az ember, az emberiség.

(A számbeli adatok l. Europa sucht Soldat(inn)en. Die Presse,2024. január 5.)

PANNONICUS

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: Fetes Kata

PHYSICAL REVIEW JOURNALS

Hangya-gumi

Olyasmi, mint a gumi, csak sokkal szokatlanabb: a tűzhangyák testük segítségével egyfajta szövetet alkotnak, amelynek szokatlan tulajdonságai technikailag megvalósíthatatlanok.

A vörös tűzhangyának (Solenopsis invicta) figyelemreméltó túlélési stratégiája van: amikor a fészket elárasztják, az állatok testükből tutajokat képeznek, amelyek a víz felszínén lebegnek. Most kiderült, hogy ezek a tutajok olyan egzotikus tulajdonságokkal rendelkeznek, amelyeket mesterséges anyagokkal szinte lehetetlen elérni. A tajvani *Tsing Hua* Nemzeti Egyetemen dolgozó *Chung-Hao Chen* által vezetett munkacsoport jelentése szerint a hangyatutajokat egy irányba szét lehet húzni anélkül, hogy keskenyebbé vagy vékonyabbá válnának. A tanulmányból kiderül, hogy a csapat tesztelte a tutajok kialakulásának korábban elfogadott elméletét, összehasonlítva őket más hangyákéval, és megvizsgálta mechanikai tulajdonságaikat. Ez egészen új támpontokat ad az egzotikus, aktív anyagok alapelvéhez.

A tűzhangyák bizonyos körülmények között kialakuló sajátos klasztereikről ismertek. Nem csak véletlenszerűen másznak át egymáson, hanem szándékosan egymásba akadnak, hálózatos szerkezetet alkotva, amely egységes anyagként viselkedik – mint egyfajta gumi, ami nagyon fájdalmasan haraphat. Ami figyelemre méltó, hogy még senki sem tudja, hogyan jönnek össze a hangyák.

Chen szakértői azt gyanítják, hogy a feromonok játszanak szerepet. Teflonbevonatú rázóasztalon végzett tesztek kimutatták, hogy a hangyák ott is aggregálódnak.

A hangyák által a vízben alkotott tutajok lényegében két réteg hangyából álló membránok. Chen csapata arra ösztönözte az állatokat, hogy tutajokat építsenek két lebegő farúd közé, amelyek közül az egyik szenzorokhoz volt csatlakoztatva, hogy megmérjék a hangyahártyán áthaladó erőket. Ez azt mutatta, hogy bár a tutaj elszakadhat, a hangyák kifejezetten befoltozzák a tutajon lévő repedéseket – így a membrán önmagától meggyógyul.

A legfigyelemreméltóbb az volt, hogy a tutaj nem vékonyodott és nem is keskenyedett, ahogy a munkacsoport feszítette. A hangyák egyszerűen átrendezték magukat. Az anyagtulajdonságokat tekintve a tutaj Poisson-hányadosa nulla volt, azaz az egyik térirányú feszültség a többi térirányban nem okoz feszültséget.

Handelsblatt

A Mercedes el akarja adni az összes autókereskedését

A lépés már várható volt. A Mercedes az elmúlt években már eladta saját fióktelepeit külföldön, és csak Németországban maradtak meg autókereskedései.

Most a Mercedes-Benz fontolgatja németországi fiókjainak eladását is. A cég hivatalosan bejelentette, hogy ez minden saját tulajdonú autókereskedésre és műhelyre vonatkozik.

Vevőként csak tapasztalt cégek jöhetnek számításba. Nem tervezik eladni csupán pénzügyi befektetőknek. Nem tervezik az összes fiókot csomagként sem értékesíteni.

A terv összesen 80 céget érint, 8000 alkalmazottal. Sem az alkalmazottakat nem szabad elbocsátani, sem a fióktelepeket bezárni. Továbbra is érvényben marad a 2029-ig tartó valamennyi kollektív szerződéses alkalmazott munkahelyi biztonsága. Nem világos azonban, hogy az új cégeknél a fizetés ugyanannyi marad-e, mint eddig.

A munkavállalói oldalnak bele kell egyeznie az eladásba. A beszámoló szerint a nyárra alapvető megállapodást kell kötni az üzemi tanácsokkal.

matter

Néhány csepp víz az intenzívebb kávéért

Amikor a kávépor összecsomósodik, a víz kevésbé oldja ki belőle az ízeket. De van egy egyszerű trükk ennek megakadályozására.

A kiváló kávé elkészítésének művészete a bab őrlésével kezdődik. Mivel a szemek elektrosztatikusan feltöltődnek, a por összetapad. Ez befolyásolja a népszerű főzet ízminőségét, és mind a daráló, mind a kávéfőző gyorsabban szennyeződik. Az Oregoni Egyetemen, egy kutatócsoport *Joshua Méndez Harper* vezetésével szisztematikusan vizsgálta a jelenséget. A tudósok arra is rájöttek, hogy egy kis nedvesség minimálisra csökkentheti az elektrosztatikus töltést – és intenzívebbé teszi az eszpresszót.

Ahogy a csoport a szaklapban beszámolt, az elektrosztatikusan feltöltött kávéport valamivel nehezebb forró vízzel megnedvesíteni, ami azt jelenti, hogy kevesebb aromás anyag kerül az eszpresszóba. Ha azonban őrlés előtt nedvességgel szórjuk meg a babot, ezt megelőzhetjük. A vezető víznek köszönhetően az elektromos töltések jobban elfolynak. »Nem az eredetről vagy a feldolgozási módról van szó. Nem a kávé minősége vagy az ár a számottevő, amit ezekért a babokért fizetnek" – mondta az egyik kutató. „A minőség a kávé pörkölési fokától és a páratartalomtól függ."

A kutatók egy kávédaráló alá helyeztek egy fémcsészét, és egy elektrométert csatlakoztattak hozzá, amely még a kis elektromos töltéseket is kimutatta. Ezután különböző eredetű, pörkölésű és minőségű kávébabot őröltek. A súrlódás és a zúzás hatására a por elektrosztatikusan feltöltődött – 0,1 és 100 nanocoulomb/grammot mértek. A kávépor elektrosztatikus feltöltődésének mértéke az őrlés során függ a pörkölési profiltól, és ami még fontosabb, a bab nedvességtartalmától. A hatás a sötétebb, szárazabb babnál volt a legnagyobb.

A kutatók azt tapasztalták, hogy az aroma intenzitása kifejezetten szabályozható. A nedvesebb bab hosszabb extrakciós időt és erősebb főzetet eredményezett. Arra a megállapításra jutottak, hogy ha egy gramm kávéhoz mindössze körülbelül 20 mikroliter vizet adunk, ami egy tipikus eszpresszónál körülbelül fél milliliternek felel meg, az javítja az ízt és a textúrát. Christopher Hendon szerint a kísérleti eredmények nemcsak abban segíthetnek az embereknek, hogy jobb otthoni kávét készítsenek, hanem több száz millió dollárt is megtakaríthatnak. Ha a kereskedelmi kávézókban a szemes kávét megnedvesítenék őrlés előtt, több eszpresszót lehetne főzni kevesebb kávészemből – ugyanolyan intenzív ízzel.

Davos 2024

Az idei 2024-es davosi Világgazdasági Fórum szerint, a világ kedvező gazdasági háttérrel rendelkezik ugyan, de kiegyensúlyozatlan, beárnyékolja a geopolitikai kockázatok halmaza.

Az infláció mérséklődése és a globális kereskedelem élénkülésének kilátásai, a háború ellenére némileg bátorítják a befektetőket – állapította meg az Európai Központi Bank vezetője, Christine Lagarde a Világgazdasági Fórum (WEF) előtt.

Az évente megrendezésre kerülő Világgazdasági Fórum 54. találkozója a közelmúltban ért véget a svájci Davosban, a globális politikai feszültségek hátterében. Politikai és üzleti vezetők gyűltek össze, hogy megvitassák a kulcsfontosságú kérdéseket, beleértve a globális együttműködést, a mesterséges intelligencia integrációját, az éghajlatváltozást és a foglalkoztatási kihívásokat.

Az országoknak és a vállalkozásoknak szorosan együtt kell működniük, hogy szembenézzenek a ma és a holnap kihívásaival – ez volt Ursula von der Leyen üzenete a davosi tanácskozás elnökeként mondott beszédében.

Az idei összejövetelen a WEF „Globális kockázati jelentése" volt az egyik fő vitapont.

A jelentés feltárja azokat a legsúlyosabb kockázatokat, amelyekkel a következő évtizedben szembesülhetünk a gyors technológiai változások, a gazdasági bizonytalanság, a felmelegedő bolygó és a konfliktusok hátterében. Amint az együttműködés nyomás alá kerül, a meggyengült gazdaságoknak és társadalmaknak csak a legkisebb megrázkódtatásra van szükségük ahhoz, hogy túllépjenek a reziliencia fordulópontján.

A jelentésben kiemelt aggály, a félretájékoztatás volt.

A Digitális Szerviz Akta(DSA) szabályozza az online közvetítőket és platformokat, például piactereket, közösségi hálózatokat, tartalommegosztó platformokat, alkalmazásboltokat, valamint online utazási és szállásplatformokat. Fő célja az illegális és káros online tevékenységek, valamint a dezinformáció terjedésének megakadályozása. Biztosítja a felhasználók biztonságát, védi az alapvető jogokat, és tisztességes, valamint nyitott online platformkörnyezetet hoz létre. Megkönnyíti a kisebb platformok, a kis- és középvállalkozások és az induló vállalkozások növekedését. A felhasználók, a platformok és a hatóságok szerepe az európai értékeknek megfelelően egyensúlyba kerül, a polgárokat helyezve a középpontba.

A megbízható mesterséges intelligencia (AI) számos előnnyel járhat, mint például jobb egészségügyi ellátás, biztonságosabb és tisztább közlekedés, hatékonyabb gyártás, valamint olcsóbb és fenntarthatóbb energia. Az EU mesterséges intelligencia megközelítése önbizalmat ad az embereknek ahhoz, hogy magukévá tegyék ezeket a technológiákat, miközben a vállalkozásokat ezek fejlesztésére ösztönzi.

A „bizalom újjáépítése" témában Li Qiang kínai miniszterelnök mondott figyelemre méltó beszédet, hangsúlyozva Kína elkötelezettségét a stabil és fenntartható gazdasági növekedés melletti további nyitottságát. Ez az elkötelezettség bizalmat oltott a világgazdaságban, és pozitív fogadtatást váltott ki a külföldi vállalatok és befektetők körében.

Fetes

LÉLEKÚTON

A Győri Antológia 24. kötetének bemutatója a Győri Könyvszalonon

A **Győri Antológia Irodalmi és Művészeti Alkotó Közösség (GYAK) a 22. Győri Könyvszalonon** 2023. november 11-én, szombaton 10 órakor mutatta be szép számú közönség előtt legújabb, immár 24. antológiáját, melyet – ahogy a korábbi években is – a *Palatia Nyomda és Kiadó Kft.* készített el nagyon igényes kivitelben.

A közösség számára ez az év az emlékezés jegyében, az emlékek hatása alatt telt el, ami meghatározta a kötet tartalmának jelentős részét is. **Csáky Anna,** alkotóközösségünk vezetőjének hirtelen és váratlan halála hatalmas veszteséget jelentett mindannyiunk számára. Szigeti Endre bevezetőjének első részében mindenki szeretett Annája emlékének adózott, és felolvasta tőle a kiadvány első fülszövegében elhelyezett ***Valaki elment*** című verset. Veszteségünk azonban nem csupán fájdalmat jelent, de kötelezettséget is ró a közösség tagjai számára. Tudjuk, hogy fel kell állnunk, és folytatnunk kell a több mint két évtizedes hagyományokon alapuló alkotói munkát, hiszen ez volt Csáky Anna utolsó üzenete is alkotótársai számára.

A műsor további részében **Gősi Vali, Olasz Valéria, Nagygábor Margit, Hollósy Tóth Klára, Varga Lajos, Bogár Erika, Cseke J. Szabolcs, Győri Domonkos** és **Eörsy Varga Nóra** verseit, valamint **Vehofsics Erzsébet, Rácz Katalin, Boros Bálint** és **dr. Kozák Ágnes** próza részleteit olvasták fel az alkotóközösség előadói.

Az előadások hátterében a kivetítőn látható volt a GYAK logója, 24. antológiánk címlapfotója és egy válogatás a könyvben szereplő színes festményekből, fotókból, kerámiaszobrokból, textilművekből, **(Ámonné Tóth Éva, Gősi Ferenc, Harmatiné Péter Kati, Kopócs Tibor, Kulcsár Nárcisz, Molnár György, Németh Gizella, Várnagy Katalin, Vehofsics Erzsébet)** valamint idei vendégünk, **Aranyosi Sz. Attila** alkotásaiból.

A Győri Könyvszalon keretében két alkotótársunk, **Cseke J. Szabolcs *Tű fokában*** című és **Olasz Valéria *Létbe gyökerezve*** című verseskötetének bemutatójára is sor került.

Molnár György,
a GYAK és a Győri Fotóklub Egyesület tagja

Lengyel Ferenc

békevágy

átlőtt sisak gépfegyvercsonk
puskaporbűz taposóakna
házrom drónszárny tankroncs

vérző angyal kétségbeesve
nem talál felmentő szavakra
csak radioaktív eső ne esne

Ukrajna és Kárpátalja:
aggasztó változások az állóháborúban

Idestova két éve tart már az orosz–ukrán háború, ami az idő előrehaladtával mindkét fél részéről „húsdarálóvá" vált. A hadműveletek menetében érdemi változás nem történt, viszont az áldozatok száma folyamatosan emelkedik. A támadások orosz oldalról egyre gyakoribbak, a január elején fölvetett új ukrán mozgósítási törvénytervezet is a harcok – és a közhangulat – további mérgesedését jelzi. A gazdasági helyzet és társadalmi hangulat alakulása is látott már jobb időket.

A civil áldozatok számát a rakéta- és dróntámadások gyarapítják leginkább. Múlt év december 29-re virradóan több nagyvárosban rég nem látott pusztítást okozott Ukrajna-szerte a drón- és rakétatámadás. Az *Espreco TV* és egyéb ukrán források szerint a 122 rakéta kilövésének következtében mintegy 55-en vesztették életüket, a sebesültek száma pedig meghaladta a 170-et. Január 2-án Kijevet érte újabb rakéta csapás. Amellett, hogy országosan közel hat órán át tartó légiriadó volt, az orosz támadás az ukrán fővárosban 4 halálos áldozattal és 92 sebesülttel járt.

Véres összecsapásokkal számolhatnak a hadviselő felek is. Intenzívebbé váltak az oroszok támadásai: míg az év elején „csak" napi 30-40 támadásról adtak hírt az ukránok január második felétől ezek száma már napi 90-100-ra tehető, kiváltképp az ország keleti, Robotino környékén. Az *Espreso* szerint *„a megszállók 462 ezer főre növelték saját seregeik létszámát Ukrajna területén. Ez arra utal, hogy a sikertelen őszi-téli előrenyomulás első fázisát követően újabbra készülnek"*.

Az ukrán haderő részéről ugyan büszkén adták hírül, hogy január 14-én este az Ukrán Fegyveres Erők lelőttek egy orosz A-50-es légtérellenőrző gépet (ennek következtében a rajta lévő 11 vagy 12 fős legénység halt meg), illetve egy Il-22M-es mobil parancsnoki repülőgépet, továbbá azt, hogy sor került az első ukrán gyártású sugárhajtású kamikaze drón tesztelésére. Mindamellett január 17-én az ukrán haderő részéről arra hívták fel az északkelet-ukrajnai megyék (Csernyihiv és Szumi) orosz határmenti települések lakossága figyelmét, hogy saját biztonságuk, illetve az Ukrán Fegyveres Erők hatékony támadásai érdekében, hagyják el otthonaikat.

Ezzel egyidőben mind szigorúbb keretek között zajlanak a katonatoborzások Ukrajnában. Ez nem is meglepő, amennyiben igaz Jurij Lucenko volt ukrán főügyész január 8. óta futótűzként terjedő kijelentése, miszerint Ukrajna havonta 30 ezer katonát veszít halottként és súlyos sebesültként. Mint azt a *Front News* is közli, az ex-főügyész szerint a hatalomnak nyilvánosságra kellene hoznia az ukrán hadsereg valós veszteségeit, hogy értésére adja az állampolgároknak a helyzet komolyságát. és ezzel motiválja őket az Ukrán Fegyveres Erők soraiba való csatlakozásra.

Érezhető a zavar és a kapkodás az ukrán vezetés részéről. 2024-ben újfent 500 ezer katonaköteles behívását irányoznák elő. Volodimir Zelenszkij ukrán államfő ezzel kapcsolatosan egyik reflexiójából kiderült, hogy egy behívott katona fenntartására további hat adófizetőre van szükség.

Az Ukrán Legfelső Tanács nemzetbiztonsági, védelmi és hírszerzési bizottsága január 4-én kezdte meg az új mozgósítási törvény megvitatását. Benne többek között az szerepel, hogy a hadköteles korúak, akiket szolgálatteljesítésre hívnak be, a hadkiegészítőnél való jelentkezés nélkül nem kaphatnak orvosi ellátást, nem állhatnak munkába, nem újíthatják meg személyes okmányaikat, nem használhatják a bankkártyájukat. Emellett az eddig mentességet élvezők soraiból kihúznák a III. fokú rokkantakat, továbbá nem élveznének mentelmet a nagycsaládos – azaz háromgyermekes vagy annál több gyermekes – családapák sem.

Az új mozgósítási törvény nagy közfelháborodást váltott ki, nem meglepő tehát, hogy egyelőre nem merészkedtek a törvényváltoztatások elfogadására. Azonban a törvény ereje nélkül is valósággal vadásznak a hadköteles férfi lakosságra az országban. Egyre több olyan hír jelenik meg, miszerint a toborzótisztek fizikai erőszakhoz folyamodnak – az *NV*-nek adott interjújában Dmitro Lubinec ukrán emberjogi ombudsman is felháborodottan reagált a toborzóirodák ilyen jellegű jogellenes ténykedésére. A toborzó tisztek egyre gyakrabban razziáznak, hogy erővel átadhassák a behívókat az illetékeseknek, ezért mind többen merészkednek az országhatár engedély nélküli átlépésére a hegyvidéken vagy a fagyos Tiszán keresztül.

Régebbről ismeretesek az ukrán hatóságok azon törekvései, hogy a külföldre menekült hadköteles ukrán állampolgárokat küldjék/utasítsák haza Ukrajnába, hogy azok teljesíteni tudják honvédő kötelességüket. Eddig a fogadó államok közül leginkább Lengyelország hajlott a kérdésben való kompromisszumra. Utóbbi időben viszont pontosítás is történt erre vonatkozóan. Paweł Kowal, a lengyel Szejm külügyi bizottságának vezetője kijelentette, hogy nem lenne jogszerű, ha Lengyelország deportálná a hazájukban behívandó ukrán személyeket, viszont kész olyan mechanizmusok létrehozására, hogy a fiatal, hadseregben szolgálni képes ukránok a hazautazás mellett döntsenek. A *Gazdasági Hírek (Економічні Новини)* szerint az ilyen személyektől megtagadnák a munkavállalást, a menekült státusz meghosszabbítását, a segélyek kifizetését, amennyiben Ukrajnában a nevükre behívót állítottak ki. Kowal szerint hasonló intézkedéseket vezethetnének be más országok is.

Viszont kiváltképp Kárpátalján a helyzetet csak fokozni látszik az a február 1-től életbe lépett rendelet, mely szerint az 5 km-es határövezetben élő vagy dolgozó személyek kortól és nemtől csak speciális, határőrség által kiállított engedély birtokában mozoghatnak. A lakhely elhagyására felhatalmazó engedélyt ráadásul megye szinten csupán két helyen, Csapon és Munkácson lehet beszerezni. Az elmondásokból kiderült, hogy ez a rendelet nem vonatkozik azokra a személyekre, akik külföldről vendégként érkeznek a határövezetbe.

Az állami vámszolgálat adatai szerint jelentős külkereskedelmi hiánnyal zárta a múlt évet Ukrajna, az exportmutató húsz éves mélypontra jutott: a teljes export csupán 36,2 milliárd dollárt tett ki, ami alacsonyabb volt, mint 2004-ben. Ennek egyik fő okaként többek között a lengyel gazdák és fuvarozók határblokádja által okozott ukrán áruszállítmányozási akadályoztatást nevezik meg. Elvileg január 18-cal – legalábbis március 1-ig – befejeződött a lengyel határok blokkolása, sőt, a *Front News* szerint január 22-én Donald Tusk lengyel miniszterelnök kijevi látogatása során „nagyon fontosnak tartotta azon érzés megteremtését, hogy Lengyelország Ukrajna legmegbízhatóbb és legstabilabb szövetségese".

Chateau de la Bretesche – Bretagne

Emellett mindinkább érzékelhető a férfi munkaerő növekvő hiánya, s ennek nyomán teljesen átalakulni látszik Ukrajna munkaerőpiaca: egyre gyakoribb nyugdíjas, valamint fiatalkorú férfiak alkalmazása egyébként egyáltalán nem rájuk szabott munkák elvégzésében. Az sem ritka, hogy eltörlésre került a rezsibefizetés elmulasztása miatt történő szolgáltatások megvonására vonatkozó moratórium, melyet a hadiállapot beálltakor léptettek érvénybe.

PALÁDI RENÁTA

Németország 2024 elején

Az infláció, az extrém magas gáz- és áramszámlák hihetetlen elégedetlenségi hullámot keltettek a lakosok között. A kormánypártok támogatottsága (SPD 14,5%, Zöldek 12,5%, FDP 5,2%) ma alig haladja meg 1%-kal a CDU-CSU támogatottságát (31,2%), s ez mellett a jobboldali AfD (22,9%) hihetetlenül megerősödött. Míg a kormánypártok és az ellenzéki keresztény-demokraták az új irányt keresik, addig az AfD-nek konkrét elképzelése van, milyen irányba kell mennie Németországnak.

Németország a világ egyik vezető gazdasági és politikai szereplője, és a jelenlegi helyzetére való tekintettel sok figyelmet kap a belpolitikai és gazdasági folyamatairól. A Német Szövetségi Köztársaság a világ negyedik legnagyobb gazdaságát birtokolja, és az Európai Unió egyik legbefolyásosabb tagállama. Azonban az utóbbi években számos gazdasági és politikai problémával szembesül, amelyek hatással vannak a német társadalom és gazdaság helyzetére.

Németország jelenlegi helyzetét nagymértékben befolyásolja a volt koronavírus járvány, amelynek következtében az ország gazdasága és társadalmi élete jelentősen visszaesett. A gazdasági aktivitás csökkentése, illetve a koronavírus terjedésének megakadályozása érdekében bevezetett korlátozások jelentős gazdasági megrázkódtatást okoztak. Az ország GDP-je 2020-ban mintegy 5%-kal esett vissza, ami az egyik legnagyobb visszaesés volt az európai országok között. A vállalkozások zömére komoly terheket róttak a járványhelyzet miatt bevezetett korlátozások és az ezekre adott gazdasági intézkedések. Számos vállalkozás csődbe ment, munkahelyek szűntek meg és a gazdaság egészének helyzete instabilabbá vált.

A járvány gazdasági hatásai mellett Németország politikai helyzete is kihívásokkal néz szembe. Az országban egyre erősödő migrációs hullámok, a folyamatos politikai viták és a növekvő kihívások az európai integráció terén mindennapossá tették a politikai vitákat az országban. A migrációs hullámokhoz kapcsolódó politikai viták és az egyre növekvő nacionalista és bevándorlásellenes törekvések polarizáló hatást fejtenek ki a társadalomban. Emellett a Brexit hatásai, az EU belső vitái és a kelet-európai országokkal való folyamatos külpolitikai konfliktusok is ugrásszerűen megnövelték a német politikai vezetők kihívásait.

Összességében Németország jelenlegi helyzete kihívásokat, de egyben lehetőségeket is kínál. A koronavírus járvány gazdasági és társadalmi hatásai mellett a politikai polarizáció és a migrációs kérdések jelentősen megnövelték a német vezetők kihívásait.

A német szociális háló a végtelenségig megfeszült, a legújabb menekülthullám Ukrajnából, az utolsó csepp volt a pohárban. A közigazgatás, a társadalom nem készült fel újabb millió bevándorlóra. A jelenlegi német kormány pedig az új rendelettel, öt év után állampolgárságot szeretne adni a bevándorlóknak, abban bízva, hogy a következő választásokon profitálhatnak belőle, tudva azt, hogy a Szíriából, Afganisztánból érkezők, valószínűleg nem a kereszténydemokraták vagy az AfD szavazótáborát erősítenék.

Az utóbbi hetekben a diezel árától megvont támogatás miatt a német gazdák mezőgazdasági munkagépekkel vonultak tiltakozásul az utakra jelentősen korlátozva a forgalmat. Tüntetéseket több iparág is bejelentett. Új jelenség országszerte a demokráciáért kirobbant tömegtüntetések.

A német költségvetést nem sikerült szilveszter előtt elfogadni, azt az óriási lyukat, ami a német költségvetésben tátong, különböző megszorításokkal lehet majd befoltozni. Emellett a kormány továbbra is kiáll a világ több államában euró millió-milliárdokkal támogatni különböző szervezeteket, projekteket, s közben az átlag német nyugdíjasoknak gondot jelent a mindennapok túlélése és a fűtésszámla kifizetése.

KESZÉG KORNÉL, Berlin

Szerbia választások után

Szerbiai – vajdasági magyarként – azzal kezdem: átütő eredményt ért el a Vajdasági Magyar Szövetség a tavaly december 17-i szerbiai választásokon, ugyanis a magyar pártnak hat képviselője lesz az országos parlamentben az eddigi öt helyett.

Az országos választások végleges, hivatalos eredményét január 12-én tette közzé a Köztársasági Választási Bizottság. A Szerbia az erőszak ellen lista szinte azonnal bejelentette, újabb tüntetést tart Belgrádban „az erőszak, a szavazatlopás és a népakarat önkényes felülírása ellen". Az ellenzéki tiltakozás már a voksolás másnapján megkezdődött, azt követelve, hogy az illetékes minisztérium ellenőrizze a választói névjegyzéket, amelyen szerintük fiktív szavazók is szerepelnek, azaz elhunytak és tartósan külföldön élők is. Az ellenzék meggyőződése, hogy december 17-én ezeket a fiktív szavazatokat a Szerb Haladó Párt kapta, s így tudta megnyerni a választásokat. A tüntetések az év végéig tartottak, addigra a tömörülés legnépszerűbb politikusa, Marinika Tepić is felhagyott éhségsztrájkjával, így követelve a választások megsemmisítését az elkövetett szabálytalanságok miatt. A katolikus és a pravoszláv ünnepeket követően, január közepén újult erővel folytatódott a tiltakozás, Tepić úgy fogalmazott, *ha ezt a küzdelmet elveszítjük, többé választások sem lesznek majd Szerbiában.* Jó hírnek nevezte, hogy az Európai Parlament elé került az ügy. Véleménye szerint a nemzetközi felülvizsgálat jelenti az egyetlen kiutat ebből a válságból. A koalíció beadvánnyal fordult az Alkotmánybírósághoz a fővárosi voksolás kapcsán, ám előre borítékolták, hogy ott sem születik a valóságnak megfelelő döntés, ezért kilátásba helyezték, hogy a végsőkig, Strasbourgig is elmennek.

A Szerb Haladó Párt szerint a választások tisztességesek voltak. Vučić minden vádat visszautasított. Új kormányt februárra ígért. Az idő sürget, hiszen a tavaly májusi két iskolai lövöldözésre még mindig nem született adekvát politikai-társadalmi válasz. Koszovó kérdése örökké Damoklész kardjaként lebeg Szerbia felett, az uniós út hosszú évek óta várat magára – s tavasz végén újabb, ezúttal önkormányzati választások várnak Szerbiára, a harc valószínűleg újra és ismét kiélezett lesz. Magyar szempontból mindenféleképpen, hiszen ekkor válik majd el, mely önkormányzatok kerülnek/maradnak magyar kézben, s ezen a megmérettetésen bizony a haladók a VMSZ ellenfelei lesznek.

A december 17-i országos választáson a szavazatok 1,7 százalékát kapta a VMSZ, jelentősen többet, mint bármely más kisebbségi párt, sőt az egykori államfő, a demokrata, ellenzéki Boris Tadić listája, melyre országosan mintegy 45 ezren szavaztak – s ezzel az 5 százalékos választási küszöböt sem érte el, így kívül rekedt. A VMSZ Elnökünkért, a közösségért, a jövőért! elnevezésű listájára összesen 64.747-en voksoltak – a párt 4434 szavazattal kapott többet, mint a 2022-es választásokon és egy fővel bővült a frakciójuk.

A Köztársasági Választási Bizottság végleges adatait figyelembe véve az Aleksandar Vučić fémjelezte Szerb Haladó Párt elérte célját: többsége lesz a szerb törvényhozásban, a 250 mandátum közül 129-et tudhat magáénak. A Szerbia az erőszak ellen elnevezésű ellenzéki formáció ennek a felét, 65 képviselői helyet birtokol majd. A harmadik helyen „befutott" szocialisták 18-at. A magát egyedüli őszinte patrióta, nemzeti és demokratikus alternatívának valló koalíciónak (melynek a királyságpártiak is tagjai), valamint az erősen szerb érzelmű, koalícióját a nép hangjának nevező Branimir Nestorović listájának 13–13 mandátumot hozott a 2023. december 17-i választás. A parlamentben egyébként 10 listának jutott hely, ebből 5 kisebbségi. A magyarok mellett egy bosnyák, egy bosnyák–horvát, egy albán, és az orosz listának jutott hely. A kisebbségi listákon bejutott politikusok így összesen tizenketten lesznek a parlamentben. A kormányalakító Szerb Haladó Párt vezetője bejelentette, a Vajdasági Magyar Szövetséggel biztosan tárgyalnak majd az együttműködés folytatásáról.

Az országos választásokkal egyidőben tartományi választásokat is tartottak. A haladók a vajdasági képviselőházban is többséget szereztek a mintegy 466 ezer szavazattal – a Szerbia az erőszak ellen 215 ezret kapott –, a Vajdasági Magyar Szövetségre pedig 63.721-en szavaztak, ami 9 képviselői helyre váltható.

Belgrád, a szerb főváros is voksolt, itt már nem jött be Vučić számítása, a haladók a 110 helyből 49-et nyertek meg, a Szerbia az erőszak ellen pedig 43-at. Egyébként a belgrádi képviselő-testületbe ugyanaz az öt országos érdekeltségű lista jutott be, mint a köztársaságiba – matematikailag a haladók örök szövetségesének számító szocialisták öt mandátuma sem lesz elég az egyeduralomhoz. Érdekes lesz, ki kivel és hogyan szövetkezik majd, és persze az is pikáns lehet, milyen háttéralkuk folynak.

Az ország „kiemelt" figyelmet kapott az Európai Parlamentben, ahol a választások hiányosságairól, illetve az ezzel kapcsolatos szerbiai helyzetről tartottak vitát egy hónappal a voksolás után. A képviselők eltérő véleményeket fogalmaztak meg. Szerbia mellett és ellen is elhangzottak felszólalások. A szabálytalanságok között kapott helyet Aleksandar Vučić köztársasági elnök domináns jelenléte, a választások titkosságával kapcsolatos hiányosságok, a szavazók utaztatása, a közvállalatok dolgozóira gyakorolt nyomás, fantomszavazók szavaztatása. Vladimir Bilčík, az EP szerbiai jelentéstevője szerint Szerbiában túlságosan gyakran tartanak rendkívüli választást, ami akadályozza a törvények végrehajtását, a végrehajtó hatalom ellenőrzését, az európai integrációt előrébb vivő intézkedések átültetését a gyakorlatba. Az anyaország EP-frakciója szerint a balliberális ellenzék ugyanazt a forgatókönyvet alkalmazza Szerbia ellen, mint amellyel Magyarországot próbálja 2010 óta befeketíteni. Jean-Lin Lacapelle francia politikus, európai parlamenti képviselő rámutatott arra, hogy a szerbiai választási folyamatokat felügyelték, így a Szerbia elleni vádak nem a tényeken alapulnak, hanem az ideológiák különbözősége irányítja, Európa ezért akarja destabilizálni Szerbiát. Az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogi Hivatalának jelentése hamarosan megjelenik a szerbiai választásokról, ezt követően pedig februárban szavaz az EP a Szerbiáról szóló határozat, azaz az országjelentés szövegéről.

Fehér Márta

Vonatfütty nélkül a Királyhágón

Romániai vasútvillamosítás a 21. században

Ideális esetben 2026 végétől csattoghatnak újra a vonatkerekek a Királyhágón: 2024 januárjának elejétől megkezdődött ugyanis a Kolozsvár és Nagyvárad közötti pályaszakasz modernizálása. Három évre vonatfütty nélkül marad az Erdélyt és Partiumot összekötő, sokak számára a szülőföld határát jelentő szoros.

Bár gróf Mikó Imre, Magyarország erdélyi származású közlekedési minisztere már korábban is támogatta egy Nagyvárad–Kolozsvár–Brassó–Bodzaforduló–Galac fővonal kiépítését, az 1867-es osztrák–magyar kiegyezés pillanatában egyetlen kilométernyi vasút sem kanyargott Erdélyben. Nem csoda hát, ha a magyar vasúthálózat kiépítését és modernizálását elsőrendű feladatának tekintő új magyar kormány a keleti végek vasúti felzárkóztatását sem halogatta tovább. Az engedélyezési okmányt 1868. december 6-án írta alá az uralkodó Ferenc József. A nehéz terepviszonyok miatt a fővonal első, Nagyvárad és Kolozsvár közötti 152 kilométeres szakaszát a tervezett 1869. december 31-e helyett csak nyolc hónappal később, 1870. szeptember 7-én sikerült átadni. A vonalszakaszon 75 őrház, 91 útátjáró, 191 vízáteresz és sok híd épült. A Magyar Keleti Vasút Rt. vasúti javítóműhelyt is létesített Kolozsváron, ahol 1874-től 90 munkás dolgozott.

Kilencven évvel ezelőtt még két és fél óra alatt volt a menetidő, a közelmúltig azonban a leggyorsabb vonatok is több mint két és fél óra alatt tették meg a Kolozsvár és Nagyvárad közötti 152 kilométeres távolságot, a 42 megálló mindegyikében fékező leglassúbbaknak pedig 3 óra 50 percre van szükségük.

A Nagyvárad–Kolozsvár vasútvonal átadása után több mint 150 évvel ilyen előzmények után tűnik el a mozdonyfütty a Királyhágóból, elkezdődtek ugyanis Románia egyik legfontosabb személy- és teherszállítási vonalának villamosítási és felújítási munkálatai. A beruházás során a pályaszakasz 89 kilométerén teljesen lezárták a forgalmat, 28 kilométeren egyetlen sínpáron közlekednek a vonatok, 22 kilométeren pedig vonatpótló buszok szállítják az utasokat a 2026 végéig tervezett munkálatok ideje alatt. Az építkezés a Nagyváradtól a magyar határig tartó szakaszra is kiterjed, a felújítandó össztáv így 166,2 kilométerre nő. Az ügy roppant fontos eleme, hogy miként érintik a lezárások a Romániából a Kolozsvár–Nagyvárad–Biharpüspöki útvonalon Magyarország felé haladó nemzetközi járatokat. Egyelőre Érmihályfalva felé terelték őket, ami jelentős menetidő-növekedéssel jár. A tehervonatok is más útvonalakon haladnak.

A rendkívül forgalmas és fontos vasútvonal villamosítása kimaradt a kommunizmus éveiben zajló korszerűsítésből, és azóta is folyamatosan megragadt a tervezés szintjén. A nehéz, hegyes terepen a 100 kilométer/órás sebesség elérése is ritka volt, a leggyorsabb vonatok is legfeljebb 60 kilométeres átlagsebességre voltak képesek. A nagyberuházást – amelyet az országos helyreállítási tervnek (PNRR) a vasúti infrastruktúra korszerűsítésére vonatkozó programja keretében finanszíroznak – csaknem 1,9 milliárd euróból készülnek megvalósítani. A pálya átadása után a személyszállító vonatok helyenként 160 kilométer/órás sebességgel is közlekedhetnek majd, a tehervonatok pedig 120-szal. A jövőben két óra alatt lehet megtenni a Kolozsvár–Nagyvárad távot, de a leggyorsabb járatok megközelíthetik az 1 óra 45 perces menetidőt is.

A romániai közművesítési nagyberuházásokat figyelő civil szervezet, a Pro Infrastructura máris jelezte: a PNRR szigorú feltételrendszere elősegítheti, hogy az említett erdélyi szakaszok hamarabb elkészüljenek, és az is valószínűsítheti a gyorsabb munkát, hogy miután sok helyen egyetlen vágány húzódik, teljesen le kell állítani a forgalmat. A hír mindenesetre megütközést, felháborodást váltott ki az utasok, elsősorban az ingázó diákok, egyetemisták körében. Az alternatívaként felajánlott buszozás ugyanis jóval kényelmetlenebb utazási mód, főleg a két nagyváros közötti zsúfolt és veszélyes útszakaszon. Sokan azért is kritizálják a döntést, mert az gyakorlatilag három évre „elüldözheti" az utasokat, könnyen előfordulhat, hogy számottevő részük már nem is fog visszatérni a vasúti közlekedéshez.

A Magyarország felől Erdélybe tartóknak azonban az elkövetkező három éven át érdemes keresgélni a vasúti közlekedés alternatívái után.

Csinta Samu

Kerekasztal könyvbemutatóval

A VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár biztosított helyet Jeszenszky Géza Kísérlet a trianoni trauma orvoslására. Magyarország szomszédsági politikája a rendszerváltozás éveiben (2016) c. könyve 2. kiadása (2023) bemutatójának január 12-én.

Már pusztán az a tény is, hogy egy könyv két kiadást is megél még pedig a vártnál nagyobb érdeklődést kiváltva, figyelmet érdemel. Ismerve Jeszenszky Géza következetesen kritikus viszonyulását a jelenlegi kormánypolitikához, nem lehet szó nélkül hagyni a VERITAS bizalomkeltő gesztusát a szerzővel szemben, kiemelve, hogy Szakály Sándor főigazgató vállalta a rendezvény megnyitását.

A könyvbemutató esemény jelentőségét az is kidomborítja, hogy valójában kerekasztal beszélgetéssé bővült, amin határontúli reprezentatív személyiségek mellett az Intézet főmunkatársa is fellépett, igaz, Dévavári Zoltán egyben egyetemi előadó is Újvidéken. Markó Béla, az RMDSZ korábbi elnöke bírálta a jelenlegi magyar kormány politikáját abban az értelemben, hogy a saját pártpolitikáját érvényesíti a határon túli magyar kisebbségek támogatását illetően, pedig ez megosztást eredményez.

Minden ellentmondást félretéve fontos lépés volt fórum biztosítása, ami csakis a közeledés, a jószándék kifejezéseként értemehető. Örvendetes lenne, ha szárnyra kapna ez a példa, hiszen az értelmes párbeszédnek nincs alternatívája.

Mészárlás Prágában

2023 novemberében a cseh hírközlő szervek jó adag iróniával azon szórakoztak, hogy a csehek megelőzték a magyarokat az infláció mutatójában, mivel az náluk magasabb lett, mint Magyarországon. Akkor még nem is sejtették, hogy nemsokára az Amerikai Egyesült Államokat is behozzák, igaz nem az infláció terén, hanem az egy főre eső áldozatok számával, egy brutális, és nagyon sajnálatos esemény következtében. Ez a tavalyi év december 21-én következett be, amikor egy eszement, modern fegyverekkel felszerelt 24 éves fiatal (D. K.), 14 ártatlan diákot mészárolt le a prágai Károly egyetem Bölcsészkarán, ahol ő maga is hallgató volt. Ezen felül 27 személyt sebesített meg könnyebb, vagy súlyosabb sérülésekkel.

A gyilkolás kora délután a Palach téren történt, de az addig félretájékoztatott rendőrök a Celetná utcai épületben várták a gyilkost, mert az ottani előadáson kellett volna megjelennie. A tettes már egy előző, a Prága melletti Klánovice-i erdőbeli kétszeres gyilkosság gyanúsítottja volt, közben még az édesapját is meg akarta ölni a Prága melletti Hostouň-i házukban. A többszörös gyilkos az utóbbi időben pszichikai problémákkal küzdött, és állítólag kezelésekre is járt. Azon is fenn lehet akadni, hogy aránylag fiatalon miképpen tudott fegyvertartási engedélyt beszerezni. A következő kérdés pedig az, hogy a rendőrségnek nem tűnt fel, hogy a diák hét különböző, köztük automata fegyverrel rendelkezett.

Az egész esemény nagyon gyorsan és hektikusan játszódott le. Sokáig nem lehetett tudni mi történt, mert még a hírek sem voltak egyértelműek és pontosak. Hosszú órák alatt nem volt világos, hogy mi történt, ki halt meg, ki került kórházba. Sokan csak a TV adásból juttak kusza információkhoz. Mindenki megdöbbent. Az érintettek – ahogy tudtak – elfutottak, elmenekültek. A rendőrök lehetőség szerint igyekeztek rendet teremteni.

Az egész akció nagy zavart váltott ki, különösen a kommunikáció a Bölcsészkar és a rendőrség között, amikor az utóbbiak kezdetben megkérdőjelezték még a vésztelefonhívás valódiságát is. A belügyminiszter igaz, mást állít, úgy, mint a rendőrség, egyik utóbbi TV konferenciáján tette. Közvetlenül karácsony előtt mindenkinek másutt járt az esze, tele volt ünnepi várakozással, bevásárlással, ki gondolt volna tömeggyilkosságra. Az áldozatok között volt két pedagógus is. A megrémült hallgatók közül némelyek elbarikádozták magukat. Szörnyű volt, ami ott történt.

Maga a támadás előre megfontoltan zajlott le. A tettes olyan helyet keresett, ahol elbújhat, és amely a hangot elfojtja. Aztán berontott a felső emeleti tanterembe, és tüzet nyitott a gyanútlan diákokra, majd kikerült a folyosóra, és más termekbe hatolt be. Nehezen lehet elképzelni, hogy a támadást ki lehetett volna védeni, ha az már elkezdődött. A figyelmeztetés, pl. szirénával, még több kárt okozhatott volna. Talán a legalkalmasabb reakció a lövésekre a telefonon értesítő SMS-ek lehettek volna.

Utólag sok kérdés és feltételezés merült fel. Sokaknál a düh is megjelent. Nem lehetett megelőzni a tragédiát? Hogyhogy az informált rendőrség csak a Celetná-i épületet védte, és a Palach tériről megfeledkezett? Miért csak az alkalmazottak kaptak értesítést, de a diákok nem? Mit mondott a rendőrség a Kar vezetőségének, és van-e annak megfelelő eszköze figyelmeztetni a diákságot ilyen esetekben? Miért kellett annyi embernek meghalnia? Ezt neve-

Zsámbék, Templomrom télen

zi a rendőrség sikeres beavatkozásnak?

Mi a tanulság a szomorú eseményekből? Ez elsősorban a nevelésben rejlik. Az utóbbi időben minden nagyon eldurvult. Háborúk, migráció, vallás, pénz, érvénysülés, és a szellemi értékek relativizálása. Az iskola gondatlansága a biztonsággal, a rendőrség hibás fellépése, a fegyvervásárlás és a fegyverviselési engedélyek kiadásának felületessége, a pszichológiai vizsgák hiánya. A történtek után sok hivatalos helyen folyik szakmai téren a hibák felmérése és azok korrigálása. A Cseh Köztársaság a következő napon állami gyászt hirdetett meg. Legutóbb Uherský Brod (Magyarbród) morva város egyik éttermében 2015-ben volt hasonló mészárlás, amelynek 8 halálos áldozata lett. Vajon okultak-e belőle akkor a hivatalok?

A december 21-i vérengzést követően, ez év január 4-én a Kar illetékesei a diákokkal karöltve, a meggyilkoltak tiszteletére áhítatos körmenetet tartottak, amelynek végén jelképesen körbe ölelték a Kar épületét, ahol a tragédia lezajlott. A szimbolikus gesztus a tiszteletadáson kívül főleg a jelenlévőknek és az áldozatok hozzátartozóinak az elszántságát fejezte ki, amely a hasonló atrocitásokat akarja a jövőben megelőzni és meggátolni.

Az egész ügynek van még egy nagyon kellemetlen utótörténete. Ugyanis a Munkaügyi Minisztériumban éppen a szomorú napon egy munkahelyi zenés, szórakozó karácsonyi délutánt rendeztek, ami késő éjszakába nyúlt. A miniszter, aki egyben miniszterelnök is (M. J.) a zenés délutánnak aktív résztvevője volt. Logikus, hogy az ellenzék kapott az alkalmon, és az érzéketlen vétkes miniszterelnök azonnali lemondását követeli. A miniszterelnök csak később ismerte el helytelen viselkedését, magyarázkodott és bocsánatot kért. A kormány megvédte miniszterét és a megtépázott mundér becsületét, és nem törődik a történtek esetleges negatív kihatásával a következő választásokra. Viszont figyeli az internetes megnyilvánulásokat is, és büntető eljárással sújtja a hasonló esetek helyeslőit, és az ilyen atrocitásokra buzdítókat.

DR. PALÁGYI ISTVÁN GYÖRGY

Támad a húsevő baktérium

Január 9-én meghalt az a férfi, akit húsevő baktériumok támadtak meg. Van, vagy lesz a szuperbaktériumoknak (a gyilkos kórokozóknak) megfelelő ellenszere?

Hétvégén derült ki, hogy élet-halál között van egy 33 éves ózdi férfi, miután húsevő baktérium támadta meg, és hiába kért segítséget, először nem vették komolyan az orvosok. A hírek szerint vasárnap meghalt. Sajnos a fertőzést bárhol el lehet kapni, csak egy seb és a jelenlévő korokozók kellenek hozzá.

A húsevő baktérium streptococcus törzs, ezek a baktériumok mindannyiunkban ott vannak a testfelületen, a bőrön, a nyálkahártyákon, a szájüregben vagy épp az orrban, gyakorlatilag az egész testfelületen.

A „húsevő" baktérium annyiban különleges, hogy ezt megfertőzi **egy vírus**, tehát a vírussal, úgynevezett bakteriofággal fertőzött streptococcus az, amelynek az a tulajdonsága, hogy nagyon gyorsan lebontja a szöveteket, mert olyan **specifikus enzimet** termel, amelynek segítségével oldja a szöveteket. Ezt viszont nem lehet előre tudni, bárki, bármikor, bárhol megfertőződhet ezzel a baktériummal – figyelmeztetnek a szakemberek.

Sokszor hallani, hogy valaki kórházban fertőződik meg ilyen vírussal; ezzel kapcsolatban a kutatók azt mondják, a kórházban gyakoribb, de másutt sem kizárt. Kétségtelen, hogy a kórházi fertőzések között a húsevő baktérium nagyon gyakran előfordul, de ott más baktériumok is vannak. Hogy mely szöveteket pusztítja ez a baktérium?

A sorrend: az izompólyákat, az ínakat, az izomszövetet körülvevő kötőszövetet, a zsírszöveteket kevésbé képes.

Az izmok közötti kötőszövet esik elsőként áldozatul ennek a fertőzésnek, ennek következtében átterjed az izmokra és gyors izomvesztés következhet be.

Illetve, ami még súlyosabb, hogy **vérmérgezés, szepszis** áll elő. Ilyenkor ez a baktérium különböző méreganyagokat termel, amik pedig a veseműködést teszik tönkre. Súlyos következményei vannak, ha időben nem ismerik fel.

Mindig sebfertőzés révén kerül be a szervezetbe, tehát ha a sebkezelés nem történik meg idejében, - higiéniai hiba miatt, - vagy az nem megfelelő, akkor nagyon súlyos következményei lehetnek, és nagyon gyorsan, **néhány óra** alatt megtörténhet.

Az első tünetek: a seb környékének fájdalmassága, duzzanata, pirossága feltűnő; később hidegrázás, láz, rosszullét következik émelygéssel, mint a vérmérgezés tünetei.

A sebkezelésen túl antibiotikumos **terápia** is szükséges – akár szélesebb körű is –, infúzió, illetve a vérben lévő toxinok eltávolítása érdekében folyadékterápia, szélsőséges esetben vérátömlesztés válhat szükségessé.

A legszélsőségesebb esetben elkerülhetetlen *akár amputáció is,* hiszen a fertőzés az esetek többségében végtagsérülés következtében jön létre. Ilyenkor, ha nem tudják a seb közelében lokalizálni a fertőzést, ezért akkor izomszövetek eltávolítására vagy amputációra is sor kerülhet.

Hogy milyen arányban halálos a fertőzés, arról viszont jobb híreink vannak. Magyarországon és Ausztriában is a fejlett világhoz hasonlóan, ha a kezelést megfelelően és időben elkezdik, szerencsére az esetszám alacsony, 10–12, halálozásról 1–2 alkalommal tudunk évente. Vannak évek, amelyek eltelnek haláleset nélkül.

Azonban meg kell jegyezni, hogy az egész világon, de nagyobb arányban a fejlődő országokban a kórházi infrastruktúra, higiénia, nem megfelelő színvonala miatt a kórházakban elkapható antibiotikum rezisztens fertőzések aránya folyamatosan nő. A megfertőzöttek gyógyulásának kimenetele pedig sok mindentől függ.

Sajnos az elmúlt évtizedekben az antibiotikum kutatás, vagy leállt, vagy lelassult, de a baktériumok gyorsuló mutációjának sebességét nem követi. Oka, a gyógyszerkutatás, ezen belül az antibiotikumok kutatása és gyártása nyilvánvalóan nem rentábilis. Az eladási árak nem térítik meg a befektetéseket, a költségeket, nem beszélve a cégek profit csökkenéséről.

Megoldás a költséghatékony kutatás, gyártás és forgalmazás. Ez azt jelentheti, hogy az új, hatékony antibiotikumok drágábbak lesznek, de az antibiotikum rezisztens („killer") gyilkos kórokozók ellen hatásosak.

PROF. DR. BIRTALAN IVÁN

KITÜNTETÉS

A ferencvárosi önkormányzat **Bárány János-díj**jal jutalmazta az Angliában élő **GÖMÖRI GYÖRGYÖT**, lapunk szerkesztőbizottsági tagját. A díj 56-os tevékenységért jár, Gömöri esetében az indoklás kiemelte az „Egyetemi ifjúság" szerkesztését.

Bárány János munkásfiúként harcolt a szovjet csapatok ellen, ő volt a Tompa utcai csoport vezetője, akit 1959-ben a Kádár-rendszer bírósága halálra ítélt és kivégzett.

Bevándorlók Svájcban - svájciak külföldön

A migráció, mint világjelenség

A köztudatban Svájc politikai és gazdasági stabilitása mellett a migráció kezelésének kérdésében is mintaországnak számít. Az ország politikai, gazdasági stabilitása, a munkalehetőségek és a bérezés, a rendezett és működő szociális háló, a sokrétű emberi jogok érvényesülése, s ami különleges, az egyedülálló migrációs és integrációs gyakorlat konzekvens érvényesülése. Nem csoda, ha egy ilyen ország a migráció mágnese.

A migrációt kiváltó okok közül mind politikai mind gazdasági síkon a svájci társadalmi berendezkedés ideális állapotot jelent a migráns új életkörülményeinek javításához és biztosításához. Ezért nem csoda, hogy az ország összlakosságához viszonyítva itt a legmagasabb a legális és az illegális bevándorlók száma.

Amikor a svájci ún. idegen, vagy migráns hátterű lakosságról beszélünk, akkor az összlétszámban a politikai menekültek és más okokból, pl. munkavállalás miatt, vagy csak a bolyongó, sokszor a kalandozó itt élő migránsokat kell értelmezni.

Néhány számadat

A lakosság száma 2023-ban kereken 9 millió. 2022-ben a 15 évesnél idősebb, Svájcban élők 40%-nak, 2,951.000 lakosnak volt migrációs háttere. Ebből 1,151.000 főnek (kb. 1/3) volt svájci állampolgársága. Mintegy 2,342.000 fő (azaz 4/5) első generációs migráns. 609.000 fő (kb. 1/5) már Svájcban született. A nem migráns hátterű, itt született svájci lakosság 99.3%-ot alkot, ebből 0.5 % a bepolgárosodott, 0.1% a migránsok 3. vagy későbbi generációk utódai.

Az idegenek népesség szerint: 1,883.300 fő az EU/EFTA államokból, 755.000 más országokból származik. Legnagyobb migráns népcsoportok: 336.000 fő olasz, 316.000 német, 258.000 fő portugál, 158.800 fő francia.

2023 végén 133.114 fő menekült státuszban, ebből 60.300 fő elismert menekültként tartózkodott Svájcban. Az ideiglenes és a végleges menekültek közötti nagy létszám az itt tartózkodó, de még nem véglegesített ukrán menekültek létszámából adódik. Rajtuk kívül még az afgán, a szíriai, a libanoni, az eritreai, az ugandai, a nigériai, a török (kurd) menekültek létszáma számottevő.

Az utóbbi években évi 160 ezer migráns érkezett Svájcba. Ugyanakkor évi 80 ezer távozott. Tehát az évi nettó (nem tervezett és kívánt) szaporulat 80 ezer fő volt.

A svájci bevándorlási gyakorlat, az ország föderalista felépítésének megfelelően, állami (szövetség), kantonális és önkormányzati szinten történik.

Az integráció kérdése

Az integráció azt jelenti, hogy a társadalom egésze, egyedei és intézményei is hozzájárulnak, részt vállalnak a társadalom megtartásában. Ezáltal az integráció tartós, össztársadalmi folyamat, amelyért mindnyájan felelősséggel tartoznak. Svájc mindig is olyan társadalom volt, amelyben különböző származású emberek éltek és ahol sikerült a különbözőségekkel együtt élni. Ahol a különböző tapasztalatok, képességek és hatáskörök együttese hatványosan érvényesül.

Olyan integrációs gyakorlat alakult ki, amelynek sikerült a több mint száz migráns etnikumot beépíteni a társadalomba. Az utóbbi években azonban a tiltott (illegális) határátlépés elérte az évi 80 ezret, s ezzel Svájcnak is megváltozott a migráns kérdés eddigi formákban történő kezelése. Ezek közül kiemelkedik a lakáshiány, a szociális juttatások folyósítása és az egyre jobban elburjánzó agresszivitás az egyes migráns etnikumok között, de a bennszülött lakossággal szemben is. Az eddigi nagyvonalú családösszevonási gyakorlatot sem lehet tovább folytatni. A gazdasági prognózisok szerint a lelassuló gazdasági növekedés recessziót eredményez, ami több szektorban munkahelyleépítést jelent. A migránsok eredeti országaikba tervezett visszatérítése is az egyre fokozódó fegyveres konfliktusok miatt szinte kilátástalan helyzetet teremtett.

Az integráció soha nem befejezett folyamat. A férfi és a nő, a fiatal vagy az idős, az őshonos vagy a bevándorolt viszonyában állandó fejlődésben van.

55 éves svájci emigráns tapasztalataim bizonyítják, hogy a képesség, tehetség, a szakmai tudás és szorgalom összessége olyan emberi adottság, amely a társadalmi fejlődés alaptőkéje s az individuumot akár a státuszától függetlenül is versenyképessé teszi.

A svájci honos lakosság mintegy 10%-a, kb. 670 ezer fő él külföldön. Bár ez a szám ingadozik, de többéves gyakorlatban évről évre emelkedik. A külföldön élő, vagy hosszabb időre külföldre távozott svájciak helyzetét, jogait és kötelességeit új, a 2015-ben életbe léptetett Külföldi svájciak törvénye szabályozza. A törvény értelmében a külföldön élő svájciak is igényelhetnek szociális segélyt a svájci államtól. Amennyiben a segély jogerőre emelkedett, a Szövetség a segélyt külföldre is folyósítja, vagy támogatja a segélyezett visszatelepülését Svájcba.

Az Ötödik Schweiz

Érdekvédelmüket a „Külföldi Svájciak Szervezete – KSSZ" (Ausländerschweizer Organisation - ASO KSO) az állam által anyagilag támogatott szervezet látja el. Amellett, hogy szavazati joggal rendelkeznek, az anyaországhoz szoros és jelentős a kötődésük. Képviselőjüknek a svájci parlamentben megfigyelői joga van. A szervezet minden év nyarán több napos „népgyűlést" szervez és tart a külföldön élő és a belföldi fiatal delegátusok küldötteivel a svájci szövetségi parlament (Bundeshaus) épületében.

A 2023. évi választások előtt hét pontban összefoglalt igénnyel fordultak a svájci parlamenthez és kormányhoz:
1. A politikai jogok gyakorlásának lehetősége külföldön is. 2. A 2008-óta létező «E-Government Schweiz» digitális és internetes projekt támogatása és fejlesztése. 3. A munkavállalási kedvezmény biztosítása és megtartása. 4. A társadalombiztosítás terén tapasztalható mobilitásakadályok kiküszöbölése. 5. Olyan konzuláris hálózat kiépítése és fenntartása, amely kielégíti a külföldön élő svájciak igényeit. 6. Magas színvonalú minőségi és független tájékoztatás szavatolása és fejlesztése az Ötödik Svájc részére. 7. Anyagi források biztosítása a fiatal külföldi svájciak részére nyújtott kínálatok folytatásához, megtartásához és a külföldi svájci iskolák fejlesztéséhez. Hozzájárulás a „svájci országkép" javításához a befogadó ország kulturális, gazdasági és polgári intézményrendszerével kiépített kapcsolatok kölcsönös ápolása és fejlesztése által.

Az évszázados migrációs politikai múlttal rendelkező Svájcnak is egyre nagyobb problémákat okoz az elburjánzott migránskérdés. Az EU, ENSZ és további nemzetközi szervezetekkel gyakori a konfliktus, aminek elsősorban az egyre kevesebb rendelkezésre álló anyagi forrás, másrészről a migrációs folyamat kezelésével kapcsolatos elképzelések divergenciája a forrása.

B. Szabó Péter

Népesség és gyermekvállalás

Az ENSZ népesség-előrejelzése a világ országairól felhívja a figyelmet a népességnövekedés mértékére, eltérő jellemzőire és az ezzel járó kihívásokra. Információkkal szolgál, így pl. az öregedő társadalmat, a munkaerőpiacot vagy a várható gazdasági folyamatokat tekintve. Az ENSZ prognózisa szerint továbbra is Ázsia lesz a legnépesebb kontinens, súlya a világ egészét tekintve azonban csökken, mivel a jövőbeni népességnövekedés nagyobb részét az afrikai országok fogják adni. Európa népességszáma 2023 és 2050 között valószínűsíthetően 39,3 millió fővel fog csökkenni, az azt követő ötven évben pedig további 116,5 millió fővel. Európa az egyetlen kontinens, ahol folyamatos lesz a fogyás. Ezért súlya a világ össznépességén belül 2100-ig várhatóan 5,7%-ra fog zsugorodni (1950: 22%). Fontos tényező ebben az összefüggésben, hogy a növekedésével párhuzamosan zajlik a népesség elöregedése is. Az időskori függőségi ráta napjainkban megközelíti a 16%-ot és 2100-ra pedig több mint 40%-os értéket valószínűsítenek. Minél fejlettebb egy régió, annál magasabb, kevésbé fejlett régiók esetében 46,03% (2100) és a fejlett régióknál megdöbbentő 59,42% (2100). A népesség kor szerinti összetételének változását jól szemlélteti az időskori függőségi ráta, amely kifejezi, hogy száz aktív korúra (15–64 éves) hány 65 éves és annál idősebb személy jut.

Mindezek alapján elmondható, hogy míg a fejlett országok az alacsony termékenységgel, az aktív munkaképes korú lakosság arányának csökkenésével, a népesség gyorsuló öregedésével, a különböző ellátórendszerek fenntarthatóságával szembesülnek, ugyanakkor a világ kevésbé vagy legkevésbé fejlett térségeiben a szegénység, az élelmiszertermelési nehézségek, az élelmiszerhiány vagy nem megfelelő elosztása, az oktatás alacsony színvonala, a nők és lányok társadalmi kiszolgáltatottsága, a magas munkanélküliség, az alapvető egészségügyi és szociális ellátások biztosítása jelent komoly akadályt. Az elavult infrastruktúra és a politikai instabilitás, többnyire korrupcióval párosulva is jelentős kihívásokat jelenthet olyan térségekben, ahol a fenntartható fejlődés és a társadalmi stabilitás eléréséhez szükséges erőforrások és feltételek hiányoznak. Fejlettségüktől függetlenül a klímaváltozás súlyosbíthatja a helyzetet, mivel sürgeti a fenntartható és természetbarát válaszokat.

Jelentős eltérések Európában

Európát vizsgálva, a demográfiai változások az integráció és a globalizáció tükrében jelentősen megváltoztatták a nők és férfiak ill. családok családalapítási és a nők termékenységi magatartását. A gyermekvállalási gyakorlatban az EU tagállamai jelentős regionális különbséget mutatnak. Az Eurostat adatai szerint 2001 óta az unióban folyamatosan csökken az élve születések abszolút száma, mert a szülőképes korú nők száma is folyamatosan csökken. Az egy nőre jutó születések száma 2001 és 2021 között ingadozó értéket, kiugrókkal, 1,43 és 1,53, között mutatott. Mindmáig egyetlen tagállam sem érte el a népesség biztos, belső reprodukciójához szükséges – migrációt nem igénylő – szintet. Az unióban tizenegy fogyó népességű ország van és többségük kelet-közép-európai országok. Az apadó létszámú országok közül ötre igaz, hogy mind a természetes népmozgalmi folyamatok, mind a vándorlás egyenlege csökkentette a népességét. A leggyorsabb ütemben Horvátország (–44 ezrelék, EU27 2020), Görögország (–20,7, EU 27 ezrelék, 2020) és Bulgária (–11,3 ezrelék, EU27 2020) népessége fogyott, míg Luxemburg (+16,6 ezrelék, EU27 2020), Írország (+10,6 ezrelék, EU27 2020) és Ciprus (+9,7 ezrelék, EU27 2020) népessége nőtt. Az uniós átlag 2020-ban –0,8 ezrelék volt. Az ezer lakosra jutó legnagyobb természetes szaporodás Írországra, Ciprusra és Luxemburgra volt jellemző. Hét országban (Spanyolország, Németország, Észtország, Csehország, Finnország, Litvánia, Ausztria) a növekedés kizárólag a bevándorlásnak volt köszönhető. Az egész uniót tekintve a természetes fogyás és a népesség öregedése prognosztizálható.

Kevesebb gyermek

Kelet- és Közép-Európában a termékenység csökkenésének okát nem a gyermektelenség, hanem a második és harmadik gyermek megszületésének elmaradásában látják, hiszen az első gyermek megszületéséről hozott döntés kritikus. Mivel a családformák, az együttélések egyre erőteljesebben individualizálódnak, mind a fiatal, mind az idősebb fiatal generáció soraiban, a gyermekvállalás feltételei is változnak és alkalmazkodnak az együttélési körülményekhez. Ha megnézzük, hogyan élnek a nők és a férfiak – párkapcsolatban, egyedülállóként, gyermekkel vagy gyermek nélkül – jó néhány különbséget felfedezhetünk. 2016-ban az Európai Unióban a 25–49 éves nők 7,7%-a, míg az ugyanehhez a korosztályhoz tartozó férfiak 1,1%-a élt egyedül gyermekével. Szintén ebben a korcsoportban a gyermek nélküli egyedülállók aránya a nők esetében 9,5%, a férfiak esetében 16,1% volt. Napjainkban a gyermekvállalás költségei, az egy gyermekre jutó gyermeknevelési költségek az egygyermekes szülők számára magasabbak, mint a több gyermeket nevelők esetében. Ehhez párosulnak olyan tényezők, mint a szülők legmagasabb végzettsége, szociális és gazdasági helyzete vagy az óvoda- és iskolarendszer minősége. A házasságkötés elhalasztása vagy elmaradása hátterében a házasság jogi minősége, így a vagyonközösség kérdése, a válásból adódó kötelezettségek, az esetleges gyermekek elhelyezése, valamint eltartása, a kívánt együttélés szabadsági foka, a munkahelyi fejlődés és az egyenrangúság igénye állhat többek között. Emellett azzal is számolni kell, hogy a posztadoleszcens életszakasz a családi állapottól – például a gyermekek számától, vagy a család szocio-ökonómiai helyzetétől függően – másképpen alakulhat. A szociológiai kutatások arra utalnak, hogy a posztadoleszcens életszakasz hossza átlagosan hosszabbodott. Nem kizárólag csak anyagi természetű meggondolások alapvetőek a gyermekvállalás szempontjából. A politika csak a népesség reprodukciójához szükséges pótlást tartja fontosnak és ennek felelnek meg a családtámogatási programok. A döntő szempont viszont az, hogy mennyiben vonzóak a mai és a jövendő fiatalok számára.

Rumpler Diána

Magyarországról a következő számban

Kocsis Károly*

Magyarok a nagyvilágban

Montsoreau – Loire

Az 1849 előtti időszak

Annak ellenére, hogy a magyarok is felbukkantak az elmúlt évszázadok során egyénileg, kisebb csoportokban a világ szinte minden kontinensén, a 19. század derekáig nem beszélhetünk a magyar állam területét, az őshonos településterületüket elhagyó, tömeges kivándorlásukról, jelentős számú külföldi magyar diaszpóráról. Ez alól csak kevés számottevő kivétel van. Az egyik a szomszédos *Bécs*, a Habsburg Monarchia fővárosa, Buda török megszállása alatt de facto a Magyar Királyság igazi fővárosa, a magyar király székhelye, amely a 16. (különösen a 17.) század közepétől a 20. század elejéig egyre nagyobb vonzerőt gyakorolt a magyarok (főnemesek, egyházi személyek és udvartartásuk, hivatalnokok, diákok, iparosok, katonák, művészek) számára. Ennek eredményeként a bécsi magyarok száma 1840 és 1910 között 15 ezerről 45 ezerre duzzadt. A másik terület, ahol jelentős számú magyar élt a Magyar Királyság területén kívül a 19. század derekát megelőzően, a kora középkorban *Havasalföld* északi pereme, majd a Kárpátok és a Dnyeszter között elterülő *Moldva*, ahol a mindmáig római katolikus vallású *csángók* képviselték (képviselik ma is) a magyarságot. Ez a román nyelvi és ortodox vallási környezetben élő katolikus magyar közösség feltehetően a 14. századtól tartó (többnyire észak-erdélyi és székely) magyar kiáramlás eredménye. Lélekszámuk a 15–18. században 10–20 ezer fő között mozgott, majd a 19. század közepén 50 ezer körülire nőtt. A Kárpátoktól keletre élő magyarok sajátos, a 19. század végén 10 ezer fős csoportját képezték a *bukovinai székelyek*, akik 1764-ben menekültek Moldvába, ahonnét 1776–1786 között települtek át az osztrák fennhatóságú Bukovinába, majd onnét 1883-1910 és 1941-1944 között telepítették át őket a korabeli Magyarország területére.

Emigráció és diaszpóra 1849 és 2022 között

Az Európa távolabbi országai, sőt Amerika felé irányuló, első tömeges kivándorlásra az 1848–49-es szabadságharc bukása után került sor, mikor a magyar politikai, katonai elit nagy része követőikkel együtt elmenekültek az országból. Az így létrejött magyar diaszpóra életének koordinálására hozta létre 1859-ben Kossuth Lajos, Klapka György és Teleki László a *Magyar Nemzeti Igazgatóság*ot.

Az Amerikai Egyesült Államok (USA) gazdasági fejlődése a polgárháború (1861–1865) után elképesztő méreteket öltött, és 1880–1914 között 22 millió bevándorlót vonzott. Az 1899–1913 közötti időszakban Magyarországot 1,2 millió (33,1%-ban [396 ezer] magyar anyanyelvű) lakos hagyta el, és talált új otthonra az USA-ban (86,2%), Romániában (8,5%) és Németországban (3,1%). Az első világháború előtti (1907-ben tetőző) magyar kivándorlási hullámot szokásos *„paraszti" emigráció*nak is nevezni, mert a kivándoroltak 68,4%-a mezőgazdasági foglalkoztatott (cseléd, napszámos, önálló őstermelő) volt. Az USA-ba 1898-1913 között kivándorolt 412 ezer magyar anyanyelvűt főként Pennsylvania (123 ezer), New York (77 ezer), Ohio (70 ezer), New Jersey (62 ezer), Illinois (18 ezer) és Indiana (10 ezer) államok fogadták be. A nevezett időszakban a hazánkból kivándoroltak több mint ötöde (290 ezer) hazatért, akiknek 32,9%-a (96 ezer) volt magyar anyanyelvű. Az 1899–1913-as időszakban a Magyar Királyság véglegesen 905 ezer lakost (köztük mintegy 300 ezer magyar anyanyelvűt) veszített el.

Az I. világháború utáni politikai, gazdasági káosz, az ország idegen megszállása, a Tanácsköztársaság uralma és bukása nyomán 1919-ben először jobboldali („fehér"), majd baloldali („vörös"), jelentős számban izraelita vallású magyarok ezrei menekültek Ausztriába, főleg Bécsbe, ahol a magyarok száma az 1910. évi 45 ezerről 1920-ban 76 ezerre nőtt, majd a Németországba és Nyugat-Európába irányuló továbbvándorlás miatt 1923-ban 10,2 ezerre apadt.

A két világháború közötti magyar kivándorlás legfőbb forrásává a Magyarországtól elszakított (és Romániához, Csehszlovákiához, illetve a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz csatolt) területek lettek, melyek magyarsága már nem csupán a miniállammá zsugorított Magyarországra költözött, hanem jórészt a tengerentúli területekre. Itt a legfőbb befogadó országok – az USA bevándorlást korlátozó intézkedései miatt – Kanada és Latin-Amerika (főként Brazília, Argentína) lettek. Az egyre népesebbé váló emigrációval való kapcsolattartás érdekében jött létre 1920-ban a *Külföldi Magyarok Szövetsége*, majd 1938-ban a *Magyarok Világszövetsége*.

1930 körül a *világ magyarjai*nak számát *12,2 millió*ra becsülték, akik közül 858 ezren éltek a Kárpát-medencén kívül. Többségük Amerika (pl. USA: 538 ezer, Kanada: 50 ezer, Brazília: 50 ezer, Argentína: 10 ezer) lakója volt, de jelentősnek számított az európai magyar diaszpóra is (pl. Románia regáti területei: 73 ezer, Franciaország: 40 ezer, Németország: 20 ezer, Csehország: 12 ezer). Az 1930-ban *538 ezer*re becsült, 53,3%-ban már Amerikában született *USA-beli magyarok* túlnyomó része (91,5%-a) az északkeleti államokban élt (pl. Ohio, New York, Pennsylvania, New Jersey). 1 046 egyletük közül a legrégebbi alapításúak és legnagyobb taglétszámúak a következők voltak: Verhovay Segély Egylet (1886), Rákóczi Segélyező Egyesület (1888), Amerikai Magyar Segélyező Szövetség (1892), Amerikai Magyar Református Egyesület (1896).

Az 1930-as évek derekától a fokozódó antiszemita légkör, a németországi náci hatalomátvétel miatt egyre jelentősebbé vált a magyar zsidóság amerikai kivándorlása, mely a II. világháborút követő években vált különösen nagymértékűvé. 1944–1945-ben a magyarok (izraelita felekezetűek is) alapvetően deportáltként, háborús menekültként (pl. kényszermunkások, túlélő foglyok, hadifoglyok, szovjetek elől menekülők) voltak kénytelenek hazájukat, a Kárpát-medencét elhagyni. Közülük 1945-ben sokan hazatértek, de a régió szovjetizálásával, a kommunista diktatúra fokozatos kiépülésével párhuzamosan, különösen 1947-től 1949-ig egyre nőtt az országot elhagyók száma. A Palesztinába és a tengerentúlra költözött izraelita vallású honfitársainkat is beleértve, a Kárpát-medencét 1945-1949 között „nyugat" felé elhagyó magyarok számát kb. 150–250 ezerre becsülhetjük. A magyar diaszpóra különleges és ideiglenes típusát képezték az 1944 utáni bő évtizedben a *szovjet kényszermunkatáborokba elhurcolt magyar hadifoglyok és civilek* (600–900 ezer fő), akikhez még hozzászámítható 200 ezer magyar fogoly, akiket kivégeztek, vagy a körülmények miatt hunytak el.

Az 1949-es kommunista hatalomátvétel után az emigrálás már nagy nehézségekbe ütközött, és azokat, akik engedély nélkül költöztek el, „disszidensnek" bélyegezték.

A világ magyar diaszpórájának lélekszámát különösen gyarapító emigrációra az *1956-os magyar szabadságharc* szovjet leverését követő hónapokban került sor, amikor 205 ezer magyar menekült külföldre, végső soron az alábbi befogadó országokba: USA (40 ezer), Kanada (26,5 ezer), Egyesült Királyság (21 ezer), Ausztria (19 ezer), Németország (15,5 ezer), Franciaország (12,7 ezer), Svájc (12 ezer), Ausztrália (11 ezer), Belgium, Hollandia, Svédország (10 ezer).

Az 1958–1989 közötti időszakban 131 ezren hagyták el (45,6%-uk engedéllyel) Magyarországot. Az 1958-1961 és 1973-1987 között legálisan távozottak (28,7 ezer) 13,3%-a az NSZK-ba, 8,9%-a Kanadába, 7,9%-a az USA-ba, 6,7%-a Ausztriába költözött.

1990 körül a *világ magyarsága 15,5 millió*ra volt becsülhető, melyből 2,45 millióan éltek a Kárpát-medencén kívül. A diaszpóra lélekszámának 1930 és 1990 közötti különösen nagymértékű növekedése (0,9 millióról 2,45 millióra) nem csupán a vázolt tömeges, politikai–gazdasági indíttatású emigrációnak volt az eredménye, hanem annak is, hogy Észak-Amerikában a népszámlálások során a magukat legalább részben magyar származásúnak vallók száma ez alatt a 60 év alatt közel megháromszorozódott (0,63 millióról 1,85 millióra nőtt).

1990-től *2022*-ig a világ magyarjainak, magyar származásúinak száma (egymással szinte összehasonlíthatatlan népszámlálási és becsült adatok alapján) feltehetően *14,2 millió*ra csökkent, mert az őshonos településterületén, a Kárpát-medencében a felgyorsult természetes fogyás és elvándorlás miatti (1,7 milliós) népességcsökkenést a kivándorlás által folyamatosan duzzasztott lélekszámú diaszpóra (0,4 milliós) népességnövekedése nem tudta jobban fékezni. 1990-ben, az ENSZ adatai szerint, a Föld országaiban Magyarországon kívül 392 ezer magyarországi születésű élt, mely szám 2020-ban 714 ezerre nőtt. Ha a népszámlálási adatok alapján a Kárpát-medencei magyarok számát a magyarországiak 120%-ára becsüljük, akkor a Kárpát-medencében született magyarok száma a két időpontban 470 ezer, illetve 857 ezer lehetett. Ez pedig azt jelenti, hogy 1990 és 2020 között 2,45 millióról *2,89 millió*ra nőtt a *magyar világdiaszpóra*, amelyen belül a Kárpát-medencében születettek aránya 19,2%-ról 30%-ra emelkedett. Mindez pedig mind az anyaországból, mind pedig az elcsatolt területekről – főként Nyugat-Európa felé irányuló – magyar kivándorlás növekvő mértékének az eredménye. Ennek következtében Európa Kárpát-medencén kívüli területén a magyarnak vélhetők száma 2,3-szorosára (382 ezerről 891 ezerre), Ausztráliában közel duplájára (41 ezerről 81 ezerre) nőtt 1990 és 2022 között. Amerikában főleg az asszimiláció és a csekélyebb magyar bevándorlás, emellett pedig némi hazatelepülés miatt a magyar diaszpóra lélekszáma jelentősen csökkent (Észak-Amerikában 11,2%-kal, Latin-Amerikában 38%-kal)

*) Széchenyi-díjas geográfus, az MTA és a Szent István Tudományos Akadémia rendes tagja, 2023. december 12-én az AMK-ban (Bécs) tartott vetítettképes előadása nyomán.

Folytatás a következő számban

Rendhagyó irodalom- és történelemóra

A szenci MTNY Közgazdasági és Pedagógiai Szakközépiskolában január 25-én, a féléves osztályozó konferencia napján rendhagyó irodalom- és történelemórára került sor Fóthy János *Elmondom hát mindenkinek, A kisebbségi lét tanúja* című könyvének bemutatóján. Közel 40 diák és néhány tanár vett részt a 340 oldalas életrajzi jellegű, útleírásokat, történelmi ismereteket, igazságokat feltáró élvezetes nyelvezetű szépirodalmi mű, memoár színes fotóinak vetítésével összekötött bemutatásán.

Dr. Fóthy János, a szerző hivatását tekintve állatorvos, író, aki a népéért, nemzetéért, hitéért mindig és mindenütt ott tett, ahol éppen szükség volt rá.

„Számomra kegyelem, hogy ide születtem a Kárpát-medencébe, hogy magyar vagyok és magyarul beszélek" – írja Fóthy János *Elmondom hát mindenkinek* című könyvében.

Az állatorvosi egyetem elvégzése után Fóthy János a szakmában helyezkedett el. De négy évig Somorja alpolgármestereként is dolgozott.

Miután nyugdíjas lett, elhatározta, megírja élete történetét, ezért 70 évesen nem zárkózott el a számítógépen való írás elsajátításától sem.

Első írásműve, *Oroszka évszázadai* monográfiája származása helyéhez fűződik. Ezt követte *Öt év Afrikában* című könyve, majd a legújabb, *Elmondom hát mindenkinek*, önéletrajzi műve, mellyel az volt a célja, hogy megszólítsa a felvidéki magyarságot, és nem utolsósorban a magyarországi magyarokat.

A szenci szakközépiskola diákjai legközelebb 2024. június 24-én 10.00 órakor a Bécsi Napló főszerkesztőjével, Deák Ernő történésszel, íróval találkoznak iskolájukban *Magyarként Ausztriában* (2023) című könyvének bemutatója kapcsán. Molnár Ilona

Életút küldetésben

Az észak-németországi evangélikus és református egyházközség lelkiszolgálatát Menkéné Pintér Magdolna soproni születésű lelkész látja el. A szó szoros értelmében vett lelkipásztor. Felekezeti hovatartozásuktól függetlenül mindig segít a bajbajutottakon, Igazi részese a helyi magyar közösségeknek. Peine városból Göttingen, Hannover, Bréma és Hamburg helyszíneken havonta egy alkalommal tart istentiszteletet. Hamburgban a kikötőnegyedben található finn tengerésztemplomban találkoznak a hívők.

A 2023-as év adventi evangélikus istentiszteletére a Hamburgtól több, mint 100 km-re található Tellingstedt község Szent Márton templomának többszázéves falai között került sor. Különleges alkalomból. Weiss Jenő evangélikus-lutheránus lelkésszé avatásának 60. évfordulóját ünnepeltük, vele és családjával.

Weiss Jenő mozgalmas és tartalmas életútra tekint vissza. 1935-ben a Balaton déli partja közelében látta meg a napvilágot az akkor még három községből álló Somogymeggyesen. Később Kötcse, édesapja születési helye kivált, s önálló település lett.

Kitűnő diák volt. Ösztöndíjat kapott a továbbtanuláshoz. Édesapja – később megbánta akkori döntését – tiltakozására ezt nem vehette igénybe, bányásztanuló lett Komlón. Már gyermekkorában kezdett verseket írni. Később több versét kiadták. A kommunista diktatúrában ez vesztévé vált – állam elleni uszítás vádjával két barátjával együtt börtönbe került. Az 1956-os forradalom leverése után elhagyta az országot. Édesapját többé nem látta viszont, édesanyjával hosszú idő után találkozhatott újra.

A menekülés utat nyitott számára, mely öt országon vezette végig. Első állomása London lett. A tehetséges fiatalt felkarolták, végre tanulhatott. Oxfordban lett teológus hallgató. Különböző szakterületen tanuló, különböző nemzetiségű és vallású diákokkal ismerkedett meg, megnyitva horizontját a világ felé. 1963 november 17-én a svéd királyi templomban németországi püspök avatta lelkésszé a magyar fiatalembert. Leedsben kezdte pályafutását angol és magyar nyelvű szolgálatban az észak-angliai magyar protestánsok evangélikus lelkészeként.

Weiss Jenő és norvég felesége, Brit három gyermeknek adott életet. Leedsben tragédia érte a családot, 16 hónapos kislányuk 1968-ban fertőző betegség áldozata lett. Ekkor érkezett a minnesotai magyar közösség meghívása, amelyet hét, sikeres szolgálati év követett Amerikában

Minnesota államban a Mississippi folyó forráshelyénél járva meglepte a Weiss családot, milyen kicsi ott még a mesés „Ol Man River", jelképnek vették – a kicsiből is lehet nagy. Ottani, sokrétű tevékenysége közül kiemelném a Luther Teológiai Szemináriumot. Legnagyobb hatást a Dennison melletti skandináv eredetű Vang gyülekezet hit- és vallásgyakorlása, összetartása tette rá.

1974-ben Winnipegben találkozhatott Mindszenty hercegprímással, akinek beszéde üzenet volt az emigrációban élő magyarsághoz, a „család – templom – iskola – temető" négyes gondolatmenetének fontossága.

1975-ben az Amerikai Evangélikus Egyházközség Külügyi Osztályának európai képviseletére kérték fel. Több oka is volt, hogy feladták az oly sok örömmel, sikerrel töltött amerikai életet. A legcsodálatosabb közösség az akkori Amerika rasszizmusa, a gettók nyomorúsága, a vietnámi háború, a drogok elterjedése, a közbiztonság hiánya - éles ellentétben álltak egymással. A kérdést is feltették maguknak: akarunk-e teljesen amerikaivá válni vagy térjenek vissza gyökereikhez Európába? Az is fontos szerepet játszott a döntésben, hogy itt több segítségnyújtásra volt lehetősége a kelet-európai egyházak számára.

40 évesen Weiss Jenő és családja újra országot váltott, Németországba költözött. Az északi Heide város evangélikus közösségébe kerültek öt éves cserelelkész szerződéssel.

Úgy érezte, haza érkezett. Norvég felesége, aki Amerikában maga is aktív és elismert személyiség volt, itt nem találta helyét. Nem csak a nyelvi nehézségek okoztak problémát számára, nem tudott beilleszkedni a túlzottan bürokratikus ország körülményeibe, mely számos akadályt állított útjába. Norvégia második világháborús német megszállása is élénken élt benne. Brit a gyerekekkel visszaköltözött Norvégiába. Hat év telt el így, próbálták megmenteni házasságukat, de hiába. Útjaik elváltak, de életre szóló barátság maradt köztük.

Heidéből a Hamburg Meiendorf kerületében található Tamás templom kétlelkészes gyülekezetébe került. Itt kötött házasságot Ingriddel, aki akkorra elvégezte az orvosi egyetemet; második házasságából két fiú született.

Innen a Hamburg egyházközségéhez tartozó wedeli gyülekezet megválasztott, teljes jogú igazgató lelkésze lett 13 éven keresztül nyugdíjaztatásáig.

Sok újítást sikerült bevezetnie. A 1980-as években a kelet-nyugat közti politika enyhülése új utakat, lehetőségeket nyitott. Segélyszállítmányokat szerveztek NDK-ba, Romániába, Magyarországra.

A Martin - Luther - Bund és a Gustav-Adolf - Werk egyházi szervezetek képviselőjeként tanulmányútra mehetett a Baltikumba, Moszkvába, Leningrádba, Helsinkibe és Berlinbe. A wedeli gyülekezet és magyar egyházközségek között kapcsolatok alakultak ki.

A már nem egészen fiatalok köréből biztosan többen emlékeznek arra a 19 éves fiatalemberre, aki 1987-ben sportrepülőgépével a moszkvai Vörös téren leszállt, nagy port felverve világszerte. Különösen a szovjet vezetés köreiben okozott nyugtalanságot. A wedeli egyházközség tagja volt. Viccelődtek is többször a helyiek, hogy ők is hozzájárultak a peresztrojkához.

Nyugdíjazása után is aktív maradt, könyveket, verseket írt. Többször hallgathattuk prédikációját a finn templomban is.

Felmerült a kérdés, hol telepedjen le a család végleg. Öt zászló áll ma is az íróasztalán, életútjának állomásai. A haza Magyarország – a somogyi dombok, gyermekkora emlékei. A döntés végül is családi okokból Tellingstedtre esett, Ingrid onnan származik.

2014-ben, lelkésszé avatásának 50. évfordulóját édesapja szülőhelyén, Kötcsén ünnepelte. Édesapja szülői házát családjával közös megegyezésben a balatonszárszói Evangélikus Konferencia és Missziós Otthon diakóniai szolgálatot teljesítő egyházi intézménynek adományozta.

Friedrich Ireghy Annamária

Egy kalandos életű nyugati magyar író

Ferdinandy György

Ferdinandy Györgyöt 1956 őszén ismertem meg az ELTE bölcsészkarán. Nem lehetett őt nem észrevenni, mert autóbuszkalauzi egyenruhában járt be a bölcsészkarra – tehát nem csak a kései életrajzíró fikciója az, hogy az egyetem előtt ő másfél évig a Fővárosi Autóbusz alkalmazottja volt. Francia-magyar szakon kezdett, de közbejött a forradalom és az év végén Ferdinandy már francia földön találta magát, s mint különös nyelvtehetség, hamarosan franciául kezdett írni, méghozzá novellákat. Ugyanakkor dolgozott mint kőműves és mint könyvesbolti eladó, meg oroszból is fordított franciára. Első könyve a *L'île sous l'eau* még Strasbourgban, ottani barátok támogatásával jelent meg, kisebb irodalmi díjat is nyert, a másodikat ‚a *Famine du Paradis* (1962) című elbeszélés-gyűjteményt viszont már a rangos Saint Éxupéry díjjal jutalmazták. Ferdinandy György hamar megnősült, egy Colette nevű lányt vett el, született tőle két gyerek, s úgy tűnt, sikeres francia író lesz. Aztán elvált, majd újra egybekelve vele, másodszor is elvált első feleségétől és Puerto Ricoba távozott.

Miért éppen ide? Úgy hiszem, nagybátyja a történész és író Ferdinandy Mihály volt az, aki őt ide csábította egyetemi állással. Ha valaki jól megtanul franciául, spanyolul is gyorsan megtanulhat. Puerto Ricoban, amely sziget különben része az Egyesült Államoknak, Gyuri irodalomtanár lett az egyetemen, gondolom, európai irodalmat tanított 1964-től 1976-ig. De kalandvágya nem hagyta el, s az irodalmi kaland része volt a fokozatos „visszakapcsolás" a magyar irodalomhoz, két formában: mint magyar novellista, illetve a Szabad Európa rádió irodalomkritikusa.1962-től már írt az emigráció talán legfontosabb lapjának, az Irodalmi Újság-nak, prózájának első kötete pedig „Futószalagon" címen 1965-ben Münchenben jelent meg, ezt követte a „Valenciánál a tenger" (München,1975), a „Magyarok a trópuson" Chicago, 1982) és „A mosoly albuma"(London,1982). A rendszerváltás idejére Ferdinandy Györgyöt már jól ismerte a nyugati magyar olvasóközönség, csak pár év kellett hozzá, hogy a hazai is megismerje: először megjelentek válogatott elbeszélései, majd 1993-ban „A francia vőlegény" elnyerte az Év Könyve címét, sokfelé lehetett olvasni a gyakran hazalátogató szerző hangulatos írásait. Közben Gyuri mellesleg még lapot is szerkesztett 1964 és 1970 között: a hivatalos szöveg szerint „időszakos irodalmi lapot", de amennyire emlékszem, a "Szomorú vasárnap" nem irodalmi, hanem humoros, magyarán mondva, vicclap volt, legalábbis én pár tréfás szöveggel és paródiával járultam hozzá a lap viszonylagos sikeréhez. Közben – 1969-ben a strasburgi egyetemen – francia-spanyol-magyar szerzőnk szerzett irodalmi doktorátust, mintegy tollat a kalapjára.

További kalandok: 1987–88-ban Ferdinandy a budapesti Eötvös Kollégiumban, aztán Pécsett tanított, majd a kétezres években Puerto Rico és Miami között ingázott, valószínűleg azért, mert új felesége, Maria T. Reyes az utóbbi város egyetemén kapott állást. Később elhagyta korábbi katedráját és hol Budapesten, hol a floridai Miamiban élt. Közben egyik elismerés a másik után érte, a József Attila-díjat 2008-ban a Déry Tibor-, 2019-ben pedig a Prima Primissima-díj követte. Élete utolsó négy évében, betegeskedve, már csak Miamiban töltötte napjait, örökre búcsút mondva Magyarországnak.

Egyszóval Ferdinandy élete nagyobbik része utazásokkal, vándorlással telt el. Élete utolsó interjújában, ami a kolozsvári *Helikon* 2023 egyik decemberi számában jelent meg, két fontos dolgot közölt magáról: "Az emigráció tett íróvá" és „nem tagozódtam be sehova, nem kapcsolódtam senkihez" – tegyük hozzá, ez igaz, politikailag Ferdinandy nem köteleződött el sem a kultúrát lebecsülő kormánynak, sem a kulturálisan sokszínű ellenzéknek. Olyan író maradt, akit a magyarországi olvasóközönség mindkét része szívesen olvasott, aki kissé Mándy Iván szellemében tudott élvezetesen mesélni egyaránt régi hazai focimeccsekről és trópusi élményeiről.

Gömöri György

Napló postája

„Borzongással olvastam..."

„...változatlanul nem valósult meg az együttműködés. Feltehetően személyi okokból, hiszen mi más lenne, ami ezt megakadályozza. A Központi Szövetség mindig is kész volt az együttműködésre. Továbbra is képtelenek vagyunk közös programok kidolgozására és kivitelezésére. Néha az az érzésem, vannak, akik annyira egománok, hogy nem tűrve meg mást maguk mellett, csak arra várnak, mikor állhatnak egyedül az első sorban. Ez az egész népcsoport számára nagyon hátrányos helyzetet jelent. Vagy talán nem is érdemlünk mást?" (Hollós József: Beszámoló, Őrség naptár 2024)

Borzongással olvastam Hollós József idézett sorait.

Látszólag fontos, hogy ez az egoista, botrányos, egymással szembeni viselkedésünk magyar naptárban jelenjen meg, hogy vége legyen ennek a szégyenteljes magatartásnak. Az ilyen „nagymagyaroknak" nincs semmi érzékük az iránt, hogy összeférhetetlenségükkel a magyarságot nemcsak saját körükben, hanem egész Ausztriában, Európában veszélyeztetik, a közösségi életet tönkre teszik. Ha a magyarok egymás ellen dolgoznak külföldön, lényegében az egész magyarságnak ártanak.

Az ilyen beállítottsággal minden magyarellenes kritikának kiszolgáltatjuk magunkat. Ezzel összefüggésben arra is emlékeztetni kell, hogy a magyarság több mint ezer éve Európa része, mint ahogy Európa is része a magyarságnak.

Új, távlatos gondolkodásra, összefogásra, kiegyezésre van szükségünk ahhoz, hogy Európában elismerjenek és komolyan vegyenek minket, és ne kívánjanak vissza oda, ahonnan mi állítólag származunk.

Kaiser József

„Burgenland” kérdésében ma sincs elmozdulás

Visszatekintve a 100 esztendős évfordulóhoz kapcsolódó aktivitásokra, láthatóvá vált, hogy sem a közgondolkodásban és a kollektív emlékezetben, sőt még a történetírásban sem következett be jelentős fordulat abban a tekintetben, hogy mit gondolunk Burgenland osztrák tartománnyá válásáról Ausztriában és Magyarországon. Noha számos tanulmány, és néhány tanulmánykötet is született a témában, illetve nemzetközi tudományos konferenciák is foglalkoztak az osztrák–magyar határvitával, mégsem alakult ki egy olyan közös olvasata a történetnek, amely a közösen megélt, és nem a minket elválasztó múltra fókuszálna. Ezt a lehetőséget elszalasztottuk, Trianon árnya és a két fél távolságtartása túl erősnek bizonyult.

Mert miről is szól(t) Nyugat-Magyarország / Burgenland Ausztriához kerülésének története, és milyen üzenete lehet a mának?

A vesztes első világháborút követően az Osztrák–Magyar Monarchia két vezető állama, Ausztria és Magyarország, közel fél évtizedig tartó határvitába keveredett a későbbi Burgenland hovatartozását illetően. Ez a hosszúra nyúlt határrendezés jól tükrözte a világháború utáni, közép-európai területi átrendeződés komplexitását. Hosszú és kanyargós volt az út az osztrák területigény bejelentésétől (1918. november), az ellentétek eszkalálódásán (1921) és a konszenzusos területátadáson keresztül (1921–1922 fordulója), az 1923-as, kétoldalú megegyezéseken alapuló kisebb határvonal módosításokig, amikor még néhány kisebb határmenti település gazdát cserélt. A fegyveres konfliktusokkal is terhelt határvita eredményeként ott jött létre egy új államhatár, ahol korábban semmilyen határ nem létezett. Ebben a döntő szót a világháborús győztesek mondták ki, és azt az osztrák (1919), majd a magyar (1920) békeszerződésekben is rögzítették.

Amikor Ausztria 1918. novemberében hivatalosan igényt támasztott a nyugat-magyarországi vármegyék többségében németek lakta területeire, az osztrák vezetés nem szállta meg a területet, amint az 1918–1919-ben a területigények megfogalmazásakor az általános gyakorlatnak számított a térségben. Az osztrák visszafogottság és a „kivárás politikája” mögött erős gazdasági kényszer is meghúzódott. Az osztrák lakosság élelmiszerrel való ellátásához mindenképpen szükség volt a magyar agrártermékekre, és a területátadás túlzott forszírozása pedig a kelet-ausztriai nagyvárosok közellátását veszélyeztette volna.

1918. őszén még elképzelhetetlennek tűnt a határkérdés kompromisszumos megoldása, arra 1921 végéig kellett várni. Bécs és Budapest minden rendelkezésre álló eszközzel igyekezett a pozícióit javítani. A diplomáciai-gazdasági nyomásgyakorlás és a félkatonai politikai erőszak is szerepet kapott. A magyar fél a területi integritás délibábjába kapaszkodva sikeresen húzta az időt. Bő három év után sikerült a magyar félnek egy minimális területi korrekciót elérnie, amelyet a velencei szerződésben (1921. október) rögzítettek: Ausztria megkapta Burgenlandot, Magyarország népszavazással megtarthatta Sopront és környékét. Hiába telt el azóta egy évszázad, a soproni népszavazás eredményének kétségbevonása tekintetében sajnos szintén nem történt közeledés az elmúlt években sem.

Az 1918–1919 fordulóján töredezetté vált és meggyengült magyar állami hatalom Nyugat-Magyarországon is lehetővé tette az élénk paramilitáris tevékenységet, amely 1921-ben érte el csúcspontját. Noha Bécset és Budapestet a hosszúra nyúlt határvita és a politikai erőszak tartós jelenléte a közös megegyezés irányába mozdította el, a kompromisszumos lezárást mégis a két ország gazdasági-kereskedelmi egymásrautaltsága tette lehetségessé és szükségessé.

1918 őszén a határmódosítás igényét nem az érintett lakosság artikulálta. Pedig a határvita során osztrák és magyar állami vezetők számtalanszor hivatkoztak arra, hogy az érintett lakosság igényeit is figyelembe vevő döntésre van szükség. Végül a helyi lakosok közvetlen véleménynyilvánítása csak szűk körben és kivételes esetben (a határkijelölő bizottság előtt, a soproni népszavazáson) valósulhatott meg, ezek eredménye pedig gyakran nem esett egybe a központ elvárásaival. Hiszen a lakossági szavazatokat elsősorban nem a politikai vezetés nemzeti-nacionalista elvárásai, hanem a gazdasági megfontolások befolyásolták.

A magyar Tanácsköztársaság kikiáltásával a bolsevizmus és az antibolsevizmus dichotómiája vált a határvita ideológiai katalizátorává. A győzteseket 1919 nyarán – más egyéb indokok mellett – a magyar Tanácsköztársaság léte is befolyásolta az Ausztriának kedvező ítélet meghozatalában. Párizsban akkor úgy vélték, hogy a későbbi Burgenland alkalmas lehet Ausztria bolsevizmussal szembeni immunizálására. Az osztrák–magyar határtérségben tevékenykedő magyar félkatonai alakulatok fő ellenségképe is a bolsevizmus volt. A trianoni békeszerződés (1920. június 4.) után, a fehérterror idején, az antibolsevizmus jelszava legalizálta a „belső” (bolsevikok, zsidók) és a „külső” ellenség (Ausztria és az osztrákbarát határ menti lakosok) elleni fellépést a határtérségben. A bolsevizmus/kommunizmus esetleges terjedésétől való általános félelem hosszú árnyékot vetett a közép-európai 20. századi politikai gondolkodásra, amely a politikai bal- és jobboldal éles szembenállásában máig tetten érhető.

Az évekig elhúzódó határvita ellenére végül csak minimálisan módosult az osztrák és a magyar békeszerződésben rögzített államhatár. Miközben a tényleges területi és gazdasági nyereségek és veszteségek nem álltak arányban a mindkét ország részéről befektetett energiával. Az új osztrák–magyar államhatár nyelvi, etnikai és vallási szempontból bonyolultabbá tette az amúgy sem egyszerű állapotokat. Míg 1918 előtt csak magyar oldalon éltek horvát, roma és zsidó közösségek, az 1921. őszi területátadást követően már az új határ mindkét oldalán meghatározóvá vált a nyelvi-etnikai, vallási heterogenitás és az abból fakadó kisebbségi lét. Az 1930-as és 1940-es években a határ menti nyelvi, etnikai és vallási kisebbségek – elsősorban a zsidók és a romák – mindkét országban ki voltak téve az állam homogenizáló politikájának, és végül sajnálatosan annak áldozatává is váltak.

Murber Ibolya

Sully-sur-Loire

Riportfotók Bécsről ’45 után

Az Osztrák Nemzeti Könyvtárban kiállítás nyílt ***Yoichi Okamoto*** (1915–1985), a háború utáni fotózás japán származású amerikai fényképésze műveiből.

Mit keres egy japán származású fotós Ausztriában, hogyan került ide?

Japán bevándorlók gyermekeként született New Yorkban. Tanulmányai befejezése után 1942-ben az amerikai hadsereg jelzőalakulatánál (Signal Corps) fotóstisztnek képezték ki, japán-amerikaiként elsőként New York térségében.

1945-ben érkezett Ausztriába katonai fotósként és hamarosan Mark W. Clark tábornok személyi fotósa lett, aki 1946-ban Bécsbe vitte. Ettől kezdve lenyűgöző módon ábrázolta a háború utáni várost. 1948-ban kezdődött el igazából az ő fontos szakmai tevékenysége; vezetője lett az Ausztriában működő Amerikai Információs Szolgálat fotóosztályának, az USIS-nak, ezt a tisztséget 1954-ig töltötte be. Ez lehetőséget adott neki arra, hogy a háború utáni időszak Ausztriáját úgy örökítse meg fényképezőgépével, mint előtte senki más.

Emberek, hétköznapok, újrakezdés, változások, érzelmek, képekben megelevenedő háborút átélt tragédiák, sorsok - ezeket mind tükrözik művei.

Yoichi Okamoto fiatal osztrák fotósokat vett fel és képezte ki őket az amerikai stílusú dokumentarista fotózásra: Gottfried „Jeff” Rainer, Robert Halmi, Franz Kraus és más férfi alkalmazottak mellett Barbara Pflaum volt az egyetlen női fotós, aki szintén kapott megbízást Okamotótól.

1948-tól kezdve fotóosztálya rendkívüli mélységgel és nagy művészi innovációval dokumentálta az „európai helyreállítási programot” (Marshall-terv) Ausztriában. A képeket licencmentesen terjesztették az osztrák és a nemzetközi médiának; a fotóosztály messze a legfontosabb sajtófotó-forgalmazóvá vált Ausztriában.

Okamoto felügyelte a képmellékleteket a „Wiener Kurier” számára. Fotóriporteri munkájának célja az volt, hogy képekben mondja el az igazságot, és, hogy a progreszszív amerikai fotóriporteri hagyományt - a „Life” magazin stílusában - bevezesse Ausztriába. Vizuális nyelvezetével fotósok generációját inspirálta, valamint forradalmasította az osztrák médiavilágot is.

Yoichi Okamoto kapcsolatban állt a bécsi művészeti élet nagyjaival.

1952-től kortárs osztrák művészekről készített portrékat, és „Kreatív Ausztria” címmel mutatta be őket a Kärntner Straße-i Amerika-Haus kirakatában. Elsőként Fritz Wotruba szobrászt fényképezte. Kapcsolatba került az „Art Club” nevű avantgárd egyesülettel. Itt találkozott olyan művészekkel, mint például Maria Biljan-Bilger, Wolfgang Hutter, Johanna Schidlo és sokan mások, akiket szintén megörökített fényképezőgépével, és 1954 augusztusában bemutatott a Galerie Würthle-ben. Itt néhány héttel az Ausztriából való távozása előtt elsőként állított ki keresztmetszetet az 1945 és 1954 között készült munkáiból. A fotók nagy része Bécsben készült, néhány pedig velencei, párizsi vagy Ausztrián belüli utazásai során.

1961 augusztusától Lyndon B. Johnson alelnököt kísérte külföldi útjaira. John F. Kennedy 1963 novemberében történt megygyilkolása után Johnson elnök – megszakításokkal – fotósként bevitte a Fehér Házba. Különleges fotónak számít a Josef Klaus kancellárról ott készült felvétel. Okamoto az őszinte fényképezés, a beállítás nélküli felvételek mestere volt. Kivételes munkastílusának és több, mint 370 ezer fotójának köszönhetően (amelyek ma a texasi Austinban Lyndon B. Johnson Elnöki Könyvtárban találhatók) valószínűleg Johnson elnök hivatali ideje lett a legjobban dokumentált.

Miután elhagyta a Fehér Házat, megalapította az „Image” fotólabort, és neves amerikai magazinoknak dolgozott. Bár a fekete-fehér fényképezést részesítette előnyben, színesben is fotózott.

Egész életében szoros kapcsolatban maradt Béccsel. Feleségével, Paulával együtt dolgozott az „Okamoto sieht Wien. Die Stadt seit den fünfziger Jahren”, című könyvén, amely 1987-ben posztumusz jelent meg. Bécs városának kívánt tisztelegni, és megmutatni Bécs lelkét és arcát”.

2019-ben az Osztrák Nemzeti Könyvtár megvásárolta a történelmileg és művészileg értékes magánhagyatékát, amely most a képarchívumban és a grafikai gyűjteményben található.

Az Okamoto-gyűjtemény több, mint 22 000 negatívot és 900 eredeti nyomatot tartalmaz, amelyek a háború utáni életet, az újjáépítést, valamint az osztrák művészetet és kultúrát dokumentálják egészen az 1980-as évekig. A most először kiállított képek a világháború utáni világot mutatják be olyan fotós szemszögéből, aki megszálló tisztként érkezett az országba. Bécsben találta meg az igaz szerelmet, és a washingtoni Fehér Ház hivatalos fotósaként szerzett hírnevet.

A háború utáni fotózás amerikai ikonjának szentelt kiállítás március 3-ig látható az Osztrák Nemzeti Könyvtárban.

Ádám Ágnes

Érték, felelősség, közvetítés

„Magyarul. Érted” – ezt hirdeti legújabb kampányában az RTL. A többségében a német Bertelsmann cég által tulajdonolt televízió magyarországi „lerakatának” reklámjáról talán joggal juthat eszünkbe az „érted haragszom, nem ellened” ötvenes években terjedő fekete humora. A magyarországi televíziózás történetére és annak magyar társadalomra gyakorolt hatására csak felületesen tekintve sem a kulturális felemel(ked)és elősegítése jut elsőként eszünkbe.

Ez esetben persze ne csak a kereskedelmi televíziók 1997-es „berobbanására”, az RTL Klub és a hozzá a tudatiparban hasonló felelősséggel – vagy inkább felelőtlenséggel – azóta is jelenlévő Tv2 megjelenésére gondoljunk. Még négy évtizedet visszalépve a múltba, a „kádári konszolidáció” jelképes dátumáig, 1957. május 1-jéig, az első televíziós adás sugárzásáig jutunk. A magyar televíziózás tulajdonképpen hazugságban fogant: első pillanatától propagandaeszközként kellett alátámasztania az „ellenforradalomról” szóló narratívát. Beköszöntével, illetve sokkal inkább a társadalom jelentős része számára elérhetővé válásával ráadásul közvetve is éppen azt sikerült elősegítenie, ami a hatalom egyik legfőbb célja volt: a valós és szervesen formálódó kisebb közösségek lebontását, amely a szigorúan sosem definiált „kádári alku” folytán egyben a nagyobb közösség ügyeitől való teljes elfordulást is jelentette. Jellegéből fakadóan atomizált, új programot kínált a családoknak, fiataloknak és időseknek, közben üzent és üzenetet közvetített. A médiát, és annak sokáig valamiféle „zászlóshajójaként” funkcionáló televíziót nem véletlenül nevezték sokáig „negyedik hatalmi ágnak”, és az uralásáért folytatott harc sem „csak úgy” lett a rendszerváltás utáni közéleti küzdelmek egyik fő terepe.

A változások persze a Magyar Televízióban és úgy általában a médiában nem feltétlenül estek egybe a politikai változtatást jelentő, 1990-es első többpárti választással. Annak „gyorsaságára” és „intenzitására” jó példát szolgáltathat Mező Gábor legújabb, *A tévé megszállása* című kötetének néhány részlete. Az egykori főszereplőktől származó idézetek alapján a felületes szemlélő számára úgy tűnhetne, hogy a diktatúrában az államvédelemtől, a katonai és belügyi titkosszolgálattól az MTV-be ejtőernyőztetett, netán kiváló kommunista családi háttérrel rendelkező médiaszereplők minden esetben, csak és kizárólag objektivitásuknak és szakértelmüknek köszönhették a felszínen maradást. A szerző találóan nevezi „állandó narratív keretnek” a vissza-visszaköszönő „szerencsét” és a „véletlent”. (E fenti, meglehetősen szomorkásnak tűnő kép természetesen nem jelenti azt, hogy a magyar televíziózásnak ne lettek volna kifejezetten értékközvetítő és -teremtő műsorai és nagy pillanatai – utóbbi kapcsán hirtelen csak az 1989-ben Temesvárról kirobbant romániai forradalom eseménysorának méltó és a blokkban is élenjáró közvetítését idéznénk fel.)

E viták a tévé, a sajtó és az elektronikus média uralásáról persze már-már ködbeveszőnek tűnhetnek napjainkban. Természetesen nem azért, mintha a közszolgálati televíziót ne érhetné komoly és megalapozott kritika, és nem is azért, mintha a kereskedelmi tévék elkezdtek volna értékeket közvetíteni. Inkább azért, mert a politika és a tájékoztatás a legtöbbek számára átkerült a Facebook és másféle közösségi médiaplatformok felületeire. Élünk a gyanúperrel, hogy ezek térhódításával és a hagyományos elektronikus médiafelületek háttérbe szorulásával e téren is teljesen új világ köszönt ránk, ami tulajdonképpen már meg is kezdődött. A különböző felületeken immár mindenki „közvetíthet”, talán soha nem remélt tömegek számára – értéket éppen úgy, mint megalapozatlan és ellenőrizhetetlen információkat, pletykákat vagy egyértelmű hazugságokat. Utóbbiak terjesztésére és a szimpla gyalázkodásra aligha lesz jó válasz a pontosan senki által nem definiált „közösségi irányelvek” szelektív alkalmazása, vagy éppen a ki tudja ki által „választott” globális „tényellenőrök” hada, akiknek egyoldalúságában és egyirányú „igazságkeresésében” már csak a magyar példák alapján sem kételkedhetünk. A hozzászólók vagy „tartalomgyártók” minden terület szakértőinek képzelhetik magukat, ami bizonyos helyzetekben és bizonyos szintig csupán bosszantó és felkavaró, ám járványok, háborúk és még ki tudja, milyen krízishelyzetek idején már ennél jóval több, kifejezetten veszélyes.

Ahogy a közszolgálati vagy kereskedelmi televíziók tudatformálása idején, úgy most sem kis felelősséget vesz magára az, aki önkéntes „médiumként” hírt és információt kíván közvetíteni. Nem kérdés ugyanakkor, hogy a kesztyűt azoknak is fel kell venni, akik valós értékeket szeretnének megjeleníteni és továbbadni. Közhely ugyanis, de tény: a játékban való részvételhez mezt kell húzni és fel is kell menni a pályára.

NAGYMIHÁLY ZOLTÁN

VESZELKA ATTILA

Törpék dicsérete

Mottó:
„Ők halhatatlanok,
akár a kerti törpék.”
Petri Csathó Ferenc

Apró gyermekkoromtól csodálom őket,
egyszer volt is talán egy törpém,
kezében kopottas, sárga lámpa égett,
találtam, loptam-e? – fölöttébb
kínos volt a származása, azt tudom csak,
és azt, hogy amikor elveszett,
napokig álmatlan éjszakáim voltak,
de most is él a szurtos gyerek,
ki akkor voltam, ki minden kertbe beles,
hol törpék vigyázzák a flórát,
persze nem azt, kihez Attila oly heves
szavakkal írt megannyi ódát,
ám hagyjuk ezt a rabulisztikus truvájt,
a lényeg ez: lett kerti törpém,
mely híven őrzi még a klasszikus dizájnt,
s bár kínai gyártmányú agyrém,
bármely magyar törpével versenyre kelhet.
Itt kancsalít nem messzi tőlem,
ez arcra kissé debilnek tűnő szerzet,
miképp a Prágában vett Gólem,
mely talán még vadabbul néz ki, mint emez,
kinek állán hófehér szakáll,
fejbúbján ellenben rőt sityka lengedez.
Az iratgyűjtő szekrényen áll,
onnan tart szemmel Vidor barátom engem,
amint Edgár költőt a holló,
és el nem űzi onnan többé semmi sem,
halhatatlan, miként Alain Poe.

Páneurópai Piknik

Angol nyelven a vasfüggöny lebontásáról

Az amerikai Matthew Longo, a Leiden Egyetem (Hollandia) politológia professzora az 1989. augusztusi Páneurópai Piknik történetébe ágyazza a vasfüggöny első nagy áttörését, könyve 1989 nyarára összpontosít, amikor Európában minden megváltozott.

A szerző az érintettekkel készült interjúkból, valamint releváns politikai filozófusok meglátásaiból merít. 2023. novemberében a Norton kiadónál megjelent „ The Picnic. A Dream of Freedom and the Collapse of the Iron Curtain „ könyvet a Slate magazin az év legjobb 10, a Krikus Review pedig az év legjobb történelmi ismeretterjesztő könyvének választotta.

Az 1980-as évek végén a Szovjetunió politikai és gazdasági hatalma meggyengült. Magyarország adósságállománya milliárdokra rúgott, s növekedett a társadalmi elégedetlenség.

1988-ban az MSZMP egy fiatal reform közgazdászt jelölt ki miniszterelnöknek: Németh Miklóst. Arra számítottak, hogy megbukik és a keményvonalasok újra visszaszerezhetik a hatalmat.

Németh első dolga a felesleges költségvetési tételek lefaragása volt. Az egyik legnagyobb, de egyben titkosított tételként az osztrák–magyar határ, azaz a vasfüggöny elektromos és műszaki fenntartása szerepelt. A franciáknak ezért valutában fizetett a magyar állam, korábban a szovjetek szállították az alkatrészeket. Ez a titkosított tétel óriási összeget tett ki. Az ország addigi legfiatalabb miniszterelnöke rájött, hogy a parlamenti szobáját lehallgató készülékekkel szerelték fel, így legfontosabb intézkedései előtt szakembereivel a Duna parton beszélte meg a teendőket. 1989. márciusában találkozót kért Gorbacsovtól, akit már korábban, mint agrárszakembert ismert meg. Először a szabadválasztások témáját hozta fel, amiben ugyan nem értettek egyet, de a magyar miniszterelnök megkérdezte, hogy mégis mi történne, ha Magyarországon nem a kommunista párt nyerné a választásokat. Mihail Szergejevics válasza az volt, hogy amig ő a főtitkár, még egy 1956 nem történhet meg. Nem hivatalosan, de megállapodtak a szovjet nukleáris robbanófejek és a szovjet hadsereg magyarországi kivonásáról, amely el is kezdődött jóval Nagy Imre és társai júniusi újratemetése előtt:1989. április 15-én az első szovjet csapattest kivonult Kiskunhalasról, és a hónap végére már 10 ezer szovjet katona hagyta el Magyarországot.

A tárgyalófelek megígérték, hogy nem hozzák nyilvánosságra a szóbeli megállapodásukat.

Végezetül Németh Miklós kijelentette: Magyarországnak nincsen pénze a vasfüggöny fenntartására. Gorbacsov erre is rábólintott.

Németh mindent az MSZMP vezetősége tudta nélkül készített elő. Megtörtént, amire senki nem mert gondolni: 1989. május 2-án Hegyeshalomnál nemzetközi sajtótájékoztatón jelentették be, hogy a magyar–osztrák határon megkezdődött az elektromos és műszaki határzár felszámolása.

Az orosz medve nem mozdult és beindult az események lavinája, a júniusi jelképes vasfüggöny bontás az osztrák és a magyar külügyminiszter között.

A magyar aktivisták egy csoportja a legmagasabb állami hatóságok hallgatólagos engedélyével Európa összetartozását és szabadságát ünneplő óriási szabadtéri pikniket szervezett Sopronpuszta közelében a vasfüggönyként ismert veszélyes militarizált határon. A rendezvény része volt a Magyarország és Ausztria közötti határ szimbolikus – és ideiglenes – megnyitása.

Az események másik szála Kelet-Németország volt. A határbontásról a nyugatnémet televízióból értesültek az NDK lakosai, akiket megfosztottak a szabad utazás lehetőségétől és a Balatonnál találkozhattak a berlini fal másik oldalán élő rokonaikkal, barátaikkal. Annak reményében, hogy átjuthatnak a határon, augusztusra Magyarországon a NDK turisták száma elérte a százezret is.

A Páneurópai Pikniken mindenki legnagyobb meglepetésére keletnémetek százai jelentek meg, és rohanták le a határt, átszakítva az első lyukat a vasfüggönyön, és elindítva az események láncolatát, a határ megnyitását, amely a berlini fal ledöntéséhez vezetett. A magyar határőrség tétovázása mellett 600–1000 ember menekült el Ausztriába azon az augusztus 19-i napon. A Páneurópai Piknik a hidegháború történetének legnagyobb határsértése lett, tömegek keltek át a kommunista keletről a vágyott nyugati szabadságba. Később illegálisan még több ezren drótvágóval felszerelve menekültek át a határon, míg Németh Miklós és Kohl kancellár megállapodtak, hogy Magyarország megnyitja a határát az ott rekedt menekülteknek.

A széleskörűen dokumentált, jól megírt, és egymást gyorsan követő események lendületes története informatív és lebilincselő olvasmány. Longo tucatnyi eredeti interjúra támaszkodott – köztük magyar aktivistákkal és határőrökkel, keletnémet menekültekkel, Stasi titkosrendőrséggel és Magyarország utolsó kommunista párt által kijelölt miniszterelnökével, Németh Miklóssal – a vasfüggöny lebontásáról és az új világrend születéséről.

Alig néhány hónappal a Piknik után leomlott a berlini fal, és a szabadság, amelyért a menekültek elhagyták otthonaikat, börtönt kockáztattak, állást, családot és barátokat adtak fel, hirtelen mindenki számára elérhetővé vált.

Két éven belül megszűnt létezni a szovjet birodalom.

A Piknik megírása történelmi mű, amely elgondolkodásra késztet, hogy mit jelent a szabadság, hogyan buknak el a zsarnokságok, s hogyan jutottunk el a berlini fal lebontásától a szögesdrótok felhúzásának új koráig.

Harmincnégy év történelmi kavalkádjában minden magyar kormány másként magyarázta, kik voltak a bátrak, az áldozatkészek. A Piknik évfordulós ünnepségein mindig mások lettek a hősök.

A szerző fanyar magyar közmondást idéz: A jövő biztos. A múlt az, ami folyamatosan változik.

BIKA JULIANNA

Kellemes időtöltést kínál télen-nyáron a Csorna melletti Áldos Panzió Farádon.
H-9321 Farád, Győri út 18.
Tel./Fax: 00 36/96 535 000
E-mail: aldospanziofarad@gmail.com

A bécsi magyar nemesi testőrség történetéből

A Magyar Királyi Nemesi Testőrség (Praetoriana Nobilium Turma Hungariea) felállításának gondolata először 1740-ben vetődött fel a magyar országgyűlésen, a királynő, Mária Terézia védelmében. A magyar gárda felállítása Csáky Imre bíboros kalocsai érsek kedvenc eszméje volt, és a megvalósítása érdekében fáradhatatlan tevékenységet fejtett ki. A magyar nemesi ifjakból álló testület toborzása végül 1760-ban kezdődött meg.

Mária Terézia elhatározása alapján 1760. március 1-jén, felszólították köriratban a vármegyéket a magyar testőrség megalakítására. A vármegyék fiatal nemes ifjakat küldtek Pozsonyba, a Magyar Nemesi Testőrség megalapításának színhelyére. A gárdába Magyarország 96, Horvátország és Szlavónia 4, Erdély pedig 20 nemest küldhetett. A szeptember 27-én felesketett gárdát október 4-én mutatták be Bécsben a királynőnek.

A magyar nemesi testőrség első vezetője 1760 és 1762 között gróf Pálffy Lipót (1716–1773) tábornagy volt, aki tábornoki rangú kapitánya volt a testőrségnek. A tizenkét tiszt különböző szintű parancsnoki feladatokat látott el, mint testőr alkapitány, őrmester és alőrmester. Tiszti testőrség volt, a százhúsz testőr alhadnagyi, vagy hadnagyi rangot kapott. A fenntartásuk költségét a vármegyék vállalták. Általános elvárás volt a makulátlan egészség és testi épség, a legalább 180 centiméteres testmagasság. A testőrgárda szolgálati egyenruhája: vörös nadrág, rókaprémmel, kettős ezüstgombbal és sújtással, rojtokkal, ezüst varratokkal ékesített dolmány és mente, ezüst szegélyű zöld öv, sárga csizma, magyaros vörös süveg tollforgóval. A ruhát panyókán viselt tigrisbőr, és a vállon átvetett széles ezüst szegélyű, sárga csattal díszített katonai öv egészítette ki. A csaton a császári sas, a mellen a magyar címer volt. A hétköznapi viseletet: a vörös nadrág, fehér dolmány, fekete prémmel díszített egyszerű fehér gombos, ezüst és zöld selyemszálakból font kettős zsinórzatú fehér mente, zöld öv, tollforgós vörös süveg képezte. Dohányozni tilos volt, hogy az egyenruha illata kellemes maradjon. A lovakat, amelyek csakis fehérek, illetve szürkék lehettek moldvai módra, ezüst cafrangok díszítették. Az ezüstrojtos, zöld lótakarón dúsan kihímezve a formaruha csatját díszítő császári sas szerepelt.

A testőröknek mindig feddhetetlenül kellett viselkedniük és szavaikat is gondosan meg kellett válogatniuk: a káromkodást súlyos pénzbüntetéssel sújtották. A szabályzat szerint tilos volt ledér nők társaságát keresniük vagy ilyen nőket szállásukon fogadniuk. A társasjátékokat engedélyezték, ellenben a szerencsejátékok űzése büntetés terhe alatt szigorúan tilos volt.

A testőrök az uralkodó és családjának személyi biztonságáról gondoskodtak, soraikból négy, egyenként három főből álló őrséget állítottak ki. Mindegyik testőr a német őrökkel együtt a második előszobában, lőfegyverrel őrködött a Burgban. Schönbrunnban egy testőrdandár teljesített szolgálatot, amelynek tagjai négynaponta váltották egymást. A testőrség állandóan az uralkodó székhelyén tartózkodott, és minden utazására is elkísérték. A lovon kivonuló csapatok az ünnepek és az ünnepélyek fényét emelték. A királyi család magyarországi tartózkodási helyén – a budai várban – gyakran teljesítettek díszszolgálatot. A testőrség egyik kötelező feladata volt a koronázási ünnepségeken megjelenni. 1790-ben részt vettek a magyar korona hazahozatalában, vagyis Bécsből Budára szállításában. Kivonulásukkal még ünnepélyesebbé tették II. Lipót, I. Ferenc és V. Ferdinánd koronázását. Szabadidejükben gyalog és lovon végeztek katonai gyakorlatokat. Nyelveket, humán és reál ismereteket, vívást és udvari táncokat tanultak. Szolgálati idejük letöltését követően képzett és az udvari életben járatos nemesekként pályázhattak az udvari és vármegyei hivatalokra. A távozók többsége azonban a katonai pályát választotta, aminthogy a testőrök nagyobbrésze is onnan került ki.

A szállásukat Bécs egyik legszebb barokk palotájában alakították ki, amely eredetileg 1710 és 1712 között Johann Bernhard Fischer von Erlach (1656–1723) tervei által épült, Trautson herceg megbízásából, egyébként az amszterdami városháza művészi mása. Ötven évvel később, 1760-ban a kincstár vásárolta meg az épületet, a magyar nemesi testőrség számára.

A magyar testőrség tagjai közé tehetséges magyar nemesi fiatalok kerültek, akik elsősorban irodalmi és általában szellemi munkásságukkal váltak ismertté korukban. Az új magyar irodalom megteremtése érdekében megalapították a franciás vagy új klasszikai irányt, amelynek célja különösen francia írók tanulmányozása, ismertetése és utánzása volt.

Bessenyei György (1746–1811) 1765-ben érkezett Bécsbe, a többi testőríróval együtt, csakhamar szoros kapcsolatba került a bécsi udvarban működő felvilágosult gondolkodókkal. Egy ideig a reformátusok titkos ágense volt Bécsben, ezért kétezer forint évdíjat kapott. Ezen hivatala mellett bőségesen volt ideje az irodalomnak szentelnie magát. 1772-ben pedig megindította munkáinak sorozatát, nem egészen tíz év alatt mintegy két tucat munkája jelent meg. Betegsége és elhízottsága miatt, 1773-ban, gárdahadnagyi rangban kilépett a testőrségből: 1775-ben elvesztette a református szuperintendenciáktól kapott évi illetményt, így anyagi okoktól kényszerítve, Mária Terézia óhajtására 1779. augusztus 15-én a katolikus hitre tért át, amiért a királynő évi kétezer forint kegydíjat adott neki és kinevezte az udvari könyvtár tiszteletbeli őrévé.

Báróczi Sándor (1735–1809) szintén a testőrírók közé tartozott. Barcsay Ábrahám és Bessenyei György társaságában előbb a testőrségben, majd a magyar irodalom fellendítésén munkálkodott. Korának kiemelkedő prózafordítója és stílusreformátora volt, elsősorban franciából fordított. Később alkímiával kezdett foglalkozni, minden szabadidejét erre fordította. 1790. november elején őrnagyi rangra emelték, 1806. július végén, mint a magyar testőrök ezredese vonult nyugalomba.

Barcsay Ábrahám (1742–1806) a harmadik leginkább ismert testőríró. Irodalmi működése 1771-ben kezdődött, főként Bessenyei hatása alatt. Orczy Lőrinchez, Ányos Pálhoz és Radvánszky Jánoshoz ontotta verses leveleit, ezzel a magyar költői episztola (verses levelezés) egyik megalapítója lett. Francia nyelvű verseit később özvegye, Bethlen Zsuzsanna őrizte.

A testület tagja volt még Kisfaludy Sándor, aki Napóleon fogságába esett Itáliában, ahová éppen azért került, mert tiltakozott a túlzott szigor ellen, és büntetésből kizárták a testőrségből, utána Milánó védelmére küldték. Kisfaludy a francia fogságban ismerkedett meg Rousseau műveivel. Az Új Heloise nyomán írta meg érzelmes irodalmi műveit, többek között a „Himfy szerelmei”-t. Később a Rajnánál újra az osztrák seregben harcolt, Magyarországra hazatérve pedig komoly irodalmi karriert futott be.

BIKFALVI GÉZA

Kereszténysziget – Erdély

Harmonikus párbeszéd

A Bécsi Napló és a Bornemisza Péter Társaság 2024. január 25-én közös rendezvényen látta vendégül Hiller István egyetemi tanárt, országgyűlési képviselőt (MSZP) és Szakály Sándor, párton kívüli egyetemi tanárt, a Veritas Kutatóintézet főigazgatóját a Bécsi Magyar Otthonban. Képzettségükre nézve mindketten történészek, ha más-más korral foglalkoznak.

A **Merre tart Magyarország ? Párbeszéd és vita magyarságról és európaiságról** címmel meghirdetett esten a Magyar Nagykövetség képviseletében dr. Hanzséros Andrea követségi tanácsos és dr. Bertényi Iván, a Collegium Hungaricum tudományos igazgatója vett részt. A két szereplő rövid bemutatása után Másréti Kató Zoltán, a Bornemisza Péter Társaság elnöke, mint vitavezető elsőként azt a kérdést tette fel, ki a magyar? A két, különböző alkatú szakember személyes példaként származásuk felfedésével mutatott rá, hogy adott esetben – részben mindkettőjük német anyanyelvű elődeikre hivatkozva – nem is annyira az anyanyelv, hanem magyar hazához tartozás vállalása, a vele való azonosulás a mérvadó.

A meglepő párhuzamosság olyan alapállást fedett fel, hogy valamennyi kérdésre felhozott válaszok egészen természetesen hozták felszínre az eltérő felfogást, amiket mégsem az ellentétek, hanem a hasonlóságok határoztak meg. Erre vonatkozólag azonos nézeteket vallott mind Hiller István, mind Szakály Sándor, olyan világban, amikor a tények ismerete és érvényesítése helyett a narratíva jellemző. Ebben a vonatkozásban a műveltségnek kell érvényesülnie, vagyis ne a hozzá nem értők, hanem felelősen a szakemberek nyilatkozzanak egy-egy (vitatott) kérdésben. Úgyszintén helytelen, ha közéleti emberek – különösképpen az egész nemzetet érintő kérdésekben – kizárólag pártpolitikai síkon gondolkodnak és érvelnek.

Hiller István a nemzet fogalma devalválásának minősítette ennek a jelzőnek szükségtelen használatát. Szóba került a nemzeti ünnepek kérdése. Egészen természetes elvárás, hogy ezek összetartó erőként az egész nemzet közös ünnepei legyenek. Megosztó, amikor az egyes pártok külön-külön, sokszor egymás ellen hivatkoznak 1848-ra vagy 1956-ra, mintha a nemzetnek több 1848-a, vagy 1956-ja lett volna. Erre vonatkozólag mind Hiller István, mind pedig Szakály Sándor alaphelyzetekre hivatkozott; amikor megvolt az egységes alapállás, akkor utólag ne értékelődjön át ez különböző, sőt, ellentétes nézetekké, amik csak növelik a széthúzást.

A politikus kiemelte, hogy össznemzeti ügyekben félre kell tenni a pártpolitikai kötődéseket. Szakály Sándor pedig arra utalt, azt kell keresni, ami összeköt, nem azt, ami szétválaszt.

Az európaisággal kapcsolatosan Másréti Kató Zoltán utolsó kérdésként tette fel, vajon hogyan ítélné meg Szent István a mai viszonyok láttán a magyarság nyugathoz csatlakozását? Hiller István úgy látta, hogy a nyugathoz tartozás nem zárja ki, különösen gazdasági téren a keleti kapcsolatok szorgalmazását, kiemelve Kínát. Szakály Sándor mintegy szükségszerűnek ítélte Szent István döntését, ami nem képezheti vita tárgyát.

A két vitafél kiegyensúlyozott, szinte szenvedélymentes fellépésével és érvelésével olyan légkört teremtett, ami magával ragadta a hallgatóságot. Tanulságos volt: így is lehet, sőt, kell ütköztetni a különböző álláspontokat, amik az ellentétek csökkentésével, esetleges kiküszöbölésével kölcsönös megértéshez, konszenzushoz vezethetnek. Mintegy axiómaként fogalmazható meg: vitákban és viszályokban elhibázott az ellenfél legyőzésének szándéka, sokkal inkább a meggyőzés eszközeivel kell élni.

Ezen a rendezvényen nem kellett erre törekedni, lényegében két hozzáértő szakember harmonikus beszélgetése volt.

-de-

KOVÁCS ATTILA ISTVÁN

Év-elő
Esős január
Siratja már a telet
Sárban hentereg

Várakozás
Tavaszi fűben
Lapuló kuvasz fülel
Mint sarjad a fű

Múlt, jelen, jövő
Vörös hajnal jött
Eltűnnek a csillagok
Megint vihar lesz

Esti látogató
Sötét estéken
Csak a magány látogat
Hosszan itt marad

Elveszett illúziók

A lakosság nagy része 1989-ben boldog volt, illúziókkal teli várta a zsarnokság, a kommunista diktatúra végét. Eljött a jólét ideje, mi is úgy fogunk élni, mint Nyugaton az emberek. A Nagy Élet most kezdődik.

Egyeseknek valóban elkezdődött a Nagy Élet, rögtön a kilencvenes évek elején. A volt kommunista káderek tettek arról, hogy gyerekeik miből indítsák vállalkozásaikat, valamint, hogyan és miben kell vállalkozni. Aki kreatív volt, és volt egy kis megtakarított pénze, az ügyesen vállalkozott. Persze, a zavarosban sokan kezdtek halászni, a még nem kikristályosodott törvényeket könnyű volt kijátszani, az ügyesebbek meggazdagodtak, az ügyetlenebbek, vagy börtönbe kerültek, vagy áldozatai lettek a különböző érdekháborúknak, kikre szeretteik a temetőkben óriási gránit sírkövek mellett emlékeznek. Volt, aki úgy gondolta, hogy 1990-ben született, megtagadva a besúgói múltját, mellyel a kommunista diktatúrát szolgálta ki, esetleg megtagadva azokat az előnyöket, melyeket párttársai, esetleg szülei, akik a diktatúra jeles képviselői voltak, biztosítottak be számukra, gondolva itt telkekre, külföldi tanulási lehetőségekre, lakásokra stb.

És jöttek Nyugatról a nagy befektetők. Akkor azt gondoltuk, hogy a jó szándék vezérli őket, de hamar kiderült, hogy nem erről van szó. Hanem arról, hogy a mi iparunkat, gazdaságunkat akarják ellehetetleníteni, mivel nagy konkurencia lenne számukra, ha tovább működnének, gondoljunk csak a nehéziparra (pl. fegyvergyárak), az élelmiszeriparra (pl. cukorgyárak), gyógyszeriparra. De jöttek azok a Janus-arcú emberek is, akik a szellemi tőkét igyekeztek kivinni az országból, különböző ideológiákba csomagolva mondandójukat, nyitott társadalmakat emlegetve. Elhúzták a mézesmadzagot a buzgó, tanulni vágyó értelmiségiek előtt azzal, hogy ösztöndíjakat nyerhetnek Nyugat-Európa, USA nagy egyetemeire, és mindezért nem kérnek semmit cserébe. Filantróp szerepekben tündökölve férkőztek be a naiv, a kommunista diktatúrából ébredező értelmiségiek gondolatvilágába. Olcsó pénzért akarták megvenni azokat a tehetségeket, akik a későbbiekben vezető pozícióba kerülve, saját hazájukban az ő szószólóik lehetnek, majd követni fogják az ő utasításaikat. Sajnos, nem kevés esetben ez az elképzelésük bevált. Látjuk ezeket a szomorú gyakorlati következményeket Ukrajnában, de szinte az egész Európában.

A fő céljuk a globalizáció létrehozása, ahol a verseny, és a soha nem látott gazdasági növekedés a legfontosabb. Továbbá a „fogyasztói" embertípus nagyipari létrehozása, ahol a kapcsolataitól, céljaitól megfosztott, magányosan szorongó, könnyen manipulálható ember áll. Durkheim már az 1800-as évek végén anómiás személyiségként írta le ezt a típust. Az érett személyiségű ember, tudja céljait, nem manipulálható és rossz vásárló a globalisták szemében. A társadalom egészséges működésének alapja a szocializáció (a család elsődleges értékátadó, majd a pedagógus, média, kortársak, egyházak, munkahelyi közösségek, a törvényességet betartató intézmények, tömegmozgalmak – pártok, nemzet), azt jelenti, hogy olyan közösségekhez tartozom, melyek számomra fontosak, melyek értékrendjével, normáival, kultúrájával azonosulok. Bízom azokban, akikhez tartozom. A társadalom működése nagy vonalakban kiszámítható. Az életemnek van célja és értelme. Erős a társadalmi tőke, ami Fukuyama szerint nem más, mint a bizalom és a kölcsönösség a társadalom tagjai között. Megszilárdíthatja ezt az egészséges működést az isten-haza-család hármasa, ahol a hitnek óriási szerepe van a társadalom fejlődésében.

A globalizáció mellett komoly veszélyforrást jelent az egészségesen működő társadalmakra a woke ideológia, mely az 1930-as években indult az Amerikai Egyesült Államokból, és most itt van Európában is. Ez az ideológia, több kutató szerint veszélyezteti az emberiség jövőjét, hiszen támadja a különböző kultúrák történelmét, hagyományait, a kultúrák hőseit, magát a családot is, mint a társadalom legkisebb sejtjét. Támadja a biológiai különbségeket, a nemek egymást kiegészítő jellegét. Szeretne rámutatni az állítólagos diszkriminációkra a nemek között is, viszont új diszkriminációkat épít, elnyom, és kialakítja az erőszakosság, a megbízhatatlanság, a kétség társadalmát. Ezt az ideológiát főleg a mainstream balliberális irányzat viszi a vállán körbe az európai országokban, óriási károkat okozva az emberi lelkekben, kritikus mentálhigiénés állapotokat okozva az egyébként is szorongó, bizonytalan identitású emberekben. Nem véletlen, hogy egyik fő céljuk a nemzetállamok lebontása is, hiszen a balliberális irányzathoz ebben is közel állnak. A nemzeti identitás egyik legfontosabb pillére a nyelv, melyet a woke ideológia terjesztői, a saját nyelvezetükkel igyekeznek megváltoztatni. Szerencsére eddig nem nagy sikerrel. Egyes balliberális költők, írók felénk is igyekeznek a nemzetállamok gyengítésére, esetleg megszüntetésére, sőt előfordul, hogy ha a nemzetállamiság védelmében szólalunk fel, akkor megkapjuk a náci bélyeget, ahogy ez jellemző más európai országokra is. Ez az embertípus ott is ellenséget lát, ahol nincs. A klinikai pszichológia és a pszichiátria paranoiának nevezi ezt a tünetet.

Az illúzióink teljesen elvesztek, ami Európa jövőjét illeti, nemcsak a fent leírtak miatt, hanem a bevonuló muszlim hordák miatt is. Határaink mentén háború dúl, egyes elemzők szerint elkezdődött a harmadik világháború, melybe az EU akarva akaratlan belesodródik.

Dr. Bordás Sándor

Szabó Zsuzsa

III. Tanulok boldog lenni

A gyermek megtanulja a kérdések kíváncsiságát, a karonfogott séták melegét télen, mínusz tízben is. A gyermek megtanulja a kapuban felejtett reményét, ahogy már kisgyermekként magába szipogta a várakozást és azt harminc évig el sem engedi. A gyermek megtanul várni, ritkán otthon tartózkodó apára, kapáló anyára, meg nem érkezett barátra. Megtanul várni, dühében megnyugtatásra, bátorításra, üvöltés, elhallgattatás helyett. Megtanul várni, hogy majd értékes lesz, hogy majd az osztályban a klikkek egy reggel leomlanak és mindegy lesz, hogy szegény, jómódú, csúnyácska vagy szép gyerek. A gyermek megtanulja már szenteste várni a következő karácsonyt, mosollyal álcázva visszacsomagolja csalódottságát – már megint műszálas pizsama és zokni, de hálátlan, követelőző nem lehet –. Vár, csak kitüremkedő szemfogai tolakodóak, jelleme szerény, vagyis leginkább nincs, mert ott felejtette magát a várakozásban. Fülein a sokdioptriás szemüveg súlya. A gyermek vár és ebben a várakozásban megtanulja, hogy dühösnek lennie nem szabad. Dühe csak a torkában üvölt. Ott is csak mértékkel, halkan. Egyes szám harmadik személyben mesél magáról. Megteremti az illúziót, hogy az egyes szám első személy – a Mesélő – valójában létezik. Ragaszkodik a történethez. Önfeledt pillanatai ritkák, mint az ipari hó. Tiniként megnyúlt és görbe hátát derékig érő hajával fedi, olcsó, ügyetlen sminkkel készíti magát a boldogságra. Gondosan söpri ki magából a tegnapokat, akár lépcsők közé szorult vastag porréteget. Elindulna ő a sávig, a napsütötte sávig - akár Petri –, de hogy nem tud, nem bír vagy nem akar, még maga sem tudja.

Nem indultam. Előttem nem volt lépcső, de nagyanyám krumplinyomójával áttörte a fényt az éhes reggeleken. Cukorral hintette a tejbe áztatott kenyérkockákat. Néha kakaóval. Szelíden hintett, ahogy a gyenge nyári szél simítja le a pipacsról utolsó szirmait. Ébresztőként, ahogy hajnalban érkezett, még az ablakot is gyengéden ütötte a seprűvel. Szelíden fürdetett. Törékeny és vékony voltam, engem nehéz volt tartani.

Sokszor csak az fáj, ami elmaradt. Ami elfelejtett megtörténni. Nem várok. Nem készítem magam a boldogságra, mert a boldogság a van-ban létezik. A most-ban. Néha nagyon nehéz, hogy időnként valaki szipog, sír és dühösen üvölt bennem. Mielőtt bármit mondanék neki, magamhoz ölelem és megsimogatom.

IV. A tenger

Mire ideértem, a tengerhez, bele a habokba, már nagyon sok közünk volt egymáshoz. Nekem és a tengernek. A tenger jelen volt, ahogy életem történéseit próbáltam vizualizálni. Elképzeltem, hogy az összes nehéz érzés, ami a szégyenem köré gyűlt, lebegő kő a vízen és ezek a kövek hozzánőttek az identitásomhoz, a részeim voltak, a meghosszabbításom. Így utólag azt hiszem, hálás voltam nekik, nem hagytak magamra a végtelen tengerrel, az úszás lehetőségével. Időnként megpróbáltam felkapaszkodni rájuk. de sosem sikerült. Most tényleg itt vagyok, ezt az is bizonyítja, hogy nem lebegnek a víz felszínén kövek. Milyen különös is lenne. Különös érzés a tenger. Igen, azt hiszem, a tenger érzés. Ez itt egy homokos partszakasz, de ahogy mélyebb vízbe merészkedem és egy nagyobb kőhöz ér a lábam, összerezzenek. Szerencsére a hullámok felpofoznak és annál lágyabban legyintenek arcon, minthogy elmerüljek. Lebegő kövek és a szégyen nélkül a tenger tágasan végtelen. Így már nincs benne semmi biztonságos és én a szégyen nélküli önmagam nem ismerem. Se kapaszkodó, se torlasz – gondolom, miközben háttal a partnak nézem a tengert. Nem tudom, hogy voltam-e valaha is? De ha voltam is, akkor is most ki vagyok én?

Kovács András Ferenc

(1969–2023)

Szatmárnémeti szülötte, apja, Kovács Ferenc színházi rendező, anyja, Elekes Emma legendás színésznő. Bizonyára tőlük örökölte, hogy a lírát költői világszínpadként is fel lehet fogni, melyen a költészettörténet legkülönfélébb figurái ágálnak, hozzák a maguk személyiségét, hogy általuk még egyszer, de másképpen színre állíttassék az, amit prózai szóval világirodalomnak szoktunk nevezni. Azonban nem varázsütésre ugrott a költői színpadra a megannyi főszereplő, a töredékek töredékeiből – alig – ismert költő, Calvus, az amerikai Country-énekes Jack Cole, Csehov *Ványa bácsi*jából a megkeseredett Asztrov doktor, a Reviczky Gyula és Végvári közé eső korszakba helyezett, Ady kortársaként elgondolt Lázáry René Sándor („magánköltő") meg a többiek („hosszú tömött sorban"), kik a képzelet kivetülései, hasonmásai egy költői modellt építő lírikusnak, különféle hangjain egy hol összecsendülő, hol széttartó poézisnek. Valahányan, de azoknak a verseknek, versesköteteknek beszélői, akik benépesítik Kovács András Ferenc roppant jelentőségű életművé emelkedő munkáit, nem a semmiből érkeztek. Hanem egy hihetetlen széleskörű, sokfelé ágazó, rétegzett műveltségből, melynek alapjait Szatmárnémeti középiskolájában, majd Kolozsvárt az egyetem francia szakán végzett tanulmányok jelentették. Ehhez párosult az abszolút vershallással megáldott nyelvtudás, a Mediterra nem latin eredetű nyelvének kiváló ismerete. Az „elég nem elég" költői parancsának engedelmeskedő KAF a kezdettől az alkotás, majd az időlegesen hallgatás korszakáig olvasó költő volt, aki magáévá tette Todorov tézisét: az irodalom irodalomból lesz. Mert amit olvasott, amit tanult, amit a sajátjává birtokolt, teljesen az övé lett. Itt kerítek sort arra, hogy példázattal éljek, Vörösmarty tündéri-tündérező *A Délszigetére* hivatkozzam. Töredékben maradt kiseposza elején lépett föl a tévedt csónakúton a messziről tévedt kisgyerek, aki egy hangabokorból szakasztván ágból sípot farag. „Sok hangot fogó sípra vágyódik, akarta, /Hogy minden fajú állathang sípjába szoruljon", sípjába fogadja a sivító ördögfiakét, a természet hangjait is sípjába kényszeríti. „Minden hang vala már, szép még nem." Az égből madárka száll alá, s a gyermek nem rest foglyul ejteni, hogy dallamát becsempészhesse hangszerébe. Hogy megtörtént bájsíppá lesz a hangabokor egykori ága, „dús hangú síp" – eltelik hangjával a föld, kezessé lesznek a vadak, már a forgószél erejét is megszelídítve, /Földet, eget, tengert örömámulatba merít el."

Kovács András Ferenc lírája efféle „bájsíp", mely gyermekversben tud önfeledten játszani, másutt magyar múlton elgondolkodtatni, maró szatírával kipellengérezni az új Edward királyokat s akik szolgálják, hagyományt tisztelettel felmutatni, az érzelmek sokféleségének nyelvet kölcsönözni, fájdalommal szólni, töprengeni és töprengtetni.

A portugál líra százados nagyja, Pessoa négy költőre osztotta a feladatot, hogy mindazt, amit az irodalomról, az irodalom által tud, négyféleképpen tegyék versben közhírré. A mi KAF-unk megsokszorozta tolmácsainak számát, akik nem győzték tudatni, hogy mi minden rejtezik a versek sorában. Világirodalom, amit művelt. Még ahogy távozott, abban is költészet sugárzik. Juhász Gyula küldte Tóth Árpád sírjára koszorú helyett a sorokat: „Egy rím csókjával ajkadon/ Szunnyadtál el egy hajnalon." S ha Calvustól nem idézhetünk, a Calvust versbe foglaló költőtárstól, Catullustól kölcsönzünk: Ave atque vale…

Fried István

„…léte túlszárnyal mindent ha tárt…”

Domokos Johanna: A rend szívdala

Már alcímével is zavarba ejti az átlagos versolvasót Domokos Johanna új kötete (A rend szívdala). Mert hogy így jelzi annak műfaját: „retro és avantgárd zarándokversek”. S a hátsó borítón egy még inkább közelítő s távolító, a fekete lapon szerény jelzésként megjelenő ajánlást olvasunk: „Lehetne ezt a verskép-képvers játékot spirituális avantgárdnak nevezni? Létezik avantgárd-misztika? Vagy minden misztika szükségképpen avantgárd? „Fény alatti forma – gyönyörű”. Jegyzé a sorokat Visky András, s kicsit bővebben erről ír a kötet bevezetőjében G. Komoróczy Emőke is: „ifjúkorunkban „vándorútra kelünk -amelyből … „zarándokút” lesz a magasabb rendű s messze fölöttünk tündöklő transzcendens Értékvilág felé.” Mondtam, zavarba ejtő sorok; avantgárd, képvers, retro és misztika? Domokos Johanna esetében azonban mindez már korántsem összeegyeztethetetlen, sőt, mintha már akkor erre készült volna, amikor az olvasó még csak meghökkent, s ő maga is csak keresgélte a szavak, a betűk, s az elsődleges jelentések takarásában elbújó valódi világot – amire nincsenek szavaink.

Innen közelítsünk végtére Domokos Johanna varázslatos versvilágához, aki úgy három évtizede formázza, gazdagítja különleges, egyedi versképvilágát; némiképp összegzése ennek ez a kötet, de vélhetően csak levegővétel, folytatás, a kapaszkodás fölfelé újabb szakasza előtt. Évtizedekkel ezelőtti kezdetek után illesztenék ide egy korabeli idézetet ennek aláhúzására; a ’határország’ című erdélyi egyetemi lap 1992/2-es számában megjelent versére (címe: (a kerék nélküli…)) gondolok: „el kellene felednem / nem az utcát s a percet / melyek mint kétsávos légzőÚtjaim / akkorkák / a körvonaltól szabadulnék / (áttetsző jelentéssel)” Több, mint mottó, érzem ezt itt, most; valamiféle – akár akkor még nem is tudatosan kijelölt – életvezetés poézise számára. S minden, amit azóta cselekszik, szinte ennek jegyében történt. Nevezhetnénk akár a multikulturális világ faggatásának is több nyelven (angol, finn, német, számi, román és török) író-műfordító alkotói jelenlétét; két-három nyelvű köteteiből ebben is olvashatunk egy ciklust; de esszéket ír a nyelvek ütközésének, a fordítások problémáinak jelenségeiről, okairól; mindez a multikulturalizmus művelődéstörténetének sajátos megközelítésén túl valóban az ezen túl létező, vagy elképzelt, vagy sejtett transzcendens megközelítése; transzcendens valami, hiszen nincs, már erre sincs, valódi, azt terjedelmében, mélységében, magasságában befoglaló megnevezésünk.

Mindez csupán áttetsző jelentés, s kiváltképp a nyelvi leképezés folyamatában vehetjük észre. Erről ad számot, készít számvetést – mintegy másodlagosan – ez a kötet, rendkívül izgalmasan. Poézise eszközeiben, szerkezetében a kezdeti szabadversek korszakára, a szavak általi elmondás lehetőségeiben bíznak versmondatai. Egyáltalán: vannak versmondatai, van versbeszéde. Mit is jelentenek annak szavai? Retro: talán valóban egy fiatalabb kori én megidézése, világlátása, ám meglehet, hogy értelmezhetjük az avantgárd előtti korszak szabadvers-virágzásának, ahol – Celan? Cendrars? Apollinaire? – mellett keresik helyüket a sorok. S amúgy is tobzódik az intertextuális fölismerések kínálatában a kötet, olykor talán meg is téveszt bennünket a mulatság. Nehéz nem asszociálnunk a ’szívpiros átjáró’ ciklus mottójaként szereplő Ella Fitzgerald dal (Flying home) ritmikájának (szótagtöredékekkel) felidézéséről egy Morgenstern-klasszikus (a Hal éji éneke – Szabó Lőrinc fordításában) máig ható, halhatatlan humorára. Hiszen formajátékok következnek ezek után, áthúzott, kitakart, egészen vagy félig satírozott sorok – ahol azért a képversvilág nagyon komoly mélységekig hatol, itt is felidézve ennek retro-formáját, az elődöket; tisztogatjuk a talált sorokat, mint régészek az agyagtábla-töredékek ékírását, el akarjuk olvasni – miközben elég a csorbulásban, a széttörtségben felismerni a teljesség elérhetetlenségét.

Ami a költészetben – Domokos Johanna versvilágában különösképpen – a szavak előtti s mögötti ismeretlen – mint egy párhuzamos világ – mindvégig jelen van. Ha a valóság és a tükörkép megegyezik, akkor meg kell, hogy szülessen a kétely bennünk, – a költő ilyen vándorútra hívja olvasóit, követőit. Olyan multikulturális utazásra, melyre a folytonos keresés magyarázata jellemző – mert a nyelv, egyik nyelv sem, tükrözi pontosan azt a jelentést, azt az érzést, amit egymásra kell vetítenünk a teljes megértéshez, befogadáshoz; s épp ebből, innen fakad a tényeken túli szakrális multikultúra, mint egyetlen végtelen lehetőség.

(Domokos Johanna: A rend szívdala, retro és avantgárd zarándokversek, Cédrus Művészeti Alapítvány, Budapest, 2023, 215.old.)

Tamási Orosz János

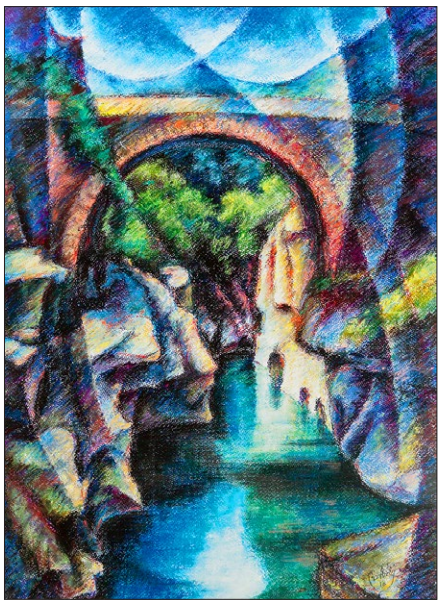

Római híd (Antalya - Törökország)

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

Rába melletti magyarországi kis falu, Rábatöttös szülötte, Borbély László Budapesten élő a városképi festészet nagymestere, művészettörténész, a Magyar Nemzeti Galéria nyugalmazott tudományos munkatársa.

Borbély László olajfestményein, pasztelljein elmúlt korok építészeti emlékeit, városképeit, ódon kastélyok, katedrálisok tornyait, őrt álló várak bástyáit sávokban megvilágított varázslatos tájháttérrel örökíti meg. Mókásan „turistafestő”-nek nevezi magát. Mint művészettörténész járta a világot, Franciaország, a régi NDK, a volt Jugoszlávia, Svájc, Skócia, Portugália, Törökország, Tunézia, Morvaország, Csehország, Erdély látványosságai adták alkotásai témáját. Ihletői gótikus és reneszánsz templomok, folyó menti francia és skót kastélyok, német favázas házak, a régi, eredeti állapotában álló mostari híd. Víz, épület, fény ötvözetével festményei látványmegragadása által sajátos szellemi szigetet alkotnak. Borbély László sok évszázados festői hagyományt, a veduta-képalkotást igyekszik művészi eszközeivel felébreszteni és ébren tartani. Az egykori Bortnyik-tanítvány a kubizmustól a konstruktivizmuson át jut el az orfizmusig: a fények és a színek ritmizáló ábrázolásáig. Mesterénél, Bortnyiknál megtalálta mindazt, ami őt is érdekelte, a tudástiszteletet, a formaszeretetet, a krómoxid zöld szín használatát.

Amikor arról faggattam, mit csinálna másképp életében, ha lehetne, válasza: Semmit. Elégedett az életében elértekkel, a végzett munkájával, a festészet, művészettörténet terén nyújtott eredményeivel.

Téli tájat pedig legszívesebben Erdélyben festene. De nem zárkózik el újabb kihívások elől sem. Felvetődött a régi kelet-szlovákiai fatemplomok megfestésének ötlete is.

Múlt év novemberében személyesen is találkozhattam vele, felkereshettem otthonában, műtermében. Beszélgetésünk befejezéseként a legközelebbi kiállításának tervéről, helyszínéről kérdeztem Borbély László festőművészt, aki bevallotta, nem tud tétlenül megmaradni, a szakvéleményezés, írás is sok idejét elveszi a festés, olykor restaurálás mellett.

2023. november első hetében Budapest XVI. kerületében az 1956-os eseményekben való személyes érintettsége kapcsán, Borbély László tiszteletére emléktáblájának avatójára került sor képkiállítással egybekötve.

Molnár Ilona

Akarás és hitvallás: Kós Károly 140 éve

„Készült ez a kis könyv / Isten segedelmével / 1910–1911 / esztendőben / téli időben. Kós Károly” A fiatal, családi életét kezdő házasember az 1911-be áthajló hideg hónapokat, 1910–11 téli napjait, estéit azzal töltötte, hogy a csikorgó hideg ellenére, a meleggel bíztató kandalló mellől írta meg az erdélyi építészet történetét.

A Trianon utáni kisebbségi magyar irodalmi életet megszervező Kós e korai művét, a *Régi Kalotaszeg*-et nádtollal írta. A betűk 1910–11 telén íródtak, kissé úgy, mint a középkor krónikásainál, nagy műgonddal, mert míveseknek kellett lenniük, a komoly tartalomhoz méltónak. A szavak és a képek ötvenhét oldalra futnak ki. Negyvenhat oldalnyi írott szöveg, huszonhét rajz (templom, paraszthá̧z, kúria), térkép, vázlat, vegyesen. Összetéveszthetetlen Kós Károly-i stílusban.

Kós Károly 1972-ben így vallott Benkő Samunak alkotási módszeréről: *„Szerettem illusztrálni. Mondtam már, hogy képben gondolkoztam. Amikor írtam, akkor is képekben gondolkoztam, láttam a képet és azt írtam le.”*

Az évfordulós megemlékezésekről Tóth Klára készített kiegyensúlyozott összefoglalót, (Szabadság, 2023. dec. 29., 9. l.) Közéjük iktatja a budapesti Polgárok Házában könyvbemutatóval ötvözött Kós-emlékünnepséget is (a hasonmást kiadó Baranyi Krisztina megvalósult álmát).

Kós Károly (1883–1977) a népi építészet feltárásában olyan jelentős, több nemzedékre ki-, át- és továbbsugárzó feladatot teljesített, amely egy sajátos magyar építészeti irányzat, iskola kiindulópontja. Szellemi öröksége továbbhullámzik, egészen Makovecz Imréig, és nemzedéke tagjain át tovább az őket folytató legfiatalabb, „organikus” építész-nemzedékekig… Kós születésnapján, 2023. december 16-án a Pesti Vigadóban ünnepelték először *a magyar építészet napját,* s adták át a Kós Károly Életműdíjat, elsőként Dévényi Sándor építésznek.

Kós, a szépíró, a Trianon utáni kisebbségi irodalmi életet megszervező, a transzilvanizmus eszmevilágát lángra lobbantó, a Szépmíves Céhet életre hívó, a Helikont megvalósító elkötelezett és sokoldalú egyéniség volt. Egyik korai, de meghatározó írása, a *Régi Kalotaszeg* nyitja a művek sorát, amelyeken át a szerző a *Varjú nemzetség*-től, a vidék megtartásától, *Budai Nagy Antal* Erdélyországot átfogó lázadásán és sorsán át eljut a nagy egészet, az országot megalapozó *Országépítő* alakjának megrajzolásáig.

A XX. század eleje ígéretes építészeinek egyikeként, a Temesvárról hozott, örökül kapott Kosch-ból budapesti egyetemista korában Kós-ra írta át családnevét. És négy év múlva, 1910–11-ben, huszonhét évesen már annyira azonosult a magyarságot jelentő kultúrával, hogy – a ki nem teljesedett magyar építészet csonkasága és emlékei kapcsán – így fogalmazott: az öreg Rákóczi György építtette (Gyula) fejérvári országháza *„volt Erdélyországa első parlamenti épülete és egyúttal az első magyarul és magyar mesterek által épített országháza”.* A szöveg más helyén pedig: *„Lehettek tölgyfából rótt kis fatemplomaink, amiket zavaros időkben költöztetni lehetett fel a hegyekbe, ilyen a XVII: században készült, ma Türében lévő fatemplom.”*

Medvigy Endre tömör bevezetője avatott kísérője Kós gondolatainak. Maga a hasonmás „kézirat” éppúgy kitér az erdélyi építészet gyarapodásának, felemelkedésének korszakaira, mint a pusztulás veszélyeire. Aggódó kiszólásai sokkal többé teszik száraz tanulmánynál, érzelemmel teli vallomássá erősítik, amely hol bíztat, hol lármafaként gyúl ki. Medvigy Endre jó érzékkel idézi a találó helyzetelemzést, egy veszélyes folyamat folytonosságát, mikor azt írja, hogy Kós *„riasztó példát említ: több száz esztendeje már, hogy (…) ahol összeomlik egy-egy magyar templom, már épül a román beszerika helyette.”*

Jelen kötet egyik nagy erénye, hogy „csemegézni” lehet a szöveget. Az eredeti lassú, poroszkáló olvasásra invitáló változat után, ott áll egy mai, könnyedén olvasható, olvasáskönnyítő változat is. Egymás mellett a régies-kéziratos, és az újszerű-nyomtatott grafika.

Balladai történet a *Régi Kalotaszeg* és szándék annak meghaladására: akarás és hitvallás, hogy elődeink évszázados gyakorlati tudása *„maradváinknál éppen feledékenységbe ne menjen”.* A tettek igazába vetett hittel élő, szervező, író, rajzoló, építő Kós Károly így fejezi be idézett, előző mondatát: *„az mi kevés eszembe jut, leírom.”* Sas Péter szerint ez a Kós-mű a szerző „legszemélyesebb, legintimebb alkotása” (Sas Péter, Művelődés, 2007). Ma is szépen szolgálja a szélesebb körű, többirányú műveltség, a műveltebb magyarság ügyét.

Kós Károly: Régi Kalotaszeg. Hasonmás kiadás, Bevezető: Medvigy Endre, IdőJel Kiadó, 2023, 6+59+24 oldal.

Lengyel Ferenc

Kézikönyv Tamási Áronról

Érdeklődő és a XX. század magyar irodalmában már némileg járatos olvasók ritka becses ajándékot kaptak a „Tamási-év” alkalmából, Tamási Áron születésének 125. évfordulója valódi megünneplésére. A szokványos, legföljebb dokumentum-igényű kép-összeállításokkal ellentétben itt egy, az életút és az életmű valamennyi szakaszát, fordulatát, elés kitéréseit, válságokba torkolló periódusát hiteles képdokumentációval, (közöttük teljesen vagy alig ismert fényképekkel, kéziratok, újságkivágatok facsimilijével) dúsított összeállításhoz olyan összekötő szöveg járul értelmezésként és tovább gondolásra ajánlott irodalomtörténet-írásként, mely valójában egy Tamási-monográfia bő és érdekfeszítő vázlatául szolgál. Talán akkor járunk el célszerűen, ha együtt, együvé, egymást kölcsönösen kiegészítő, megvilágító életrajzként, életmű-történetként tekintünk képre és szövegre. Hiszen egy Tamási-színjáték előadásáról közölt fényképek, újságok képes tudósításai és az értelmező hozzájuk fűzött kommentárjai, a színművek részletes ismertetései, a kortárs szerzői nyilatkozatok, egy-egy kritikarészlet, valamint értelmezői közlés együttesen több oldalról engedik láttatni a mindig továbbgondolható szerzői üzenetet, betekintést kínálhatnak nézői, kritikusi állásfoglalásokba, és összegezve el-eltöprengtethetnek a műhelyéről az írói életműben és a kortárs színházi törekvések között.

Szükség volt már egy ilyen típusú könyv megjelentetésére. Mivel Tamási Áron koránt sem tartozik az „ismeretlen” szerzők közé, az értelmezéseket, magyarázatokat fontos átvilágítani. Egyes műveinek fogadtatása a kortársi rajongástól az olykor nemtelen támadásig, sokféleképpen kapott már eddig is mérlegelést igénylő alakot. Az erdélyi, a leszűkített értelemben véve székely világ reprezentálására más alkotók is „bejelentkeztek” kizárólagos képviselőként vagy a kritika által túlértékelve. Olyan pozíció betöltésére, amely esztétikai érték és erkölcsi magatartás, közéleti szerep és tekintély, valamint olvasói felhatalmazás alapján Tamási Áronnak volt-van fenntartva. Nem azért, mert maga erőszakkal elfoglal egy pozíciót, hanem azért, mert több kanyargóval és még annál is több küzdelemmel épülő életműve szerzett számára erre jogosultságot. Másképpen mondva: íróként, szellemi vezetőként, egy nagyhatású irányzat méltó képviselőjeként fogadtatott el, elsőnek az egyenlők között, akinek jó-rossz viszonyok között, háborúban, diktatúrákban, de béke-időben közzétett írásai, elmondott beszédei a lényeges kérdésekre irányultak, magatartása tiszteletet parancsolt. Pontos fogalmazásukkal, megfontoltan és nem utolsó sorban szép magyar nyelven hangzottak mondatai.

Tamási Áron élete során megtapasztalhatta, hogy sikerei, elismerései mellett akadtak éles kritikusai, méltatlan támadói; törekvései közül az *Ábel a rengetegben* című regénye utolsó mondatainak vállalását hadd emeljük ki: minden esetben „népe” javáért, egy igazságosabb világért száll síkra; az egyéni és a közösségi jogok elismertetéséért szóló írót és közéleti személyiséget mutatnak nekünk megnyilatkozásai. A szépirodalmi munkáiban is lényegében valami olyat sugall, mint amelyet sok évtizedes újságírásában: aki kísérletező regényíróként az emberi lényegre, evilági rendeltetésére, a nemzeti(ségi) kérdések méltányos megítélésére hoz változatos színhelyeken nem egyszer kalandsorozatot kibontva cselekményes példákat. Olyan módon, hogy minden esetben megőrizze a maga művészi autonómiáját, s a regény, az elbeszélés „poéticá”-ját ne érje kár. Nyelvisége egy szűkebb közösség által az irodalomba külön személyiség beszédmódjával tanúsítja nép(nyelv)i indíttatását sosem megtagadó író új regénynyelvi kísérletei utánozhatatlanul egyedi változatának teljes értékű sikerét. Ezzel párhuzamosan, s ezt jó volna még inkább tudatosítani, az újságírás nem kényszerpálya (ahogy Petőfinek, Jókainak, Adynak vagy Móricznak, a közeli múltban Márainak sem volt az, hanem a prózai megnyilatkozás egy közvetlenebb, az olvasókat megszólító formája, prózapoétikáját nem felváltja, hanem átváltja a „meggyőzés”, az érthetővé tétel, az átvilágítás és tisztázás „retorikája”. A nyelv nem enged a maga elkötelezettségéből, hogy a maga módján adjon számot egy eseményről, javasoljon, vitasson, foszlasson szét ábrándokat. Olyan író lép elő a könyvből, aki a színre vitt események, képzeletéből előtermett és a „valóságnak érzett sorssal” harcra kelő alakok, a szülőföldről hozott hiedelmek, regék, szokások, előítéletek, hagyományok és olvasmányok összefűződéséből származó történeteket közvetít, hogy mindezek szépirodalmi formában kirajzolódjanak. Ezzel párhuzamosan vállal írónk munkát a különféle újságok szerkesztőségeiben, fogalmazza meg (akár napi érdekességű) híradássá véleményét, szervezi meg azt az együttest, amely programja megvalósításában érdekeltnek mutatkozik, mint arra példát a „vásárhelyi találkozó” eseményeit áttekintve láthatunk.

Mindez, amiről idáig szó esett, kiolvasható a „képeskönyv”-ből, amelynek összeállítóját, szövegíróját ideje megnevezni: a képeket válogatta és szerkesztette A. Szabó Magda, a tanulmányt írta: Cs. Nagy Ibolya. A kötet borítójáról a szüntelen dohányzó, kérdő tekintettel a kötetet kezében tartó olvasókra pillantást vető Tamási Áron látható, tartásában hol rezignált hangulattal, hol vidámságra készen, a világra nyitott alkotó fürkésző nézését érzékelhetjük. Ezt erősíti a belső előzéklapon a tömött könyvespolca előtt ülő, szivarozó író portréja. Innen sem olvasható ki más, mint a nem szűnő kíváncsiság, a kifelé nézés és látás, amely aztán írássá lényegül, hogy a sokféle, keserves és ritkán derűs élettapasztalatból leszűrt bölcsességéről tájékoztasson. A külső borítón idézőjelbe tett mondat hívja föl magára a figyelmet. Talán egy írói pálya és egy hiteles élet közös összegződése: „A legnagyobb dolog: világot teremteni.” Ezt akképp fordíthatjuk le: egy műben létrehozni egy olyan világot, amely talán sosem volt, ma sincs, de amelynek lennie kellene. Vagy esetleg (pontosabban) így: az író, a közéleti személy, az íróként közéleti személy akkor végzi el a rá rótt feladatot, ha műveiben, törekvéseiben fölvázolja azt a világot, amelyben emberhez méltóképpen lehet élni. Amelyben – hogy talán a sokat idézett, összefüggéseiből kiragadott mondatra utaljak – valahol igazán találhatunk.

A két szerzőnek fő érdeme (s ez nem csekélység), hogy sikerült újra teremtenie Tamási Áron (írói) világát, szemléltetik szűkebb és tágabb környezetét, a farkaslaki gyermekkortól az Alkotás utcai lakásban töltött évekig, az erdélyi és a budapesti írói csoportosulásokban részvételtől a szerkesztői, újságírói körökben eltöltött időszakok munkálkodásáig egyben azokat a kereteket, amelyek között ez a sokkötetes életmű létrejött.

Nem tudós irodalomtörténészeknek szóló művet tartunk kezünkben, jóllehet az itt közölt adatok, források okán tudós irodalomtörténészek is sok haszonnal forgathatják. A szélesebb olvasóközönség olykor meglepetéssel értesülhet a kötetben közölt tényanyagról. Például arról: mennyi értetlenségbe ütközött Tamási Áron a „székely regény” megalkotásának igyekezetekor. Mennyi félremagyarázás, rosszindulatú, vádaskodó beszéd illette az 1945-ös esztendőt követőleg, jóllehet a német megszállás és a nyilas hatalomátvétel arra kényszerítette az írót, hogy elrejtőzzék, bujdokoljon. Feleségét és annak szüleit le akarták tartóztatni. Viszont 1956 után Tamási Áron a titkos rendőrség által a leginkább figyelt személyek közé tartozott. Minderre dokumentumok láthatók, olvashatók, többek között az író kézírásos, naptárba tett bejegyzéseiből.

Minthogy a kötet „népszerű” kiadványként és tudományos teljesítményként egyaránt olvasható, néhány kérdés fölvetésével éppen a kötet ösztönző erejét hangsúlyoznám. A tanulmány szerzője Tamási Áron regényeit külön fejezetekben, egyenként mutatja be, igen jó képet festve föl a művekről. Aligha emelhető kifogás e megfontolás miatt. Viszont megkérdezhető: nem károsulnak-e az elbeszéléskötetek, amelyek címlapjai hasonmását szemlélhetjük, a kronológiában is ott a helyük, ellenben (talán azért, mivel kedves írónk igen gyakran jelentkezett efféle összeállításokkal), a novellák szerzőjét kevésbé ismerjük meg, mint a regényekéit. Töredelmesen bevallom, hogy azok közé a Tamási-olvasók közé tartozom, akik a XX. századi magyar novella első számú mesterei közé sorolom az írót, s bár itt nem tudom kifejteni, az elbeszélésekhez olyan széleskörű és korszerű prózapoétika mintaszerű megvalósulását látom, amely – úgy vélem – a párját ritkítja. Még akkor is így gondolom, ha Kosztolányi vagy Krúdy novellatermésével vetem egybe (s ide hadd írjam még le Bánffy Miklós nevét). Ezzel nem vitatom Tamási regényeinek, életrajzainak, publicisztikájának jelentőségét, csak éppen műfajai között a magam részéről más sorrendet képzelek el. Regényei, ismétlem, szintén tanúskodnak a kísérletező kedvről, de szemernyi igazságuk talán azoknak a kritikusoknak is (például a jóbarát, kiadó Illés Endrének) lehet, akik egyik-másik regényi megoldást kevésbé lelkesen fogadták. A másik kérdés, ami szintén nem megrovásként hangzik föl, hiszen nem a *Képeskönyv* feladatául volt kiszabva: általában a regionális irodalom jelentkezéséről Európa-szerte megindulnak az idesorolható szerzők és művek nyomán a viták, svájci, francia, szlovák, román írók törekednek az őket fölnevelő kisebb közösség életrendjének megörökítésére, továbbá annak a nyelviségnek prózai epikává formálására, amelynek gyerekkorukban részesei voltak. Az egy időben különlegesen sikeres Jean Giono (magyarra Illyés Gyula fordította) regényei irodalmainkban nagy hatással voltak jelen (csakhogy Tamási Áron *Lélekindulás* című novellagyűjteményével megelőzte, a *Szűzmáriás királyfi* pedig ugyanakkor jelenik meg, mint Jean Giono első regényei. A *Képeskönyv* szövege ez utóbbi írót emlegeti, az emlegetés továbbgondolása már a jövő kutatási feladata. A *Képeskönyv* anyaga kiindulási alapja lehet a Tamásival foglalkozó szakirodalomnak, s ez nem akármilyen érdeme. A *Képeskönyv* mindenképpen méltó módon idézi meg Tamási Áront, látóközelbe hozza, népszerűsíti, egyben színes pályaképet rajzol föl, s a tudományos gondolkodást nem kevésbé segíti. A Tamási-életmű jelentős részét a Petőfi Irodalmi Múzeum őrzi, az író szerencsére jól dokumentáltan hagyta örökbe számunkra pályája emlékezetét. Remélhető, hogy a jövőben híveinek-olvasóinak száma gyarapodni fog. A *Képeskönyv* ehhez járul hozzá.

Tamási Áron. A tanulmányt írta Cs. Nagy Ibolya, a képeket válogatta és szerkesztette A. Szabó Magda, MMA Kiadó, Budapest, 2021, 298 lap.

Fried István

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.
Web: www.kozpontiszovetseg.at
https://www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49
E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der UngarInnen in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich.
A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

Magyar Örökség-díj 2004 — Bethlen Gábor-díj 2021

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:
Bodó Barna (Temesvár), Csáky Pál (Pozsony), Czellár Judit (Genf), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (Regensburg), Papp László (New York), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:
Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Lengyel Ferenc, Martos Péter, Másréti Kató Zoltán, Radics Éva, Veit Zita

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSAK:
Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Bölcskey-Molnár Dávid (Bécs), Bika Julianna (USA), Birtalan Iván (Bécs/Budapest), Csinta Samu (Kolozsvár), Cs. Varga István (Eger), Fehér Márta (Szabadka), Fried István (Budapest), Friedrichné Ireghy Annamária (Hamburg), Katona András (Szeged), Máté László (Kassa), Nagymihály Zoltán (Budapest), Paládi Renáta (Ungvár), Palágyi István (Prága), Reményi György (Grenoble), Rumpler Diána (Bécs), Szabó Zsuzsa (Bécs), Szemes Péter (Kaposvár), Varga Gabriella (Budapest), Margarete Wagner (Bécs)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG.,
IBAN: AT572011100000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 18,- Euro, Magyarországon 5500,- Ft, Nyugat-Európában 22,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:
Amerikában: Andrew Rekay, Oakland, CA
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
Angliában: Lindop Márta, Email: martalindop @hotmail.com, Co-op Bank 08 90 66 10436237
Hollandiában: Deuten-Makkai Réka
E-mail: federatio_hollandia@yahoo.com
Tel.: 0031 6 144 250 84
IBAN: NL81 INGB 0002304058
Kanadában: Pannonia Books Ltd., Toronto,
Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.
Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach
Svájcban: Ria Meszlényi, Basel,
E-mail: ria.meszlenyi@gmail.com,
Tel.: 061 331 11 38, Mobil: 076 468 05 20
PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825 5, BIC POFICHBEXXX
Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGirot Nr.: 756987-4.
Szerbiában: Fehér Márta, Szabadka
Bankszámla: RS35285223604000354839
e-mail: fhrmarta@gmail.com
Szlovákiában: Benyák Mária
E-mail: mariabenyak@gmail.com
Bankszámla: SK6709000000000170127485

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat (fájlokat) nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda
H–9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.